

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE
KURUMU VE DEĞERLERİ HAKKINDAKİ
YAKLAŞIMLARI: AFYON KOCATEPE
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Şükriye ÜNAL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK
Temmuz, 2021
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE KURUMU VE
DEĞERLERİ HAKKINDAKİ YAKLAŞIMLARI: AFYON
KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Şükriye ÜNAL

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

AFYONKARAHİSAR 2021

YEMİN METNİ

Yüksek lisans olarak sunduğum “**Üniversite Öğrencilerinin Aile Kurumu ve Değerleri Hakkındaki Yaklaşımları: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/07/2021

İmza

Şükriye ÜNAL

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Şükriye ÜNAL
	Numarası	180642103
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	<input checked="" type="checkbox"/> Yüksek Lisans <input type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/> Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Üniversite Öğrencilerinin Aile Kurumu ve Değerleri Hakkındaki Yaklaşımları: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği	
Tez Savunma Sınav Tarihi	16.07.2021	
Tez Savunma Sınav Saati	15:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE KURUMU VE DEĞERLERİ HAKKINDAKİ YAKLAŞIMLARI: AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Şükriye ÜNAL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Temmuz, 2021

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

Aile kurumu insanlığın var oluşundan bu yana çeşitli etkileşimlere maruz kalarak değişime uğrasa bile günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. İletişimin ve etkileşimin arttığı bu dönemde ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan değişimler aile kurumunu ve değerlerini derinden etkilemektedir. Bu çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde öğrenim gören gençlerin sahip olduğu aile değerler sistemini konu edinmektedir. Bu amaç doğrultusunda 322 üniversite öğrencisi rastlantısal olarak seçilmiştir. Evlilik, boşanma, aile içi kadın erkek ilişkileri, yaşlı bakımı ve aileye verilen değer bazı sosyo demografik sorularla birlikte ölçülmek istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %37,0'si erkek, %63,0'ı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Elde edilen veriler analiz edilmiştir. Gençlerin belirlenen aile değerlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, cinsiyetler arasında kadın erkek rolleri ve yaşlı bakımına ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($P<0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen diğer değişkenler arasında da anlamlı farklılıklar mevcuttur. Araştırmanın sonuçları üniversite gençliğinin aile değerlerine ilişkin görüşlerini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Elde edilen bulgular ışığında üniversite öğrencilerinin aileyi çok boyutlu olarak önemsedikleri ifade edilebilir. Aileyi tehdit edecek, aile içindeki birtakım değerleri sarsacak ya da zayıflatacak unsurların bulunmasına karşın aile kurumunu ve değerlerini güçlü bir şekilde varlığını sürdürme bilincinin, üniversite öğrencilerinde bulunduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, değerler, gençlik, üniversite.

ABSTRACT

THE APPROACHES OF FAMILY INSTITUTIONS AND VALUES OF UNIVERSITY STUDENTS: AFYON KOCATEPE UNIVERSITY EXAMPLE

Şükriye ÜNAL

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

July, 2021

Advisor: Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

The institution of the family has survived until today even if it has undergone changes by being exposed to various interactions since the existence of humanity. In this period that communication and interaction increased, changes in economic, social, political and cultural fields deeply affect the family institution and its values. This study indicate the family value system of young people studying at Afyon Kocatepe University. For this purpose, 322 university students were randomly selected. Marriage, divorce, domestic female-male relationships, elderly care and the value given to the family were demanded to be measured together with some socio-demographic questions. 37.0% of the students participating in the study are male and 63.0% are female students. The data obtained were analyzed. When the views of the young people regarding the determined family values were examined, it was determined that there was a statistically significant difference ($P<0.05$) between the genders regarding the roles of men and women and care for the elderly. There are also significant differences among other determined variables. In the light of the findings, it can be stated that university students care about the family multidimensionally. In the light of the findings obtained, the family is valued by universty it is seen as valuable in many aspects. It is seen that university students have the consciousness of maintaining the existence of the family institution and its values in a strong way despite the existence of factors that threat the family and that will unsettle or weaken certain values in the family.

Keywords: Family, values, youth, university.

ÖN SÖZ

Lisans, yüksek lisans ve tez süreci boyunca yol göstericiliği, emeği, sabrı ve içten desteği için Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakóltesi dekanı kıymetli hocam ve değerli danışmanım Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK'a teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Esra IŞIK ve Dr. Öğr. Üyesi İlteriş YILDIRIM'a değerli önerileriyle çalışmayı daha öteye taşımaya yönelik teşvik ve katkıları için teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca desteklerini ve sevgilerini bir an olsun esirgemeyen her anımda yanımda olduklarını bilmekten tarifsiz mutluluk ve onur duyduğum annem İsmahan ÜNAL, babam Ali İhsan ÜNAL, kardeşim Ali Osman ÜNAL'a teşekkürü borç bilirim.

Şükriye ÜNAL
2021, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TANIMLAR VE TEORİK ÇERÇEVE

1. DEĞER.....	4
1.1. DEĞER KAVRAMI.....	5
1.2. SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞER	7
2. DEĞERLERLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR.....	10
2.1. DEĞER VE TUTUM	10
2.2. DEĞER VE İNANÇ	13
2.3. DEĞER VE SOSYAL NORM.....	14
2.4. DEĞER DAVRANIŞ İLİŞKİSİ	15
3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI	16
4. TOPLUMSALLAŞMA: DEĞERLERİN AKTARILMA SÜRECİ.....	18
5. AİLENİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ	19
5.1. AİLENİN TANIMI VE İŞLEVLERİ	19
5.2. AİLE TÜRLERİNE İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME.....	23
6. TÜRK TOPLUMUNDA AİLE KURUMUNUN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ	25
7. GENÇLİK	30
7.1. GENÇLİK KAVRAMININ TANIMLANMASI.....	31
7.2. TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA GENÇ BİREYLERİN SOSYAL SORUNLARI.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMANIN KURUMSAL TAHLİLİ

1. MODERN TOPLUMDA AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMALAR .	39
1.1. MODERN TOPLUMDA AİLE	39
1.2. AİLEYE KARŞI OLUŞAN MODERN TEHLİKE UNSURLARI	43
2. TEMEL AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMALAR	44
2.1. AKRABALIK İLİŞKİLERİ VE GELENEKSEL AİLE DEĞERLERİ.....	44
2.2. ÇOCUĞA BAKIŞ	46
2.3. AİLE, EVLİLİK VE EŞLER ARASI İLİŞKİLER.....	47
2.4. BOŞANMA	49
2.5. AİLE İÇİ KADIN-ERKEK ROLLERİ	51

2.6.YAŞLILIK.....	53
2.7. DİN, MANEVİYAT VE AİLE	54
2.8.MEDYA VE AİLE	55
3. AİLE DEĞERLERLERİNE İLİŞKİN NİCEL ARAŞTIRMALAR	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA BİLGİLER	62
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI	62
1.2. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	65
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GEREKÇELERİ.....	66
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	67
1.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	67
1.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ	68
1.7. UYGULANAN ANKET HAKKINDA BİLGİLER	70
2.GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN SOSYO-DEMEGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE AİLE YAPILARI.....	71
2.1.CİNSİYET DAĞILIMI	71
2.2. YAŞ DAĞILIMI	71
2.3. FAKÜLTE DAĞILIMI	71
2.4. BABA MESLEK DURUMU	72
2.5. KARDEŞ SAYISI	72
2.6. ANNE- BABA MEDENİ DURUMU	72
2.7. KİMİNLE BİRLİKTE YAŞIYOR	73
2.8. GELİR DAĞILIMI.....	73
2.9. YAŞAMININ BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNÜ GEÇİRDİĞİ YERLEŞİM BİRİMİ ...	73
2.10. KADIN İÇİN EVLİLİK YAŞI.....	74
2.11. ERKEK İÇİN EVLİLİK YAŞI.....	74
3. CİNSİYET DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA BULGULAR VE YORUMLAR.....	75
3.1. CİNSİYET VE AİLEYE VERİLEN ÖNEM ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	75
3.2. CİNSİYET VE AİLE İÇİ İLİŞKİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	76
3.3. CİNSİYET VE KADININ ÇALIŞMASINA BAKIŞ	77
3.4. CİNSİYET VE AİLE İÇİ KADIN ROLLERİNE BAKIŞ	78
3.5. CİNSİYET VE KADININ İŞ HAYATINA AKTİF KATILIMI.....	79
3.6. CİNSİYET VE AİLEDEKİ ERKEK HÂKİMİYETİ.....	80
3.7. CİNSİYET VE ERKEK ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	81
3.8. CİNSİYET VE AİLE BÜYÜKLERİNİN BAKIMI.....	82
3.9. CİNSİYET VE İDEAL ÇOCUK SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	83
3.10.CİNSİYET VE ÇOCUK YETİŞTİRME HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİ	83
3.11. CİNSİYET VE ÇOCUK EĞİTİMİ HAKINDAKİ GÖRÜŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİ	84
3.12. CİNSİYET VE ÇOCUK BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ	85
4. GELİR DÜZEYİ DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA BULGU VE YORUMLAR... 86	86
4.1. GELİR DÜZEYİ VE GÜNLÜK YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	86
4.2. GELİR DÜZEYİ VE AİLEDEKİ EKONOMİK SIKINTILAR ARASINDAKİ İLİŞKİ	87
4.3. GELİR DÜZEYİ VE AİLEYE VERİLEN DEĞER ARASINDAKİ İLİŞİKİ	88
4.4. GELİR DURUMU VE EVLİLİK ARASINDAKİ İLİŞİKİ.....	89

4.5. GELİR DÜZEYİ VE YAŞLI BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ	90
5. YERLEŞİM BİRİMİNE BAĞLI BULGU VE YORUMLAR.....	91
5.1. YERLEŞİM BİRİMİ VE EVLİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	91
5.2. YERLEŞİM BİRİMİ VE AKRABALIK İLİŞKİLERİ	91
5.3. YERLEŞİM BİRİMİ VE ÇOCUK BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	93
5.4. YERLEŞİM BİRİMİ VE ERKEK ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	93
5.5. YERLEŞİM BİRİMİ VE AİLEDEKİ ERKEK HÂKİMİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	94
5.6. YERLEŞİM BİRİMİ VE BOŞANMAYA BAKIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	95
5.7. YERLEŞİM BİRİMİ VE GÜNLÜK YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ	96
5.8. YERLEŞİM BİRİMİ VE ÇOCUK YETİŞTİRME ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	97
5.9. YERLEŞİM BİRİMİ VE YAŞLI BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ	98
6. FAKÜLTE DEĞİŞKENİNE BAĞLI BULGU VE YORUMLAR.....	99
6.1. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE KADIN ERKEK İLİŞKİSİ.....	99
6.2. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE KADIN ERKEK İLİŞKİSİ.....	100
6.3. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE GELENEKSEL CİNSİYET ROLLERİ.....	101
6.4. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE SOSYAL MEDYA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER.....	102
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	111
EKLER	119

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Schwartz Değer Sınıflaması	18
Tablo 2. Boşanmaya İlişkin İstatistiki Veriler	50
Tablo 3. Cinsiyet Dağılımına İlişkin Frekans Analizi	71
Tablo 4. Yaş Dağılımına İlişkin Frekans Analizi	71
Tablo 5. Fakülte Dağılımına İlişkin Frekans Analizi	71
Tablo 6. Baba Meslek Durumuna İlişkin Frekans Analizi	72
Tablo 7. Kardeş Sayısına İlişkin Frekans Analizi.....	72
Tablo 8. Anne-baba Medeni Duruma İlişkin Frekans Analizi.....	72
Tablo 9. Katılımcıların Kimlerle Birlikte Yaşadığına İlişkin Frekans Analizi.....	73
Tablo 10. Gelir Dağılımı İlişkin Frekans Analizi	73
Tablo 11. Yerleşim Yeri Dağılımına İlişkin Frekans Analizi.....	73
Tablo 12. Kadın İçin Evlilik Yaşı Dağılımına İlişkin Frekans Analizi	74
Tablo 13. Erkek İçin Evlilik Yaşı Dağılımına İlişkin Frekans Analizi.....	74
Tablo 14. Aileye Verilen Önem Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	75
Tablo 15. Aile İçi İlişkiler Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	76
Tablo 16. Kadınların Çalışması Konusundaki Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	77
Tablo 17. Kadının Aile İçi Rollerine İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	78
Tablo 18. Kadının İş Hayatına Aktif Katılımının Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	79
Tablo 19. Evde Son Sözü Daima Erkek Söyler İfadesinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Çapraz Tablo	80
Tablo 20. Ailenin Geçimi Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	81
Tablo 21. Aile Büyüklerinin Bakımına Hakkında Düşüncelerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	82
Tablo 22. Çocuk Tercihlerinin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	83
Tablo 23. Çocuk Yetiştirme Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	83
Tablo 24. Çocuk Eğitimi Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	84
Tablo 25. Çocuk Bakımı Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	85
Tablo 26. Günlük Yaşam Tarzı Ve Toplam Gelire İlişkin Çapraz Tablo.....	86
Tablo 27. Ailedeki Ekonomik Sıkıntılar Hakkındaki Görüşlerin Gelir Düzeyi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	87
Tablo 28. Aileye Verilen Değerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	88
Tablo 29. Nikâhsız Aynı Evi Paylaşma Konusundaki Görüşlerin Gelir Durumu Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	89
Tablo 30. Tablo Yaşlı Bakımın Hakkındaki Düşünceler Ve Gelir Düzeyine İlişkin Çapraz Tablo	90
Tablo 31. Evlilik Süresince Aile Büyüklerinin Fikirleri Alınmalıdır İfadesinin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	91

Tablo 32. Akrabalık İlişkileri Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	91
Tablo 33. Çocuk Bakımı Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	93
Tablo 34. Erkek Roller Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	93
Tablo 35. Ailedeki Erkek Hâkimiyetinin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo.....	94
Tablo 36. Boşanma Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	95
Tablo 37. Günlük Yaşam Tarzı Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	96
Tablo 38. Çocuk Yetiştirme Ve Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	97
Tablo 39. Yaşlı Bakımı Hakkındaki Görüşleri Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo	98
Tablo 40. Kadın Erkek İlişkileri Konusundaki Düşüncelerin Fakülte Fakülteye Göre Dağılımına İlişkin Tablo	99
Tablo 41. Evlilik Dışı Cinsel İlişki Hakkındaki Düşünceleri ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo.....	100
Tablo 42. Geleneksel Cinsiyet Roller Ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo	101
Tablo 43. Sosyal Medya Hakkındaki Görüşler Ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasında İlişki Gösteren Çapraz Tablo	102

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- ASAGEM:** Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
AAK: Aile Araştırma Kurumu
Akt: Aktaran
C: Cilt
CİSED: Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği
DDA: Dünya Değerler Araştırması
Çev.: Çeviren
Der.: Derleyen
Ed.: Editör
F: Frekans
S: Sayfa
SPSS: Statistical Package for the Social Sciences
SEKAM: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
TAYA: Türkiye Aile Yapısı Araştırması
T.C.: Türkiye Cumhuriyeti
TDK: Türk Dil Kurumu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.: Ve bunun gibi
Yl. : Yüksek Lisans
YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu
%: Yüzde

GİRİŞ

Değerler toplumsal yaşantımıza yön veren, iyiyi kötüden ayırmamıza yarayan, pek çok duyguyu içinde barındırarak sosyo-kültürel dünyamızı daha anlamlı hale getiren önemli sosyolojik olgulardır. Değerler; dokunulamaz, görülemez, sayısal veriler gibi de analiz edilemediklerinden dolayı pozitif düşüncenin etkisiyle sosyal bilimlerde belli süre geri planda kalmıştır. Değer konusu 1960'lı yıllar ve sonrasında bilimsel bilgi ve onun kaynaklarına dair klasik düşüncenin etkisinin azalması ve görüşlerin çeşitlenmesiyle sosyoloji ve diğer sosyal bilim alanlarında akademik çalışmalara daha fazla konu olmaya başlamıştır.

Günümüzde değerlerle ilgili farklı alanlarda çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bunun temel sebebi ise toplumsal alanda yaşanan değişimlerdir. Sanayileşme, kentleşme, modernleşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte gündelik yaşamımızda ve ilişkilerimizde yaşanan değişimler değer konusunu önemli çalışma alanı haline getirmektedir. Değerler ve gençlik kategorisi ile ilgili literatüre bakıldığında gençlerin değer algıları ile ilgili farklı türde çalışmaların varlığından bahsedilebilir. Bu araştırmada ise toplumun analiz edilmesinde önemli bir kaynak olan aile kurumu, üniversite öğrencileri bağlamında analiz edilecektir ve aile değerlerinde yaşanan değişimler ile farklılaşmalar ele alınacaktır. Araştırmada toplumun en aktif üyeleri olan gençlerin ele alınmasının temel sebebi yeniliklere açık olmaları ve toplumsal değerlerde görülen farklılaşmaların yaşlı kuşağa oranla daha hızlı gelişmesidir.

İnsan sosyal bir varlık olarak çeşitli gereksinimlerle diğer insanlarla bir arada yaşamak istemektedir. Toplumsal yaşamın sağlıklı şekilde idame ettirebilmesi için birtakım hukukî, toplumsal, ahlakî ve siyasal kurallar bulunmaktadır. Değerler toplumsal alana ilişkin duyarlılığın gelişmesini sağlamaktadır. Bu yüzden de yaşamımızın her alanında var olmaktadır. Değerlerin nesilden nesile aktarımı toplumsallaşma yoluyla gerçekleşmektedir. Toplumsallaşma bireyin olgunlaşarak belli bir toplumsal çevreye uyum sağlama ve toplumla bütünleşme sürecidir. Bu sürecin ilk başlangıç durağı ise aile olmaktadır. Çünkü aile yaşamın ilk sosyal çevresini oluşturmaktadır.

Aile içinde manevi değerlerin bulanıklaşmasıyla aile yapısında çözümler yaşanmaktadır. Aile yapısında yaşanan çözümler toplumsal yapıda birtakım problemlerin çıkmasına neden olmaktadır. Sosyal bir kurum olan ailenin, hem kendisine

hem de topluma karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Aile bu çerçevede sorumlularını yerine getirişe bireylere huzurlu bir yaşam ortamı sunmuş olur. Ancak günümüz ailesini derinden etkileyen büyük ölçekli olgular mevcuttur. Bunlar; sanayileşme, kentleşme, modern tüketim kültürü, modern yaşam tarzına bağlı olarak biz duygusunun yerine ben duygusunun hızla yükselişidir. Saydığımız bu büyük ölçekli değişimlerin etkisiyle karşı karşıya kalan 20. ve 21. yüzyıl ailesine baktığımızda geniş aile yapısının yerini çekirdek aile yapısına bıraktığını, geleneksel akraba ilişkilerinin zayıfladığını, evlilikte geleneksel kadın-erkek ilişkilerinin değişime uğradığını, cinsel özgürlük söylemlerinin arttığını gözlemleyebiliriz. Aile yapısında gözlemlenen bu değişim ve dönüşümlerin sonucunda olumlu denebilecek nitelikte sonuçlar olsa da birçoğu olumsuz niteliktedir.

Sosyolojik literatüre bakıldığında aileye ilişkin çeşitli tanımlamalar bulunmasına rağmen hepsinin özünde ailenin toplumsal yaşamın temel unsuru olduğu vurgusu bulunmaktadır. Bu yüzden ailenin kurulması ve işleyişinde üniversite öğrencilerinin zihninde oluşturdukları değer ölçütlerini tespit etmek önem arz etmektedir. Ayrıca aile ilişkin değerlerin analiz edilmesi ailenin günümüzdeki konumunu tespit etmeyi sağlayarak gelecekte ailenin yapısı, işleyişi ve fonksiyonlarında nasıl bir değişim olacağına ilişkin çıkarımda bulunmaya olanak sağlamaktadır. Araştırmanın kapsamını ve sınırlılıklarını belirlemek amacıyla aile değerleri sekiz (geleneksel aile değerleri ve akrabalık ilişkileri, çocuğa bakış, aile, evlilik ve eşler arası ilişkiler, boşanma, evlilik ve eşler arası ilişkiler, din ve medya medyanın aile üzerindeki etkisi) farklı kategori içerisinde incelenmiştir.

Araştırmanın temel varsayımı modernleşme süreciyle birlikte üniversite öğrencilerinin aile kurumu ve değerlerine ilişkin yaklaşımlarının farklılaşmasıdır. Bu varsayımdan hareketle araştırma üniversite öğrencilerinin aileyle ilgili değerlerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için nicel araştırma içerisinde yer alan tarama araştırma modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları büyük kitlelere ulaşmaya yardımcı olan betimleyici bir alan araştırmasıdır. İnsan gruplarının değer, inanç, tutum ve beklentilerini ortaya çıkarmada etkili bir araştırma türüdür. Bu yüzden de araştırmanın amacı ve konusuna uygunluk göstermektedir.

Tez üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve yer almaktadır. Genel olarak değer, toplumsallaşma, üniversite gençliği ve aile kavramlarının ana hatları çizilmeye

çalışılmıştır. İlk olarak değer kavramının tanımı, işlevleri, özellikleri ve değerlere ilişkin sınıflamalar ele alınacak; daha sonra diğer kavramlar ile ilişkisine ve sosyolojideki değer kavramına yönelik teorik bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümün ikinci başlığında toplumsallaşma sürecinin aile ve değer kavramları ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu açıklanmıştır. Üçüncü başlıkta aile kavramının tanımı ve işlevleri, aileye ilişkin sınıflandırmalar yer almaktadır. Dördüncü başlıkta ise Türk sosyolojisindeki gençlik olgusu incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, modern dönemde ailenin durumu açıklanarak aile kurumuna ilişkin modern tehlike unsurlarına yer verilmiştir. Araştırma kapsamı içerisinde yer alan aileye ilişkin değerler çocuk, yaşlılık, akrabalık, evlilik ve eşler arası ilişkiler, din ve medya açısından aile kurumunda ve değerlerinde yaşanan farklılaşmaları çeşitli araştırmalardan elde edilen sayısal verilerle desteklenerek açıklanmıştır. Son olarak da aile değerleri konusuyla ilişkili daha önce yapılan nicel araştırmalara yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise ilk olarak araştırma hakkında (araştırmanın konusu, amacı, önemi, metodolojisi, analiz tekniklerine ilişkin) bilgilere yer verilmiştir. Afyon Kocatepe Üniversitesinde 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar dönemi içerisinde öğrenime devam eden 322 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiş betimleyici bir araştırmadır. Araştırma verileri, anket tekniği ile toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki üniversite gençlerinin mevcut aile değerlerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Anket tekniği kullanılarak elde edilmiş olan bulgular, analizler sonucunda belirlenen değişkenler arasında karşılaştırmalı olarak tablolar halinde sunulmuştur. Bu bölümde öncelikle, araştırma kapsamında bulunan gençlerin demografik özellikleri üzerinde durulmuştur ve daha sonra gençlerin söz konusu değerlerine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmanın sonuç bölümünde ise, Afyon Kocatepe Üniversitesindeki gençlerin aile değerlerine ilişkin sunulan veriler, araştırmanın üzerine kurulu olduğu araştırma sorularının yanıtlarını verecek şekilde değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TANIMLAR VE TEORİK ÇERÇEVE

Değer ve aile konusu sosyal bilimler literatüründe tartışılan ve araştırılan konulardan bir tanesidir. Değer konusunda literatürde birçok tanım ve açıklama mevcuttur. Tanımlarda oluşan farklılığın temel sebebi sosyal bilimlerin çeşitli alanlarından farklı çıkış noktalarıyla ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu araştırmada da aile değerleri sosyolojik açıdan incelenmiştir. Kavramsal çerçeveyi belirlemek, araştırmanın genelini kapsayacak şekilde oluşturmak için bu bölümde ilk önce değer kavramına yer verilmiştir. Bu hususta değer kavramı ile benzeyen ama anlam olarak farklılaşan kavramlara da (inanç, tutum, norm, davranış) değinilmiştir. Ayrıca değerlerin literatürdeki sınıflamalarına yer verilerek kavramın anlamı daha açık hale getirilmiştir. Böylece değer kavramına ilişkin bilgiler tamamlanmıştır. Aile değerlerinin toplumsal yaşam içerisinde aktarımını sağlayan toplumsallaşma kavramı açıklanarak aile değerlerine değinilmiştir. Araştırmanın diğer önemli kavramı aile ele alınarak aile türleri ve tarihsel gelişim süreci içinde ailenin yeri açıklanmıştır. Son olarak gençlik kavramına ve araştırmanın nesnesi olan üniversite gençliğine değinilerek kavramsal çerçeve tamamlanmıştır.

1. DEĞER

“Ontolojik olarak varlık hiyerarşisinin en üstünde yer alan insan, dünyayı değiştiren, dönüştüren, dünyaya hükmeden, değerler ortaya koyan bir varlıktır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği değer var eden bir varlık oluşudur. Değerler sadece insan tabiatında yaşam bulmaktadır” (Sağlam, 2019: 45).“(1) 'değerler' doğrudan tercih edilen nesnelere bağlanan veya atfedilen bir şeydir. (2) 'değerler' (kalıcı) bir şeyi tercih edilebilir veya arzu edilir olarak yorumlayan inançlar veya kavramlar” olarak tanımlanmaktadır. (Helmut, 2015: 47). Değerler insanların bir nesneye veya olaya anlam atfetmesi sonucu toplumsal hayatta var olmaktadır. Zamanla insan kitlelerini etkisi altına alarak onların hayatlarını daha yaşanabilir kılmaktadır.

“Hayatın yol haritası niteliğinde olan değerler, sadece insanların eylemlerine yol göstermez aynı zamanda eylemin değerlendirilmesinde de bir ölçüt olarak kullanılmaktadır” (Sağlam, 2019: 47). Aynı zamanda değerler “insanın yapıp etmelerini determine eden ilke ya da ilkeler” olarak değerlendirilmektedir (Uysal, 2003: 52). Bu

nedenle toplumsal yaşamda bireylerin davranışları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir ve doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt etmelerine yardımcı olmaktadır.

“Bireyler arasında dayanışmanın bir aracı olarak değer, sosyal ilişkilerin gelişmesinde ve sürdürülmesinde aktif rol oynamaktadır. İnsanların birbirini ötekileştirmeden bir arada yaşamasına olanak tanıdığı için yaşamı kolaylaştırarak toplumsal hayatı düzenlemektedir. Ayrıca ortak değerler sisteminin var olması toplumsal bütünleşmeye katkı sağlamaktadır” (Sağlam, 2017: 1-2). Bu bütünleşme de toplum ve birey arasındaki bağı güçlendirmektedir .

“Değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı sosyal öğrenme sürecinde oluşan roller aracılığıyla gerçekleşmektedir (Sarı, 2005: 77).” “Aktarılan bu değerler bireyler tarafından onaylandığı müddetçe devamlılığı sağlanmaktadır. Toplumsal destekleri azaldığında ya da yok olduğunda etkisiz hale gelirler bu da değerler sisteminin çöküşü anlamına gelmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 9).” Toplumsal yapıda gözlenen değişikliklere bağlı olarak toplumun ve bireylerin değer yargılarında bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda bazı değerler işlevini yitirmektedir. Yeni toplumsal yapıya uygun olarak farklı değer kalıpları oluşmaktadır. Bu yüzden hiçbir zaman diliminde değerlerin durağanlığından bahsetmek mümkün değildir.

1.1. DEĞER KAVRAMI

İnsan ilişkilerinin bulunduğu her yerde değer kavramından söz etmek mümkündür. Değer, ekonomi, felsefe, antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve din gibi farklı türden disiplinlerin ilgi alanına giren ortak bir konudur. Değer kavramının pek çok farklı disipline girmiş olması bu kavramın tanımlanmasını da güçleştirmiştir (Güngör, 2000: 80). Kavramın geniş kullanım alanına sahip olması, sözlükte kullanılan anlamına da yansımaktadır. Çünkü değer kavramının sözlük anlamına bakıldığında, farklı tanımlamalarda bulunduğu görülmektedir. “Bu doğrultuda değer, i. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; ii. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı; iii. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; iv. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2019) olarak ifade edilmektedir. Değer kavramının sözlük anlamlarına bakıldığında, kavramın ne kadar farklı tanımlamalara sahip olduğu görülmektedir.

“Değer kavramının sosyal bilimler içerisinde bilimsel olarak tanımlanması yakın geçmişe dayanmaktadır. İlk defa 1918 yılında Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan ve tanımlaması yapılan değer kavramı, Latince kıymetli olmak veya üstün, hâkim, güçlü olmak anlamlarına gelen “valere” kelimesinden türemektedir” (Bilgin , 1995: 83). Ancak kavramın bilim sahasında kullanımı, insanlığın sosyal meselelerin üzerinde düşünmesinden beri var olmaktadır. Ayrıca değer probleminin bilimsel olarak incelenmesi felsefe disiplini tarafından yapılmıştır.

İlk olarak felsefi açıdan değer tanımlamasına baktığımızda; Cevizci, değeri “olgu bilincinden ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaçları ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olguya yüklediği nicelik” olarak tanımlamaktadır (Cevizci, 2000: 75). Arslan, ise değer kavramının ahlak felsefesi içinde önemliliğine vurgu yapmaktadır. Değer kavramını açıklarken olgu ile mukayese ederek açıklamaktadır. Arslan’a göre (2001: 108) “olgu, realitede meydana gelen ve bizim bir etki ve müdahalemizin olmayışıdır. Ona göre, bir bakımdan iyi olan bir şey başka bir bakımdan iyi olmayabilir. Çevremizde bulunan nesnelere ve olaylara tepki gösterdiğimizde, onları sadece tasvir etmekle kalmayız; aynı zamanda onların üzerinde değerlendirmede bulunduğumuzu ifade etmektedir”. Örneğin karın yağması fiziksel gerçeklikte meydana gelen ölçülebilir özellikte olan bir olaydır. Ancak beklenmedik anda gelen kar yağışı çocuklar tarafından iyi bir durum olarak nitelenmesine karşın, çiftçi ise kötü bir durum olarak nitelendirebilir. Karın yağması hem çocukların hem çiftçinin duygu ve değerlerinden bağımsızdır. Ancak karın şiddeti ve yoğunluğu bu olayın olgusal yönüne aittir. Diğer yandan çiftçi ve çocukların olayı iyi veya kötü olarak değerlendirmesi olayın değersel tarafına değinmektedir. Kuçuradi’ye göre, (1998: 41) “bir eylemin yapıldığı koşullar içinde diğer imkânlar bakımından niteliği, onun değeridir. Buna göre bir eylemin değerliliği, o eylemin insan için ifade ettiği özel anlamdır”.

Ülken ise “değerin her şeyden önce bir varlığın tespitine dayandığını ve sezgi ile kavranabildiğini ifade etmektedir. Sezgilerle (yani, duyu ve duyularla) kavranan değerler kavramlar ve önermelerle dışarıya aktarıldığını ancak herhangi bir varlığa ait bir değer açığa çıkarılması için her zaman önerme ve kavramlara ihtiyaç duyulmadığını asıl olanın sezgi olduğunu ifade etmektedir” (Ülken, 2001: 195). Buradan hareketle, “çiçeğin rengi kırmızı olduğu doğrudur” veya “bu eşyanın pahalı olduğu yanlıştır” önermelerini ele alalım. Buradaki önermeler değer hükmünden çıkıp

hakikati anlatmaktadır. “Aynı önermeleri çiçeğin kırmızılığı güzeldir,” “malın pahalı olması kazançlı değildir” şeklinde ifade edersek bir değeri anlatmış oluruz.

Davranışlar değerlerin üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğuna dair birtakım görüşlerde bulunmaktadır. Örneğin; Mehmetoğlu (Rokeach, 1973’den Akt. Mehmetoğlu, 2006: 135) “Rokeach’ın değer tanımlamasını bireysel veya sosyal bakımdan belirli bir davranış veya varoluş amacının, kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına tercih edilmesine dair daimi bir inancın varlığından söz etmektedir”. Berger’e göre, “hangi ve nasıl davranışların iyi, hangi ve nasıl davranışlarında kötü olduğu hakkındaki fikir, inanç ve kabullerdir. Başka bir deyişle neyin ne şekilde olması gerektiğine dair düşüncelerdir” (Wuthnow ve Berger, 2002: 19). Değerler davranışları harekete geçiren bir dürtü olarak kabul edilerek ihtiyaçların ve arzuların değerler üzerindeki etkisinin belirtilmesi psikolojik yönü vurgularken, değerlerin davranışları belirlediğinin kabul edilmesi ise değerlerin sosyal yönüne vurgu yapar.

Psikolojik olarak değere kavramına baktığımızda ise bir şeyi arzu edilir. Ve yararlı kılan özelliği olarak tanımlamıştır (Budak, 2000: 196). Psikoloji değeri felsefeden farklı biçimde ele almaktadır. Psikolojide objektif olup olmamasına değil, bireylerin davranışlarına yol göstericisi olarak rol aldığına odaklanılmaktadır. Güngör (2000: 27) bu bağlamda değeri, “ bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır ” Örneğin, Mehmet iyi bir insandır. Neden? Büyüklerine karşı saygılıdır. Değer bir inanç olarak yaşamımız boyunca edindiğimiz algı, duygu ve bilgilerimizin birleşimidir. Fakat değer, tek bir inanca değil bir arada örüntülü bir grup inanca karşılık gelir. Yani yukarıda örnek verdiğimiz değeri ele alırsak büyüklere saygılı olmanın iyiliği hakkındaki inancımız yaşam boyunca edindiğimiz tecrübe birikimi sonucu ortaya çıkmaktadır.

1.2. SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞER

“Değer konusunu ele alan bir diğer disiplin sosyolojidir ve bizim çalışma alanımızı oluşturmaktadır. Genel itibariyle sosyolojide değerler sosyo-kültürel yapı içerisinde incelenmektedir. Toplum bilimsel anlamda değer kavramı; nesnelere ve bilinç olgularının toplum, sınıf ve insan açısından önemi belirleyen nitelikleri yerine getirir” (Hancerlioğlu, 1986: 84). Tanımda görüldüğü gibi sosyolojide değerlerin toplum tarafından belirlendiğine dair bir hâkim görüş vardır. Toplum tarafından belirlenen bu değerler sosyal kurumlar aracılığıyla bireylere aktarılır.

Sosyoloji açısından değerle ilgili sorunları iki noktada inceleyebiliriz. “Birincisi, toplumun kendisi kısmen değerler aracılığıyla kurulduğu için, sosyolojinin incelenmesi bir açıdan değerlerin incelenmesidir. İkincisi ise sosyologların kendileri de bir toplumun üyeleri oldukları ve muhtemelen onların da değerleri (ailesel, siyasal, vb.) olduğu için, sosyolojik çalışmalar değer konularında, hatta (Marksist sosyologların da ifade ettiği gibi) ideolojiyle ilgili konularda bile işin içine dâhil edilebilir” (Marshall, 1999: 790). Bundan dolayı bilim adamlarından beklenen değer tarafsızlığını gösteremeyeceklerini ileri sürmüşlerdir.

“Pozitif mantığın, subjektif olduğu düşüncesiyle uzun zamandır araştırma dışı tutulan değerler, Weber’in “verstehen” (anlayıcı) sosyolojinin ve “Protestan ahlakı” tezinin etkisiyle birlikte önemli sosyal olgu olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmıştır” (Özensel, 2003: 16; Aydın, 2011: 39). Ve günümüzde sosyolojinin yoğun çalışma konularından birisi haline gelmiştir. Çünkü insanların yapıp ettiklerinin arkasında ister istemez bir değer olgusu vardır. Bunlar incelenirken bu tavırlar göz önünde bulundurulması gerekir aksi takdirde yapılan açıklamaların eksik kalacağından kuşku yoktur.

“Klasik sosyolojinin kurucularından biri olan Marx değerler üzerine düşüncelerinde öncelikle toplumsal sınıflaşmanın önemini ve durumunu incelemektedir. Daha sonrasında her sınıfın farklı bir değer oluşumuna neden olduğunu ifade eder. Böylece, oluşan bu sınıf değerleri üyelerinin tüm yaşamlarına etki etmektedir. Her sınıfa özgü olan bu değerler, sınıfları açıkladığı gibi birbiri arasında da köprü oluşturmaktadır” (Ersoy, 2006: 49). Bu sebeple Marx bireylerin değerlerini belirleyen en önemli unsurun içinde buldukları sınıflar olduğunu dile getirmiştir.

Sosyoloji için genel bir kavramsal çerçeve çizen Weber “Protestan etiğinin yarattığı bir çalışma ahlakı sonucunda, insanların başarıya inancıyla hareket ederek modern kapitalizmin Luhter ve Calvin mezheplerinin yaygın olduğu yerlerde ortaya çıktığı” hipotezi sanayi toplumunun oluşmasında değerlerin oynadığı role işaret etmiştir (Özensel, 2003: 17). Çünkü Kalvinistler düzenli bir hayat sürmüşlerdir ve eğlenceden lüksten uzak durarak kadercı bir anlayış içerisinde dinsel kurtuluşlarına odaklanmışlardır. Weber’e göre bu hayat biçimi Kalvinistler arasında yavaş yavaş yerleşerek hızlı sermaye birikimine ve iş ahlakının oluşmasını sağlamıştır. “Weber burada sosyal değerler karşısında bireysel değerlerin önemliliğine vurgu yapmakla birlikte sosyal değerlerin etkileyici ve belirleyici niteliğini de göz ardı etmemiştir.

Sosyal sistemin birbiri içine geçmiş parçaların bütünü olduğunu ve değerlerin diğer kurumları veya yapıları etki ettiğini belirtmektedir” (Ersoy, 2006: 49). Yani değerlerin toplumsal yaşam içerisinde hem etkileyen hem de etkilenen bir konumda olduğunu ve hayatımıza yön verdiğini ifade etmiştir.

“Durkheim’ e göre sosyolojinin amacı, doğa bilimsel yasaların nesnel konumuna sahip olan ilkeleri formüle etmektedir. Durkheim’in önemli eserlerinden biri olan İntihar adlı çalışma, toplum bilimsel incelemede toplumsal yapı ve etkileşimi intihar bağlamında tartışmıştır. Bu çalışmada Durkheim anomi (toplumsal uyumsuzluk) dönemlerinde intihar olaylarında bir artış yaşandığını gözlemler; bu dönemler ise toplumsal değerler üzerinde bir karmaşanın yaşandığı, değerlerin anlamlarını kişiler arası farklılaştığı dönemlerdir” (Özensel, 2003: 19). Böylece Durkheim toplumsal kurumlar ve değerler arasındaki bağı önemliliğini ortaya koymuştur.

Çağdaş sosyoloji sözlüğünde Theodorsan değeri, “sosyal olguların önemliliği üzerindeki değerlendirmede, özel eylemleri ve hedefleri yargılamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri” olarak tanımlanmıştır (Theodorsan 1979’dan akt. Aydın, 2003: 122). Ancak bunlar insanlar tarafından benimsemesiyle anlam bulur ve toplumdan güç aldığı müddetçe devamlılığını sürdürür.

Ünal, çağdaş sosyolojide değer kavramının geniş kapsamlı kullanıldığını ve değer kavramını anlaşılmasında iki temel yaklaşımın varlığından söz etmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki şu varsayıma dayanır: “Değer, uyarıcı objenin içinde bulunur. Uyarıcı obje ise içsel veya mutlak bir değere sahiptir”. İkinci yaklaşımın temelindeki varsayım da şudur: Uyarıcı objeler içsel bir değere sahip değildir. “Bir objenin değeri sadece insanların onu algılama yollarının bir işlevidir” yani görecelidirler (Ünal, 1981: 2). Her iki değer yaklaşımına bakıldığında ilki mutlak değerden bahsederken diğeri ise göreceli bir değerden bahsetmektedir. Bu durum değer kavramının tek bir tanımının olmadığını göstergesidir.

Fichter ise “değer kavramının, ele alınıp analiz edilmesinde kesin mantıksal tanımlamalar yerine bazı betimsel tanımlamalara yer verildiği değinmektedir. Betimsel bir şekilde tanımladığında birey ve gruba faydalı, birey ve grup için istenilir veya birey grup tarafından beğenilen her şeyin değere sahip olduğu ileri sürülebilir” (Fichter, 2012: 166). Örneğin toplumda önemli bir kurum olan aile, kendi başına sosyal bir değer

midir? Yoksa ailenin değeri, toplumda yerine getirdiği işlevlerle sosyal gereksinimleri karşilamasında mı aranmalıdır? Elbette ki nesnenin aile kurumuna atfettiği özel anlamıdır. Yani değerler duruma göre hem kontrol eden hem de kontrol edilebilir olabilmektedir.

Genel olarak bakıldığında; “sosyoloji, değer kavramını içerikleri yönünden değil, toplum yeleri tarafından paylaşılan ltler olma ve toplumsal davranışlara yönü verme özelliklerinden doğan sorunları yönünden ilgilenmekte ve konuyu bu açılardan analiz etmektedir” (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014: 66). Sosyal olanı çoklu nedenlerle açıklayarak anlamaya çalışan sosyoloji, insan davranışlarını belirlemede başat rol oynayan değerleri de çalışma konusu içine almaktadır. İnsan her davranışının belirli sebebi ve amacı vardır. Sosyal ilişkileri anlamlandırabilmek için insan eylemlerine yönü veren etkenleri tespit etmek gerekir.

2. DEğERLERLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

Değerle ilgili kaynaklara bakıldığında, birçok araştırmacı tutum, inanç, norm kavramlarının değer kavramıyla olan benzerlik ve farklılıklarını ele almıştır. Birbiri ile ilişkili olan bu kavramlar arasında değerler bazen etkilenen bazen de etkileyen ve kaynaklık teşkil eden bir özellik taşımaktadır (Ersoy, 2006: 123). Değer kavramının daha iyi anlaşılabilmesi açısından değerlerle bu kavramlar arasındaki benzerlikleri veya farklılıkları ele almak çalışmamız açısından faydalı olacaktır.

2.1. DEğER VE TUTUM

Literatürdeki değer araştırmalarına bakıldığında çoğu zaman değer ve tutum kavramlarının hem birbiri ile alakalı olarak hem de birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu yüzden önce tutum kavramının tanımlaması yapılacak ardından değerle tutum kavramının hangi noktada farklılaştığı ele alınacaktır.

Tutum kavramı, sosyal psikologlar tarafından farklı tanımlamalarda bulunulmuştur. Bunun nedeni tutumların hem sosyal algımızı hem de yapıp ettiklerimizi etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Peki, tutum tam olarak nedir ve nasıl tanımlanabilir? Bugün pek çok sosyal psikolog tarafından kabul gören tanımlamaya göre tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını muntazam bir şekilde oluşturan bir eğilimdir (Smith 1968’den akt. Kağıtbaşı, 1999: 102). Yani, tutumun doğrudan gzlenemediğini ancak, kişilerin gözlenebilen davranışlarından çıkarsama yapılarak kişiye yüklenen eğilim olarak

açıklanmaktadır. Demek ki, tutum gözlenebilen bir davranış değil, davranışların ortaya çıkmasını sağlayan düzenleyicidir.

Krech ve Crutchfield'e göre tutum, "motivasyon, heyecan ve idrak süreçleriyle öğrenme sürecinin, ferdin dünyasının bir yönüne göre devamlı bir organizasyondur". (Krech ve Crutchfield, 1999: 229). Tutumlar ancak belli hedefler, istenen bir faaliyet bir heyecan durumunda var olurlar. Örneğin bir aslan demir kafesinin içinde ise kişilerde gerginlik ve heyecan yaratmaz. Aslan burada farklı şekilde idrak edilir. Kafesteki aslandan ziyade doğal yaşamda karşılaşılan bir aslandan korkulur ve kaçılır. Bu örnekte olduğu gibi tutumlarda belli durumlar da ortaya çıkar; dinamiktir ve devamlılıkları vardır.

Tutumların olumlu ve olumsuz değerlendirme içermeleri, bireyin çevresindeki, kişi, nesne, konu ve olay durumlara yönelik yakınlık ve iticilik duygularını taşımalarına sebep olur (Ersoy, 2006: 130). Bu duygular sonucu ortaya çıkan tutumlar, çoğu vakit kişiler tarafından görüş bildirilerek ortaya koyarlar. Örneğin; "tutucu kişileri hiç sevmem", "başarılı ve çalışkan insanları severim", "mandalina suyuna bayılırım" gibi ifadeler insanların tutumlarını yansıtır. Sadece görüş olarak ifade edilen tutumlar bir veya birden fazla inanca bağlıdır. Tutucu olan insanların kurulu toplumsal ve kültürel düzenin olduğu gibi sürmesini istediklerine dair inanç ya da mandalina suyunun C vitamini bakımından zengin olduğu, başarılı ve çalışkan insanların ise verilen işi en iyi şekilde yapacağına karşı duyulan inançlar, kişilerin tutumlarının oluşumuna katkı sağlarlar.

Kağıtçıbaşı (1999: 105) tutumun öğelerini üç şekilde incelemektedir. "Bunlardan ilki bilişsel öge, bir tutumun objesi hakkında sahip olunan bilgilerin sözle ifade edilmesidir. Duygusal öge ise bir tutumun objesine karşı gözlenebilen duygusal tepkiler; kalp atışının hızlanması, heyecalanma, terleme gibi fizyolojik tepkilerle sözsel tepkilerin tümü olarak ifade edilmektedir. Son olarak da davranışsal ögeye değinir. Burada bir tutumun objesine karşı gözlenebilen tüm davranışlar (sözsel ve diğer davranışlar) olarak tanımlanmaktadır." Tutumun bu unsurlarını bir modelle somutlaştırabiliriz. Örneğin, yaşlıların huzurevinde kalması hakkında olumsuz bir tutuma sahip olan Mehmet, yaşlıların huzurevinde kalmasının aile birlik ve bütünlüğünün bozulacağını düşünmektedir. Ve bu düşüncenin aksini sahip olan kişilere de tepki göstermektedir. Kişinin genel tutumuyla ilgili bu düşüncelere bakıldığında, yaşlıların huzurevinde bakılmaması düşüncesi tutumunun bilişsel ögesini

oluşturmaktadır. Mehmet'in yaşlıların huzurevinde bakılmasından rahatsızlık ve endişe duyması tutumun duygusal ögesini oluşturmaktadır. İnsanlara tepki göstermesi ise tutumun davranışsal ögesini oluşturmaktadır.

Kağıtçıbaşı (1999: 106) bu ögerleri göz önünde bulundurarak tutumların kendilerinin gözlenemez olduklarının fakat gözlenebilen bazı davranışlara yol açtığını vurgulamakta ve tutumların olayları incelemede bir ara değişken olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Tutumların ögelerine ilişkin aynı düşünce ve fikirleri paylaşan “Güngör (2000: 29) ise tıpkı tutumlar gibi değerlerinde aynı ögelere sahip olduğunu belirtir ve bu benzerlikten dolayı tutum değer kavramının psikologlar tarafından eş anlamda kullanıldıklarını ifade etmektedir. Değerler üzerine ünlü çalışmaları bulunan Rokeach ise tutum ve değerlerin farklılığına vurgu yapmakta ve tutumun bir inançlar organizasyonu olduğunu buna karşılık değer ise tek bir inanca işaret ettiğini belirtmektedir.”

Rokeach, değer ve tutumların birbirinden ayıran noktaları şu şekilde belirlemiştir:

- “Değerler tek bir inancı açıklarken tutum belirli bir objeye duruma yoğunlaşmış farklı inançların tamamının örüntüsüdür. Değerler belli kalıbı açıklarken tutum kalıplardan uzak bir kavramdır. Tutumlar bir nesnenin olumlu olumsuz değerlendirilmeleri, standart olarak işlev gören az sayıda değerle alakalı olabilir.”
- “Değerler bir bireyin kişiliğinde tutumlara oranla daha merkezi bir yerde bulunmaktadır. Bu nedenle değerler, tutumların belirleyicileri konumundadır.
- Değerler tutumlardan daha dinamikdir. Ve tutumlar değerlerin kazanılmasında araçlardır.”
- “Değerler, toplum içerisinde bazı işlevleri yerine getirirken tutumlar bu işlevlerle ilgilenmez sadece çıkarımlarla ilgilenirler.”
- “Bireyler hayatları boyunca öğrenilmiş inançların sayısı kadar değere sahip olurken dolaylı veya dolaysız pek çok tutuma sahip olabilir” (Rokeach 1973'den akt. Sağlam, 2017: 8).

Güngör de değerler ve tutum arasında ayrım yaparken Rokeach ile benzer noktalara değinmektedir. Onu Rokeach' dan ayıran nokta “değerlerin tek bir inanca karşılık gelmediği o değerlerin tutumlar için yol gösterici olduğunu belirtmekte,

tutumların daha özel durumlara hitap ettiği değerlerin ise nesnelere durumları aştığını daha genel ilkelere dayandığını ifade etmektedir” (Güngör, 2000: 29). Yani değer, tutumları da içine alan daha geniş kapsamlı bir kavramken tutum daha spesifik alana sahip bir kavramdır.

Şerif tutumu, “ilgili durumlarda bir kurumu, bir nesneyi ya da bir değeri içeren konularda tutarlı ve karakteristik bir tepki modeli” olarak tanımlamaktadır (Şerif, 1996: 539). Yani hiç kimse doğuştan özgür düşünce savunucu, çevreci, feminist veya milliyetçi olarak doğmaz. İnsanlar zamanla edindikleri deneyimlerle bu sıfatlara uygun tutumlar geliştirirler. Bir tutumun oluşması demek artık bunlara karşı insanların nötr olmadığını bu konu hakkında olumlu ya da olumsuz olarak bir fikir geliştirdiklerini gösterir.

Ünal (1981: 9), “değerleri tutumların işlenmiş ve geliştirilmiş organizasyonu olduğunu ve insanların tüm yaşam arzularını içerdiğini diğer yandan da onların davranışlarına yön verdiğini aynı zamanda çevresindeki uyarıcı nesnelere değerlerini yargılayabileceği izafiyet çerçevesi olduğundan bahsetmektedir. Yani değerlerin, değerlendirici yargılarını temelindeki ölçüt olduğunu ve değerleri tanımak ve onlar üzerinde kafa yormak için, tutumlarla ilgili bilgileri göz önünde bulundurulması gerektiğinden bahsetmektedir. Ünal değerlerin tutumlara oranla daha kapsamlı ve geniş bir kavram olduğunu söyleyerek iki kavram arasında ayrımı bu şekilde yapmıştır”.

Tüm bunlardan hareketle değerler, kişilerin inandıkları geniş ve kapsamlı yargılar iken, tutumlar ise bu yargıların daha özel ve uygulamaya yönelik halidir. Tutumların hepsi bir değer yargısıyla konumlanmış hazır bulunma durumudur. Tutumlar, belli başlı ana değerlere hizmet eder ve değere ulaşmada aracı olurlar. Bireyler yaşamlarında edindikleri deneyim, bilgi ve inançlardan yola çıkarak bazı durumlar için doğru yanlış, yaralı yararsız gibi durum tespitinde bulunarak onlara bir değer biçerler. İşte tam bu noktada kişilerin olaylara karşı tutumları ortaya çıkar. Ve iyi olarak adlandırılan değerlere yaklaşma kötü olarak adlandırılan değerlere uzaklaşma eğilimin de bulunurlar.

2.2. DEĞER VE İNANÇ

Hançerlioğlu (1986: 203) “inancı, bir sanı ya da kanıya dayanarak benimsemiş olarak tanımlamıştır.” Cevizci (2000: 552) ise; “bir şeyin ya da bir kimsenin varlığına, bir iddianın doğruluğuna inanma, biri için güven besleme durumu ve bir önermeyi

kendisine içerik olarak alan ama son çözümlemede iradi davranışlar ile yönlendirilen zihin hali” olarak tanımlamaktadır. İnançların eyleme yol açmadaki rolünü anlamak için sebeplerini, sonuçlarını ve doğalarını anlamamız gerekir. Ve günlük hayatta inanç kavramı tam bir onaydan daha az şeyi akla getirir. Örnek verecek olursak falcının söylediklerine inanıyorum ama bunun yanlış olduğunuda biliyorum cümlesindeki biliyorum kelimesi bir inanca işaret etmektedir. Ve bunun altında yatan birçok sebep bulunmaktadır.

Değeri, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak ele alan GÜNGÖR, inancın daha özel olması itibariyle değeri inançtan daha kapsamlı bir zihin organizasyonu olarak görmektedir. Bu durumun sebebini ise değerlerin tek bir inanca değil, birlikte organize olmuş bir grup inanca denk gelmesiyle açıklar. Örneğin, yaşlılara yardımcı olmanın güzelliğine yönelik inancımız, bizim insan ilişkileri ile ilgili yaşam deneyimlerimizin sonucu ortaya çıkmıştır. Bu düşüncemizin altında, insanın değerine olan inanç, iyilik yapmanın vicdani olarak huzur sağlayacağı, yardımseverliğin mutluluğa sebep olacağı, Allah’ın yardım edenleri seveceği gibi birden fazla inanç yer almaktadır (Güngör, 2000: 28). Yani değerler; iyiyi kötüden ayırmamıza yarayan, bizi içten içe güdüleyen, olumlu, evrensel, birden fazla duyguyu barındıran, motive edici kuvvetli duygu ve düşüncelerdir. Ve inancın kapsamından daha geniştir.

2.3. DEĞER VE SOSYAL NORM

Değer ve norm kavramları insanlara belli davranış kalıpları sunmaları bakımından birbirine benzemelerine rağmen temelde birbirinden farklı özelliklere sahiptirler.

“Norm sosyolojide, kültürel açıdan arzu edilir ve uygun olarak değerlendirilen davranışları akla getiren ortak bir davranış beklentisidir” (Marshall, 1999: 533). “Değer ise somut ya da soyut kavramların önemini ortaya çıkarmaya yarayan soyut ölçü birimidir, canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların, durumların önemliliğini anlatan bir sözcüktür” (Köknel, 2007: 17). “Normlar belli koşullar içinde insanların neler yapabileceklerini neler yapamayacaklarını gösterir. Bu açıdan değere oranla daha belirli, sınırlı ve emredicidirler. Değerler ise gerçekleşmelerine olanak bulunmayan durumlarda bile insanlar tarafından benimsemeye devam ederler. Bütün toplumsal değerler birden çok normun varlığına sebep olabilirler” (Doğan, 2000: 419). Mesela “saygılı olmak” toplum tarafından kabul edilen bir değerdir. Ama toplum yine de

büyüklere saygılı olmak gerektiği, onların yanında nasıl davranılması gerektiği ya da kendisinden yaşça küçük kişilere nasıl davranılması gerektiği hakkında pek çok norm koyma gereksiniminde bulunmaktadır. Bu koyulan normlar toplumca korunur ve desteklenir. Bir normun önemliliği ise toplum tarafından ne kadar benimsendiğine bağlıdır.

Rokeach ise; “değer ve norm kavramlarını ayırt etmek için üç farktan söz etmektedir. İlk fark değerlerin bir davranış şeklini veya var oluşun şeklini açıklamasına karşın, normların yalnızca davranış biçimleri ile ilgilenmesidir. İkinci fark değerlerin özel durumları açıklaması normların ise belirli durumlarda nasıl davranılması gerektiği hakkında bilgi vermesidir. Rokeach’in değer ve sosyal norm ayırımına yönelik olarak belirttiği üçüncü ve son fark ise değerlerin kişisel içsel olgular olmasına karşın normlar kişilerin dış çevresi ile ilgili ortak olgular olmasıdır” (Rokeach 1973’den akt. Sağlam, 2017: 10). Bu kıyaslamaya bakıldığında normların dışa dönük değerlerin ise daha içi dönük ve kişisel nitelikte olduğu görülmektedir.

“Tüm bunlardan hareketle normlar olanla değil olması gerekenle ilgili yaptırım gücüne sahiptir. İnsanların nasıl davranması gerektiği toplumsal normlardan tarafından belirlenmektedir. Normların öğrenilmesi insanların grup yaşamına kolay ve sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasını kolaylaştırır” (Doğan, 2000: 408-409). Değerler normlardan daha kapsamlı ve daha soyut özelliğe sahiptir. Çünkü değer temel bir ilke iken normlar bu ilkelerin özel halleridir.

2.4. DEĞER DAVRANIŞ İLİŞKİSİ

Davranış, “bir kimsenin genel yaşamdaki, toplum içindeki tutum ve eylemleridir” (TDK 2019). Davranışları etkileyen birden fazla değişken vardır: Genetik özellikler, mizaç, kişilik özellikleri, motivasyon, tutumlar, algılar, eğitim vb. değerler de davranışı yönlendiren, etkileyen bir özelliğe sahiptir. “Değerler, insanın yaşamında temel ilkelere karşılık gelir; bu değerler doğrultusunda bir davranışı diğerine tercih ederiz ve bu sayede davranış biçimlerimiz şekillenir. Ayrıca değreler karar almada ve uygulamada etkilidir.” (Çalışkur, 2008: 14). Bu etkiyi ise bir örnekle açıklayabiliriz. Mesela resmi törenler ve bu törenlere ait kurallar tek başına pek fazla anlam ifade etmezler. Bu törenleri önemli kılan şey toplumun onlara yükedikleri anlamlardır (Doğan, 2000: 142). Her toplumun kendine has davranış kalıpları vardır. Ve bu kalıpları yönlendiren bazı değerlere sahiptirler. Örneğin İngiltere’de alışveriş yaptığınızda kasaya

ya da birine para öderken parayı tezgahın üzerine bırakmak çok büyük saygısızlık olarak görülmektedir. Fakat bu durum Türkiye’de çok farklı karşılanacak bir davranış değildir. Bu farklılığın sebebi ise her toplumun kendine has sosyal değerlerinin var olmasıdır. Bu sosyal değer sayesinde de davranışlarımız şekillenmektedir.

Değer ve davranış arasındaki ilişkiye baktığımızda değerlerin davranışlarımızda yönlendirici etkiye sahip olduğu görülür. Ve değerler, davranışları anlamlandıran ve sürekliliğini sağlayan soyut ve daha genel kavramlardır. Bununla beraber aralarında görünmeyen hiyerarşik bir yapının varlığından da söz edebiliriz.

3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değer kavramı yapılan birçok araştırma ve çalışmalarda farklı şekillerde değer sınıflaması yapılmıştır. Bu konuda uzman kişiler değerleri sınıflara ayırırken farklı yöntemler kullanmışlardır. Sınıflandırma yapılırken değerleri farklı şekilde adlandırmışlar ve değerlere farklı bakış açısı getirmişlerdir. Değerlerin sınıflandırılması en önemli olan ve kabul gören sınıflamalardan birkaçı şunlardır:

Güngör (2000: 95) değerleri altı farklı alanda sınıflandırmıştır. “Bu sınıflamada estetik, ahlaki, teorik, dini, iktisadi ve sosyal değerlerdir. Güngör, değerleri sınıflandırırken sadece kendi alanını düşünmemiştir. Genel olarak bütün davranışların belli bir değer alanı ile ilişkili olduğundan bahsetmektedir. Örneğin, dini davranışının altında dini değerlerin var olduğu kabul edilmiştir. Bu düşüncenin doğru olmasına rağmen herhangi bir davranışın tek bir değere işaret etmediğininide belirtmektedir”. Yani değerler arasında bir bağlantının var olduğunu birbirini etkiler konumunda uyumlu şekilde ilerlediklerini dile getirmektedir.

Spranger’ın (1938) değer sınıflamasını altı kategoride yapmaktadır. Bu değer sınıflamasını daha sonraları Allport ve arkadaşları ölçek haline getirmişlerdir (Ünal, 1981:20; Sağlam, 2019: 59). Bu kategoriler şu şekilde sıralanabilir:

Bilimsel Değer: “Gerçeğe, bilgiye ve eleştirel düşünceye önem veren bireyler tarafından benimsenmektedir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir”.

Ekonomik Değer: “Bu değeri benimseyen kişilere göre faydalı, pratik olanlar ve maddi getirileri olan şeyler ön plandadır. Bireysel fayda önemlidir”.

Estetik Değer: “Bu değere sahip kişiler çevresindeki objelerde güzellik arar. Sanatın toplum için zorunluluğunu savunan kişilerdir. Onlar için uyum ve simetri önemlidir.”

Sosyal Değer: “Sadece kendini değil toplum içerisindeki diğer bireyleri düşünen, onları seven yardım eden kişilerin sahip olduğu değerlerdir. Kibar ve sempatik insanlardır.”

Politik Değer: “Her şeyin üzerinde olan konu kişisel güç, insanlar üzerinde etki ve ün sahibi olmak bu değerlerin birleşenleridir.”

Dini Değer: “Burada asıl olan dünyevi zevkler değildir, başrolde din vardır. Kişiler evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar.”

Bu sınıflama ölçek haline getirildikten sonra Ünal çalışmasında bu ölçeği kullanmıştır ve sanatçıların estetik değerleri, tıp öğrencilerinin bilimsel değerleri, din adamlarının dini ve sosyal değerlerinin daha yüksek puanlar almıştır (Ünal, 1981: 20). Buradan da anlaşılacağı gibi oluşturulan bu sınıflama sonucu ortaya çıkan ölçek, bu çalışmayla güvenilirliği ortaya çıkmaktadır.

Değer kavramı üzerine sınıflama yapan bir diğer isim Rokeach’tır. Diğer yapılan çoklu değer sınıflamalarının aksine değerleri iki temel grupta toplamıştır. “Rokeach tarafından yapılan sınıflamada on sekiz tane amaç değere (*ahiret selameti, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarı hissi, bilgelik, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutlu, olgun sevgi, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal onay, ulusal güvenlik, zevk*) yer vermiştir. Ve bu amaç değerlere ulaşmayı sağlayan on sekiz tane de araç değere (*Bağımsızlık, bağışlayıcılık, cesaretli, dürüstlük, entelektüel, geniş görüşlü, hayal gücü kuvvetli, hırslı, itâatkar, kendini kontrol eden, kibar, mantıklı, nüktedir, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardım sever*) yer vermiştir” (Yapıcı ve Zengin, 2003: 184). Amaç değerler araç değerlerden önce gelmektedir. Amaç değerlere ulaşmak için ikincil konumda olan araç değerlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Değer sınıflandırılmasında bir diğer önemli isim Schwartz’tır. Çoğu araştırmada yaptığı sınıflandırmanın ya tamamen aynısı kullanılmış ya da yapılan sınıflandırma çalışmaya uygun hale getirilip kullanılmıştır.

Schwartz ve Blisky, “Rokeach’ın (1973) yaptığı değerler sınıflamasını farklı bir metotla ele alarak değerlerin temel noktalarını incelemeye çalışmışlardır. Rokeach’ın

yaptığı sınıflamadaki değerler temel alınarak eklemelerde bulunulmuş ve elli altı adet değeri Türkiye'nin de içinde bulunduğu elli dört ülkede çoğunluğunu üniversite öğrencileri ve öğretmenlerin oluşturduğu 44 bin kişiden bu şekilde verileri toplamışlardır. Yapılan bu kapsamlı çalışma sonrasında schwartz temel olarak on farklı değer belirlemiştir. ” (Bolat, 2016: 336). Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi bu on farklı değeri karşıt iki grup halinde ele almıştır.

Tablo 1. Schwartz Değer Sınıflaması

Değer	Karşı Değer
Özyönelim, Uyarılım	Uyuma, geleneksellik, güvenlik
Bu grup değerler kişinin kendi bağımsız düşüncelerini, davranışlarını ve değişme düşkünlüğünü vurgular.	Benliğin sınırlanmasını, geleneksel uygulamaların sürdürülmesini, varolan durumun korunmasını vurgular.
Evrensellik, iyilikseverlik	Başarı ve güç
Eşitliğin kabul edilmesi ve tüm insanlığın refahı ile ilgilenmesini vurgular.	Kişinin kendi başarısı ve diğerleri karşısındaki üstünlüğü ile ilgilenir.
Hazcılık	Geleneksellik
Kişinin kendi isteklerini ön planda tutmasını vurgular.	Kişinin kendi isteklerini sınırlaması ve dışsal bazı sınırlamaları kabul etmesini vurgular.

Kaynak: Ulusoy ve Dilmaç (2018).

4. TOPLUMSALLAŞMA: DEĞERLERİN AKTARILMA SÜRECİ

“Etimolojik olarak ‘toplumsal/sosyal’ (social) kelimesinin kökeni, Latince ‘socius’ ve ‘societas’ kelimeleriyle irtibatlı ‘socialis’ kelimesine dayanmaktadır. İsim olan ‘socius’, ‘dost, arkadaş, iştirakçi’; ‘societas’ ise ‘toplum, topluluk, işbirliği, diğerleriyle ilişki kurmak’ anlamlarını içermektedir. Sıfat olan ‘socialis’ ise ‘toplumcul, sosyal, topluma ait’ anlamlarına gelmektedir” (Brezinka, 1994’den akt. Coştu, 2009: 5). Türk Dil Kurumu büyük sözlüğü ise toplumsallaşma kelimesini “Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci, sosyalleşme.” şeklinde tanımlamaktadır. O halde toplumsallaşma, insanın deneyimlerinden hareketle kişiliğinin doğal yapısı ve yaşadığı toplumun sosyokültürel parçalarını yaşamı boyunca içselleştirdiği aynı zamanda kendi kişiliğinin farkına vardığı, yaşadığı toplumsal çevreye uyum sağladığı bir süreçtir (Doğan, 2000: 8). Bu süreçte birey içinde yaşadığı toplumun “yaşama”, “duyma” ve “düşünme” biçimlerini öğrenir ve içselleştirir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014: 90). Bireylerin toplumsallaşma süreci boyunca edindiği bilgileri toplumsal yaşamda aktif bir şekilde kullanmaları toplumsal onay almalarını sağlamaktadır. Böylece bireyler içinde yaşadığı topluma uyum sağlayarak o toplumun bir üyesi haline gelmektedir.

“Bir bireyin toplumdaki diğer bireylerle etkileşimi, onu tamamen sosyal bir insan haline dönüşmesini sağlamaktadır. Yeni doğan bireyler, doğal akış içerisinde

sosyal yetişkinlere dönüşmezler fakat sosyalliğe doğru bir yatkınlıkla dünyaya gelmektedirler” (Henslin, 2010: 108). Aile içinde büyüyüp gelişerek toplum içine girmeye hazırlanan bireyler, ilk deneyimlerini ailede kazandığı için toplumsallaşma ilk olarak ailede başlamaktadır. Toplumsal değerler ailede öğrenilmekte ve zamanla içselleştirilerek süreklilik kazanmaktadır. Bu yüzden Topçu (2010: 15-16) “Aileyi, bir ahlak mektebi olarak tanımlamaktadır. Ve bu mektebin, karşılıklı görev ve sorumluluklara sahip olan insanlar tarafından oluşmuş örgütlü ve sosyal bir grup olduğundan bahsetmektedir.” Anne babalar toplumsal yaşama ilişkin bilgileri çocuğun doğumundan itibaren karşılıklı iletişim yoluyla sürekli olarak iletmektedir. Genç bireyler öğrendikleri bu bilgilerle kendi yaşam dünyalarını şekillendirmektedir. Bu yüzden aile, çocuk için toplumsallaşma sürecinin önemli bir parçasıdır.

Toplumsallaşma birey ve toplum için iki ana işleve sahiptir. Birey açısından, kişiliğin oluşumu ve gelişimi yani biyolojik organizmanın insanlaşması, benlik ve kimlik kazanımıdır. Toplumsallaşmanın diğer tarafı olan toplum açısından ise var olan kültürün, değerlerin, inançların kuşaklar arasında aktarılması, topluma yeni katılan insanların yaşam düzenine uydurulması ve böylelikle de toplumun devamlılığının sağlanmasıdır. Bu bakımdan aile ve toplumsallaşmanın işlevleri benzerlik göstermektedir. Her ikisi de değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını sürdürmesine yardım etmektedir. Ayrıca değerler ve toplumsallaşma da birbiriyle etkileşim halindedir. Değerler toplumsallaşma yoluyla toplumda varlığını sürdürür, toplumsallaşma da değerler aracılığıyla hız kazanır.

5. AİLENİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Kavramsal çerçevenin eksiksiz bir şekilde oluşturabilmesi için aile kavramına değinmek gerekmektedir. Bu ana başlık altında ailenin tanımı, işlevleri ve türleri açıklanmaktadır.

5.1. AİLENİN TANIMI VE İŞLEVLERİ

Aile kavramı toplumlar kadar eskidir ve klasik kuruculardan günümüze kadar sosyologlar aileyi farklı açılardan ele alarak tanımlamalar yapmışlardır. Ziya Gökalp'e aile “içtimai müesseselerin en eskisi olan milletin dirlik ve birliğinin yegâne sağlayıcısıdır” (Gökalp, 1977: 121). Gökalp Türklerde evliliğin gelinle güveyinin mallarını birleştirerek ortak bir ev kurmaları neticesinde meydana geldiğini ve her evlilikten yeni bir ev yani yeni bir aile doğduğunu ifade etmektedir (Gökalp, 2004:

212). Bu yüzden izdivaca “evlenmek” ve “ev bark sahibi olmak” denilmektedir. Evin büyük ve ortanca çocukları evlenerek baba ocağını terk etseler bile evin en küçük oğlu baba ocağında kalarak ona sahip çıkmaktadır. Evden ayrılan diğer bireyler de anne babalarına sevgi saygı göstergesi olarak bayramlarda ve özel günlerde baba ocağında toplanmaktadır (Gökalp, 2007: 274). Tüm bu ifadelerle Gökalp geçmişten bu yana Türklerde geleneksel geniş aileden ziyade akrabalık bağının güçlü olduğunu ve çekirdek aile yapısının var olduğunu vurgulamaktadır. Vergin’de Türkiye’de en yaygın aile türünün çekirdek aile olduğunu belirtmektedir. Çekirdek ailenin sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkmadığını sanayileşme öncesinde dahi bu aile türünün var olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca geniş ailenin Türk aile sistemi içindeki güçlü akraba ilişkileriyle karıştırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak “modernleşme tezlerinin ve Parsons modelinin etkisi altında olan bizzat Türk sosyologları arasında geleneksel kırsal toplumdaki sanayi kent toplumu tipine geçişle birlikte geniş ailenin yavaş yavaş ortadan kalkacağını ve onun yerine çekirdek ailenin ikame edileceğini düşünenler pek çoktur.” (Vergin, 1991: 311). Ancak modernleşme sonucu ortaya çıkan sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte var olan çekirdek aileler zamanla sanayinin daha yoğun olduğu büyük kentlere göç etmeye başlamıştır. Modern yaşam tarzının getirdiği yenilikler de ailenin kendi içerisinde çözümler yaşamasına neden olmuştur.

Sezal (1981: 17) ise “toplumsal örgütlenmenin ve toplumsal kurumlaşmanın temel birimi” olarak görmektedir Kıray’a göre “aile, toplumsal değişmelerde tampon kurum işlevi gören yapısal değişmelerden dolayı ortaya çıkabilecek kopuklukları şekil ve işlev değiştirerek karşılayan bireylerin güvenlik gereksinimlerini farklı biçimlerde yerine getiren sosyal bir kurum” olarak açıklamaktadır (Merter, 1990: 3). Genel olarak aile, “biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir.” (Sayın, 1990:2). Bu tanımlamalara bakıldığında aile, bireyler için pek çok işlevi yerine getiren psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve kültürel niteliklerle sosyal varlık bilincinin geliştiği önemli bir kurumdur. Ailenin bu işlevlerinin incelenmesi için toplumda yedi farklı kategoride ele alınacaktır:

1) Biyolojik işlevi: Aile, üremenin ve cinselliğin meşruluğunu sağlayan “sosyal rahim” olarak görülmektedir. (Elmas, 2017: 11). Çünkü her toplumda düzeni sağlamak

amacıyla oluşturulan değerler ve normlar vardır. Türk toplumunda ise nikahsız birliktelik yaşamak sosyal ve kültürel değerlere aykırı bir durumdur. Nikah akdiyle çiftler birlikteliklerini meşrulaştırmaktadırlar. Giddens evliliği, toplum tarafından tanınan ve onaylanan iki yetişkin bireyin cinsel birlikteliği olarak tanımlamaktadır (Giddens, 2000: 148). Giddens'da belirttiği gibi evlilik cinselliği denetim olarak nesillerin sağlıklı ve sürekli olarak devam etmesini sağlamaktadır.

2) Ekonomik işlevi: Ailenin bu işlevi maddi temel gereksinimlerin karşılanmasına denk gelmektedir. Aile ekonomik işleviyle hem kendisine hem de içinde bulunduğu topluma fayda sağlamaktadır. Aile sınıflandırılırken geniş aile ve çekirdek aile olarak büyüklüklerine göre iki grupta incelenir. Geleneksel geniş aile modeli modernleşmenin etkisiyle çekirdek aileye doğru bir dönüşüm yaşar. Bu dönüşüm ailenin ekonomik işlevini etkiler. Geleneksel aile kırsal alanda tarımla geçimini sağlamasından dolayı aile üyelerinin hepsi üretime ve tüketime dahildir. Modern çekirdek aile de ise endüstrileşmiş toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak kadın ve erkek ev dışında çalışarak geçimlerini sağlarlar. Üretimin şeklinin değişmesine bağlı olarak tüketimde değişime uğrar. Geleneksel ailede çocuğun üretime katkı yaptığı düşüncesiyle sayısının fazla olmasına rağmen modern çekirdek aile içinde üretim şeklinin değişmesine bağlı olarak çocuk sayısı azalmıştır (Çağan, 2011: 83-87). Toplumsal değişimler yaşansa bile kadın ve erkeğin iş bölümüne bağlı olarak ailenin ekonomik işlevi devamlılığını sürdürmektedir.

3) Psikolojik doyum sağlama işlevi: Aile içinde güven ve sevgi ihtiyacına karşılık gelen bu işlev aile üyelerine sıcak bir yuva oluşturarak duygusal doyum sağlamaktadır. Aile psikolojik doyum sağlama işlevini tam yerine getirirse genç bireyler de özsaygı gelişmektedir. Öz saygısı gelişen bireyler ise çevresiyle daha barışık durumdadırlar ve hayatlarını mutlu bir şekilde devam ettirmektedirler. Aynı zamanda ebeveynlerine karşı daha saygı ve sevgi dolu oldukları için ailelerine sınıksız sarılmaktadırlar. (Kır, 2011: 186-188). Aile üyeleri kendilerini yalnız ve kimsesiz hissetmedikleri için huzuru ailede bulurlar. Bu durum aile içi duygusal bağın güçlenmesini sağlar ve ailenin temel dinamikleri sağlam bir zemine oturtulmuş olur.

4) Toplumsallaşma ve eğitim işlevi: Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen birey, içine doğduğu çevreyi tanıması gerekmektedir. Bunu en iyi şekilde yerine getirecek olan birim ise kuşkusuz ailedir. Aile bireyin içinde yaşadığı toplumun temel norm ve değerlerini bireylere aktararak çevreye uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır.

Bu süreç çocuğun toplumsallaşma sürecidir. Aile çocuğa bilinçli veya bilinçsiz olarak yaşamının ilk yıllarında örf, adet, gelenek ve din kuralları gibi birçok temel değer ve normları öğretmektedir (Tezcan, 1992: 159). Çocuklara okul öncesi dönemde verilen bu eğitim sosyal hayat için bir hazırlık sürecine denk gelmektedir.

5) Dinî işlevi: İlk eğitim ailede verildiği için dinî bilgi ve pratikler de ilk olarak aile ortamında öğrenilmektedir. Ayrıca İslam dininde çocukların hayırlı ve faydalı birey olarak yetiştirilmesi aileye ait bir görevdir. Bu yüzden çocuklar aileye emanet edilmiştir. Geleneksel geniş aile ve modern çekirdek aile arasında ailenin dinî işlevini yerine getirme noktasında birtakım farklılıklar vardır. Geleneksel geniş aile dinî bilgi ve pratikleri hem çocuğa aktarır hem de yerine getirip getirmediği noktasında denetimini yapar. Modern çekirdek ailede ise dinî işlev kısmen eğitim veren kurum veya kuruluşlara bırakılmış durumdadır (Yenilmez, 2012: 14). Ailenin dinî işlevinde zaman içerisinde farklılaşmalar oluşmasına rağmen ailenin dinî işlevini yerine getirmediğinden söz edilemez.

6) Kültürel işlevi: “Kültür; insanların hep birlikte önemli, uğruna mücadele etmeye değer, işlevsel buldukları her şeydir. Yani insanların yaşama geçirmek için uğraştıkları değerler ve normlar bütünüdür” (Zijderveld, 2013: 33). Aile kültürel işlevini getirdiği zaman aileye ait değer ve normların kopmadan sürdürülmesine olanak tanır. Böylece insanların bir aradıklarını pekiştirilmiş olur ve birbirlerine bağlılıkları artmaktadır.

7) Boş zaman değerlendirme işlevi: “Aile üyelerini eğlendirme görevi de ailenin sorumluluğundadır” (Gökçe, 1976: 61). Geleneksel ve modern çekirdek aile arasında boş zaman değerlendirme işlevinde de farklılıklar mevcuttur. Modern çekirdek ailede büyük kentlerde yaşamını idame ettirmesine bağlı olarak bu işlev farklı bir hizmet sektörünü meydana getirmiştir. Buna en iyi örnek ise eğlence merkezleridir. Geleneksel ailede bu işlev ailenin kendisi tarafından ve tüm aile üyelerinin birlikte katılımıyla gerçekleştirilmektedir (Yenilmez, 2012: 14). Fakat her iki durumda da ailelerin çocuklarıyla geçirdikleri bu zaman dilimleri aile bağlarını kuvvetlendirir. Anne babaların çocuklarıyla daha iyi iletişim kurmalarına yardımcı olur. Önemli olan çocuğun önemsendiğini hissetmesidir.

Sonuç olarak aile, insan türünün devamını sağlayan, ilk sosyalleşmeyi gerçekleştiren, toplumsal değerleri kuşaktan kuşağa aktaran ve ruhsal doyum ihtiyacını

karşılıyan bir toplumsal birimdir (Sayın, 1990: 2). Bu yüzden hem birey için hem de toplum için vazgeçilmez fonksiyonlara sahip bir kurumdur. Çünkü aile içerisinde öğrendiklerini günlük hayatlarında uygulayan bireyler toplum tarafından kabul gören istendik davranış kalıpları geliştirirler ve uyumlu şekilde iletişim kurabilirler. (AAK, 1991: 51). Tüm bunlar toplumsal yapı için ailenin ne kadar önemli olduğunu ve aileye eş başka alternatif bir kurum olmadığına göstergesidir.

5.2. AİLE TÜRLERİNE İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Modern yaşam öncesinde aile yerleşim yerine, otorite ölçütlerine ve aile büyüklüklerine göre sınıflandırılmaktadır. “Geleneksel hayattan modern hayata geçişte sosyal ve ekonomik düzenin değişimi ile ortaya çıkan göstergeler, ailenin de kurumsal açıdan yeni bir biçim almasını hızlandırmıştır” (Demir ve Çelebi, 2017: 113). Bunun sonucunda da aileye alternatif yaşam biçimleri ve yeni aile türleri meydana gelmiştir. Bu yaşam biçimleri ve aile türlerine baktığımızda;

Tek ebeveynli aile: Tek ebeveynli aile eşlerden birinin veya her ikisinin ölümü, uzun süre yokluğu, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Timur, 1972: 27). İkinci dünya savaşı sonrasında babasız çocukların artması tek ebeveynli ailelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1950 yıllarda ise boşanmalarının artış göstermesine bağlı olarak da tek ebeveynli aile boşanmayla ile anılır hale gelmiştir. 1960’lı yıllarda “hata yokluğu”nu benimseyen yasaların artması, kadının iş hayatına katılması, ekonomik sıkıntılar ve bireyselleşmenin artışı boşanma sayılarını artırmıştır. Yine 1960’lı yıllarda işçi göçlerinin başlaması tek ebeveynli aile sayısının artışına sebep olan bir diğer etkidir. Bunların dışında evlilik dışı hamilelik ve evlat edinme bu aile türünü meydana getiren unsurlardandır (Coşan, 2018: 265-266). Geleneksel yaşamda var olan geniş aile modeli modernleşmeyle birlikte parçalanarak çekirdek aile modeline dönüşmüştür. Aile içerisinde parçalanmaların devam etmesi sonucunda ise tek ebeveynli aileler meydana gelmiştir.

Üvey aile: Boşanan bireylerin önceki evliliklerinden olan çocuklarını bir araya getirerek oluşturdukları aile türüne üvey aile denmektedir. Modern dönemde boşanma sayılarının artmasına bağlı olarak yeniden evlenme ve üvey aile sayısı da artış göstermektedir (Yıldırım, Canatan (Ed.), 2011: 80). “Yapılan araştırmalara göre, her yüz evlilikten yirmi sekizi yeniden evlenmedir. Bütün yaş gruplarında boşanmış erkeklerin yeniden evlenme oranı, boşanmış kadınların yeniden evlenme oranına göre

daha yüksektir. Boşanmış altı erkeğin beşi ve boşanmış dört kadının üçü yeniden evlenmektedir” (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 42).

Eşcinsel aile: Eşcinsel kavramı aynı cinsten olan kişilerin birliktelik yaşaması ya da aynı cinse eğilimi olan kişileri anlatmak için kullanılmaktadır. Kadın eşcinsellere lezbiyen, erkek eşcinsellere de gay ismi verilmektedir. Günümüzde özellikle de Batı’da yasal olmasa bile bazı eşcinsel bireyler ilişkilerini törenler yaparak daha resmi hale getirmektedir. “Eşcinsel evlilik şu anda dünya genelinde 28, Avrupa genelinde 16 ülkede yasaldir. Hollanda 2001’de eşcinsel evliliklerin uygulandığı ilk ülke olmuştur. Sonrasında Belçika, İspanya, Danimarka, Norveç, İsveç, Portekiz, İzlanda, Fransa, Birleşik Krallık, Lüksemburg eşcinsel evlilikleri yasallaştırmıştır” (https://tr.wikipedia.org/wiki/E%C5%9Fcinsel_evlilik). Ayrıca tıbbi teknolojik gelişmelere bağlı olarak eşcinsel bireyler yapay dölleme yoluyla heteroseksüel birlikteliğe gerek duymadan çocuk sahibi olabilmektedir.

Günümüzde toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları iki ayrı konu şeklinde ele alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadınla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanarak rollerinin ayrışmasını anlatmak için kullanılmaktadır (Ecevit ve Karkıner, 2011:4). Butler (2008: 28)’a göre toplumsal cinsiyet inşa edilmiş bir şeydir. Aile ve evlilik yoluyla da toplumsal cinsiyetin sürekli olarak yeniden inşa edildiğinden bahsetmektedir. Post-yapısalcı düşünceden yararlanarak toplumsal cinsiyet kategorilerinin ortadan kalkabileceğini savunmamaktadır. Queer kurama göre “geleneksel heteroseksüel homoseksüel ikiliğinin terkedilmesini talep ederek, cinsiyetin ve toplumsal cinsiyeti tanımlamanın üçüncü ya da başka yollarının çözümlenmesi gerektiği” düşünülmektedir (Ecevit ve Karkıner, 2011:143). Eşcinsellere tanınan haklar, toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet ayrımı toplum içerisinde eşcinsellerin sayısını artırmakta ve eşcinsel aile oluşumunu desteklemektedir. Eşcinsel kimliklerin damgalanması ve toplumsal olarak görünmez konumda olmaları eşcinselliğin sayısına dair bilgiye net bir şekilde ulaşmayı olanaksız hale getirmektedir (Marshall, 1999: 306).

Birlikte yaşama: Günümüz modern toplumlarında evlilik daha özgür bir şekilde yorumlanması evliliğin sadece birlikte yaşamak olarak anlaşılmasına sebebiyet vermektedir (Adak, 2018: 55). Bunun sonucunda evlilik kurumu daha basit düzeye indirgenerek evlenmeksizin birlikte yaşamalar meydana gelmektedir.

Amerika’da gerçekleştirilen Ulusal Aile ve Hane Halkı Araştırması’nda (Thornton vd. 2007’den akt. Adak, 2016: 27) 35 yaş altı farklı cinsten kişilerle birlikte yaşayanlara evlilik yerine neden birlikte yaşamayı seçtikleri sorulmuştur. Nedenler birkaç noktada toplanmaktadır:

- Birlikte yaşama evlilikten daha az kişisel sorumluluk ister,
- Flörtten daha fazla cinsel doyum sağlar,
- Yaşamsal giderleri paylaşmayı mümkün kılar,
- Birlikte yaşayan çiftler eşlerinden, evli çiftlere göre daha az cinsel sadakat bekler.
- Eşlerin her birine evlilikten daha fazla bağımsızlık verir.

Araştırmada çıkan sonuçlara bakıldığında bireyler sorumluluk almadan daha özgür şekilde yaşamlarını devam ettirmek için evlenmekten ziyade birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Evlilik öncesi deneme şeklinde gerçekşen bu birliktelikte bireylerin birbiri üzerinde hak ve sorumlulukları bulunmamaktadır. Bu tür birlikteliklerde planlanmış bir yaşam yoktur. “Çoğu birlikte yaşama ilişkileri kısa süreli olmaktadır. Bir yıldan fazla süren beraberlikler ya evlilik ya da ayrılmalarla sonuçlanmaktadır” (Yıldırım, Canatan, ve (Ed.), 2011:80).

Bekar kalma: “Modern toplumlarda evlilik sayısının azalması ve boşanma sayısının artması sonucunda evliliğe alternatif olarak bireyler bekar kalmayı tercih etmektedir” (Adak, 2018: 56). Toplum içerisinde bekar sayısının artış göstermesinin nedenleri arasında erken yaşta evlenmek yerine evliliği daha ileri yaşlara ötelemek, boşanan ya da eşleri ölen bireylerin tekrar evlenmeyi tercih etmemesinin etkili olduğu görülmektedir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 80). Genç bireylerin evliliğe alternatif olarak bekar kalmayı tercih etmesi ya da evliliği ötelemesi aslında değişimin bir göstergesidir. Daha önceleri yirmili yaşlarda evli olmak normal kaşılanan ve teşvik edilen bir durumken şimdilerde yirmili yaşların başında evliliğe adım atan bireyler yadırganmakta evliliğe hazır olmadıkları düşünölmektedir. Boşanan ya da eşleri ölen kadınların ekonomik olarak kendi geçimini sağlayabilmesi veya devletin çeşitli kurumlarından destek almaları yeniden evlenmeyi düşünmemelerinde etkili olmaktadır.

6. TÜRK TOPLUMUNDA AİLE KURUMUNUN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

“Toplumun temel unsurlarından biri olan aile her geçen önemini artırarak, sosyal bilimcilerin ilgi odağı olmuştur. Aile bir sosyal grup olarak küçölmesine rağmen bir

kurum olarak güçlenmiştir” (Nirun, 1994: 19). Bu başlık altında ailenin hangi evrimlerden geçerek küçük bir sosyal grup haline geldiğini; aile tipleri, din, eğitim ve ekonomi evlilikler açısından incelenecektir.

İslamiyet öncesi Türk döneminde aileye bakıldığında aile tipleri konusunda ayrışmalar söz konusu olsa da ailenin, klân ailesi ile başladığı görüşü benimsenmiştir. Klân, Durkheim’ın ve diğer sosyologların da belirttiği gibi, “bölünmesi mümkün olmayan en küçük topluluk parçasıdır.” (Ersöz ve Güler, 1998: 1). “Klan topluluğu, adetler, kaideler, inanışlarla aileyi bir sistem içerisinde var etmiştir. Klanlarda aile, doğal bir birlik olmanın aksine sosyal bir kurumdur (Dilekli, 2019: 15). Klan topluluklarında totemizm inancı yaygındır. Totemizm, günlük yaşam içerisinde bireylerin davranışlarını düzenler ve kurallar ortaya koyar. Bu kurallar kutsal ve dokunulamaz olarak görülmektedir. Örneğin aynı klan içerisinde yaşayan bireylerin birbirini öldürmesi ya da aynı klan içinde kadın ve erkeğin evlenmesi yasaktır bunlar tabu olarak adlandırılmaktadır (Eröz ve Güler, 1998: 2). Tabuların varlığı klanlar içinde düzenliliğin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Uygunsuz olarak nitelendirilen her türlü şeyden uzak durulmasını sağlamaktadır.

İslamiyet öncesi dönemde aile tiplerinin oluşmasında etkili olan iki şey vardır. Bunlardan birincisi anne, ikincisi ise baba otoritesidir. Yani hangisinin aile üzerinde daha fazla söz sahip oluşudur. Eğer ki akrabalık ana tarafından sürüyor ve aile dayı otoritesi altında ise aile tipi ana aile olarak adlandırılmaktadır. Burada annenin kardeşleri, çocukları ve aile mensupları bir arada yaşar, ailenin reisi dayı olarak görülmektedir (Gökçe, 1990: 215). Eğer ki akrabalık baba tarafından geçiyorsa bölünmez asaba aile olarak adlandırılmaktadır. Baba tarafından birisiyle evlenmek yasaktır. Kadın ataerkil aileye oranla baba ailesinde bir değer taşımaktadır. Hem çocuklar hem de mallar üzerinde erkek ile ortak hak ve sorumluklara sahiptir (Şahinkaya, 1990: 37-42). Ataerkil aile tipine bakıldığında ise baba mutlak otoriteye sahiptir. Baba gücünü dinden alır. Kadının hiçbir söz hakkı yoktur. Erkeğin büyüklerinin dinine bağlıdır. Güç ve otorite babanın elindedir. Aileyi koruma ve siyasal sistemi belirleme gibi bazı sorumlukları bulunmaktadır (Eröz ve Güler, 1998: 2-4). Bir diğer aile tipi ise bölünmez asabadır burada da baba tarafı akraba olarak tanınır. Ama ailedeki bütün fertler eşittir. Tüm mal ve çocuklar asabaya aittir. Aile sorumluluğu kadın ve erkektedir (Gökçe, 1990: 216). Ziya Gökalp’e göre, Türk ailesi eşitlikçi demokratik bir yapıya sahiptir. Mesela; iktisadi hayatta, siyasal meclislerde, savaşta,

şölenlerde, ayinlerde ve dini ibadetler gibi tüm sosyal alanlarda kadının ve erkeğin beraber bulunması gerekliydi. Ayrıca Türk kadınının toplum içerisinde yüksek değere sahip oldukları, özgür oldukları ve iffetlerine düşkün olduklarına dair pek çok atıf bulunmaktadır (Yılmaz, 2012: 29-30). Gökalp'in ifadelerine bakıldığında kadının her alanda aktif rol oynadığı görülmektedir. Bu durum Türk ailesinde kadına önem verildiğinin bir göstergesidir.

İslamiyet öncesi dönemde aile, dini ve toplumsal değerlerle kutsanan bir kurumdur. Çünkü din önemli bir değerdir. Bu dönemdeki tüm topluluklarda evlilik dini bir törenle gerçekleşmektedir. Ayrıca yeni bir ev kurmak anlamında kullanılan ve günümüze kadar gelen ev-bark olma deyiminde kullanılan bark kelimesi mabet demektir. Yani yeni bir ev kurulması mabet kadar kutsal ve önemli bir çatı inşa edilmesi anlamına gelmektedir (Gökalp, 1991: 231-232). O dönemde tek eşlilik yaygındır ama çok eşli evlilikler de istisnai olarak bulunmaktadır.

Aile içi eğitime bakıldığında ise amaç toplum içerisinde var olan tüm bireylere aynı davranışları kazandırmayı sağlamaktır. Aileler taşıdıkları her erdemi, beceriyi, aile içi kuralları ve değerleri çocuklarına kazandırma çabası içerisindeydiler (Akın, 2017: 39). Böylece aile içerisinde öğrenilen bu bilgilerin diğer nesillere aktarılmasıyla insanlar yaşamlarına daha rahat yön verirler. Bu şekilde hayatın bir düzen içinde devam etmesi sağlanır.

MS 8. yüzyılda İslamiyet Türkler tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. İslamiyet bir dini sistem olarak Türk toplum yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Sosyal kurumlar, özellikle aile kimliği büyük ölçüde İslamî normların içine girmiştir. İslamiyet öncesi Türk ailesinde erkeklerle kadınların aynı etkinliklere katılabilme özgürlüğünden ve dışa dönüklüğün olduğundan bahsetmiştik. İslamiyetle birlikte kadın unsurunda içe dönük bir aile ile karşılaşılacaktır. Yani İslamiyetle birlikte mahrem ve mahremiyet kavramları aile ile anılır hale gelmiştir. Ayrıca, kadın ve erkeğin karşılıklı yükümlülüklerinin olduğunu Kuran'da açıkça belirtilmiştir. Ayet-i kerimede şöyle buyruluyor: “*Meşru surette erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır.*” (el-Bakara 2/228) Bu âyete bakıldığında İslam'ın kadın erkek hak ve sorumluluklarında eşitlikçi bir yapının var olduğu görülmektedir. Ama pratikte çok büyük sonuçlar getirmemiştir. İslamiyetten önce evin geçimi ve düzeninden birinci derece sorumlu kişi olarak görülen erkek, İslamiyetten sonrada taşıdığı sorumluluktan dolayı ailenin önde gelen kişisi konumundadır (Doğan,

2000: 184-185).Erkeklerin ailenin geçim sorumluluğunu üstlenmeleri ailevi meselelerde kadına oranla daha fazla söz sahibi olmalarını sağlamıştır.

İslamiyet öncesi dönemde evlilik törenleri ve aile ile ilgili gelenekler ve görenekler İslamiyetle uyum sağlamıştır. Eski Türk ailesinde var olan miras, akrabalık, iffet anlayışı değişikliğe uğramadan devam etmiştir. İslami Türk ailesinde, öncesinde var olan aile niteliklerini yeni normlarla güçlendirmiştir. Örneğin, evlenme gibi boşanma da töre ve göreneklerden ziyade yasal bir kimliğe kavuşur (Türkdoğan, 1992: 42). İslamiyet öncesi var olan gelenek göreneklerin İslamiyetle bağdaşması adaptasyon sürecini kolaylaştırmıştır.

Türkler, Müslüman olduktan sonra birçok devlet kurmuşlardır. Bu devletlerin her birinde Müslüman Türk ailesinin yaşayış biçimleri ele almak zor olduğu için tarihin seyirini değiştiren tarihin en uzun ömürlü Türk Devleti olan Osmanlı Devleti'ni dikkate almak gerekli olacaktır (Yılmaz, 2012: 34). Bu sebeple Osmanlı Dönemi Türk ailesini incelemek için tüm dönemleri ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Ama Osmanlı ailesinde köklü değişimlerin son dönemde yaşandığı ön kabulünden hareketle genel değerlendirmeler dışında son dönemdeki Osmanlı ailesine bakılacaktır.

Osmanlı ailesini, geleneksel Türk ailesi gibi, dini terbiye alan, babanın aileden sorumlu olduğu ve en az üç kuşağın bir arada yaşadığı bir aile modeli olarak tanımlayabiliriz (Doğan, 2000: 187). Osmanlı aile yapısını, İslam hukuku ve Türk töresi ile şekillenmiştir. Erkekler arasında çok eşliliğe itibar edilmemiştir. Aileler en çok bir veya iki çocuk sahibidir. Aile içi sosyal ilişkiler güçlüdür. Müslüman olmayan aileler, dini ve etnik yönden ayrı olsalar da Türk İslam kültürünü benimsemişlerdir (Türkdoğan, 2002: 624). Osmanlı ailesi çok kültürlü yapıya sahip olduğu halde cemaatin belirlediği kurallara göre yaşamını şekillendirmiştir. Evlilikler aynı cemaate mensup kişiler tarafından yapılır ve cemaât dışı evlilikler onaylanmazdı. Farklı dinler arası evlilikler hoş görülmediği gibi etnik farklılık olan kişiler arasında da evlilik hoş karşılanmazdı. Çünkü cemaatler içinde sorun yaratılacağı düşünülürdü (Aluş ve Selçukkaya, 2015: 162). Böyle bir anlaşmazlığa düşmeden önlem alınır.

Tanzimat Dönemi'ne kadar Osmanlı devletinde İslam hukuku ve geleneksel aile yapısı korunmuştur. 1839 Tanzimat fermanı ile aile yasal bir çizgiye çekilmek istenmiştir. Osmanlı'nın bu yenileşme döneminin hareket noktası ise Batılı norm ve değerler olmuştur. Kız çocukları ilköğretimden sonraki eğitim hakkına sahip olurlar ve

onlara özel okullar kurulmaya başlanır. Açılan bu okullar çok fazla rağbet görmez. Ama toplumsal planda genç kızların ve kadınların eğitimi gündeme gelerek geri dönülmez bir gelişmeye yol açar. Kadınlar meslek sahibi olmaya başladıkları için toplumda görünür hale gelmeye başlar ve erkeklerin buldukları ortamlarda bulunmaları eskisi kadar sorun olmaz (İsmail, 2001: 104-112). Tüm bunlara rağmen erkek hala egemen olan erkektir.

Cumhuriyet Türkiye'sinde sosyal, siyasal ve ekonomik hayatta birçok farklı gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmeler Türk aile yapısının farklı bir biçimde şekillenmesine sebep olmuştur. Aile yapısının şekillenmesinde en önemli unsur ise kadının toplum ve aile içindeki yeridir. Kadın İslamiyet'teki içe dönük bir konumdan daha dışa dönük konuma doğru yöneldikçe Türk aile yapısında da birtakım değişikliklere sebebiyet vermiştir. Kadının aile içindeki rolü tamamen değişmeye başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde, 1926 Medeni Kanun'un kabulüyle birlikte kadının mevcut statüsü yükselmiş ve erkekle eş değer konuma gelmiştir (Türkdoğan, 2002: 633). Medeni Kanun; aile mallarının yönetimi, miras paylaşımı, çok eşliliğin yasaklanması gibi birçok yenilikle kadın hakları açısından büyük bir ilerleme sağlamıştır.

1930'lardan sonra Atatürk öncülüğünde kadınlara bazı siyasal haklar verilmiştir. 1930 yılında Belediye Yasası çıkarılarak kadınlara yerel seçimlerde seçilme ve oy kullanma hakkı verilmiştir. 26 Ekim 1933 tarihinde Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle kadınlara köylerde muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkı verilmiştir. 5 Aralık 1934 tarihinde bu haklar genel seçimleri de etkileyecek şekilde genişletilmiştir (Kongar, 1999: 136-137). Bu gelişmeyle birlikte kadın milletvekillerinin önü açılarak mecliste var olmaları sağlanmıştır.

1950'li yıllarda köyden kente bir göç dalgası yaşanmaya başlamıştır. Bir anda kentin çevresini saran gecekondu kuşağı oluşmaya başlamıştır. İnsanlar bir yandan köy yaşamını kente taşımaya çalışırken bir yandan da kentteki yaşama uyum sağlamaya çalışmıştır. Kimi zaman kente tepki oluşurken kimi zaman da kıra özlem duyan bir alt kültür oluşmuştur (Gökçe, 1994: 136). Daha önce toprağa bağlı olan Türk ailesi kente göç edince üretici konumdan tüketici konuma geçmiştir. Böylelikle eski toplumsal düzende başat rol oynayan kır, tarım, yerellik ve geleneksellik gibi özellikler önemini yitirmeye başlayınca parçalanmalar bölünmeler ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan da

sanayileşme, kentleşme ve modernleşme kavramlarıyla ifade edilen toplumda yeni başlayan yapılanmalar söz konusu olmaya başlamıştır (Sayın, 1994:143). Toplumsal yaşamda meydana gelen bu tür köklü değişimler aile yapısında ve değerlerinde farklılaşmaları beraberinde getirmiştir.

1960'lı yıllarda, feminizm gençlik hareketleriyle birlikte anılır hale gelse de ne sol ne de sağ kesimde yankı uyandırmıştır (Fındıkoğlu, 1991: 11). Fakat ilerleyen zamanlarda feminizm, kadın hakları konusu daha çok tartışılır hale gelmiştir. Batı'da gelişen bazı düşünce akımları aracılığıyla yeni bir örgütlenme biçimleri ortaya çıkması aile üzerinde risk teşkil etmeye başlamıştır.

1980 sonrası dönemde N. Göle ideolojik duvarların kısmen yıkılarak karşı düşüncede olan kişilerin birbirinin varlıklarını fark ettiği bir dönem olarak nitelendirilmektedir. 1960-80 yılları arasında yaşanan ciddi ideojik kavgaların yerini uzlaşma ve hoşgörü aldığı vurgulamaktadır (Göle, 2000: 37). 1980 sonu 2000'li yılların başında Avrupa Birliği'ne katılma sorunuyla karşı karşıya kaldığımız bir dönemdir. Pek çok kriterler sürüldü ve önemli değişikliklere gidildi ama sonuç alınmadı (Yılmaz, 2012: 48). 2006 yılında yapılan "Aile Yapısı Araştırması'nda" elde edilen sonuçlara göre Avrupa üyeliğinin aile yapısını olumsuz etkilediğine dair bir sonuç çıkmıştır. Genel olarak Türk milletinin tarihi seyrine bakıldığında aile her dönem için önemli yer işgal etmiştir. Değişen koşullar, verilen mücadelelere rağmen halen önemini korumaktadır. Ancak günümüz toplumlarının tamamında aile kurumu bazı tehlikelerle karşı karşıya kaldığı için yozlaşmaktadır (Elmas, 2017: 25). Bu olumsuzluklara direnç gösterebilmek ve aile yapısının bozulmasını önlemek, toplumsal düzenin sürekliliğinin sağlanmasına yardımcı olacaktır. Çünkü aile ortamı bireyleri uygunsuz her türlü davranıştan koruyabilecek en önemli yapıdır.

7. GENÇLİK

"Toplumlar kendi varlıklarını korumak için neslinin devam etmesini isterler. Eski kuşağın yerini yeni kuşağın alması aile aracılığıyla gerçekleşmektedir. Aile sadece üreme görevini üstlenmez aynı zamanda sosyal pratikler aracılığı ile kültür aktarımı da gerçekleştirir. Kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması toplum yaşamında geleneklerin ve tecrübelerin birikmesini, öğrenilmesini, kazanılmasını ve paylaşmasını getirerek yaşam döngüsünün devamlılığı sağlamaktadır (Sayın 1990: 151)". Bu yaşam döngüsü içinde "insan hayatı çocukluk, gençlik, yetişkinlik, orta yaşlılık, yaşlılık ve ihtiyarlık şeklinde

6 evreden geçmektedir (Kulaksızoğlu, 1990: 137).” Gençlik, toplumun sosyo-kültürel açıdan en dinamik unsuru olması sebebiyle her toplumda bir değer olarak görülmüştür.

Gençlik toplumların devamlılığı, kalkınması ve gelişmesi için önemli bir etkidir. Gençler hem geleceklerini sağlam zemine oturtmak hem de topluma faydalı bir birey olmak için kendilerine hedefler koymakta ve bu hedefleri gerçekleştirmek için çaba harcamaktadır. Üniversiteler gençlerin bu amaçlarına ulaşmalarına ve geleceklerini şekillendirmelerine olanak sağlamaktadır. Çünkü üniversite “üst düzey nitelikte insan gücü yetiştirme, çeşitli bilimsel araştırmalar yapma, topluma ve insanlığa ait sorunlara çözüm üretme işlevlerini yerine getiren önemli bir kurumdur. Ayrıca endüstri ve iş alanı için de birçok eleman yetiştirmektedir (Erdem, 2003: 58)”. YÖK’ün açıkladığı istatistiklere göre 2019-2020 öğretim yılında 7 milyon 940 bin 133 genç üniversite eğitimi almaktadır (YÖK, 10.06.2021, <https://istatistik.yok.gov.tr/>). Üniversite öğrencisi sayısı Türkiye’nin toplam nüfusunun yaklaşık 10’da birine karşılık gelmektedir. Yani genç bireyler üniversite eğitimi alarak hem kendi geleceklerini hem de Türkiye’nin geleceğini hazırlamaktadır.

Bugün Türkiye’de zorunlu eğitim süresi on iki yıldır ve üniversite eğitimi alan gençler toplamda on altı yıl eğitimi için zaman harcamaktadır. “Üniversite gençliğini diğer gençlik kategorilerinden ayıran en önemli fark geleceğin bilgili, yönetici ve karar verici adayları olmalarıdır (Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, 10.06.2021, <http://www.hugaum.hacettepe.edu.tr/>).” Üniversite eğitimi sonlanan ve kendi ayakları üzerinde durmayı başaran gençler, evlenip aile kuracak ve topluma yeni bireyler kazandıracaklardır. Üniversite gençliği hem aile kurumu hem de ülkenin refahı için önem etmekte ve bu nedenle de araştırmanın çalışma nesnesini oluşturmaktadır.

7.1. GENÇLİK KAVRAMININ TANIMLANMASI

Köknel gençliği (1970: 1). “Bir toplumun geleceği, itici ve ilerletici gücü olan gençlik, yaşanan günlerin aynası, yarınlar için ışık kaynağı” olarak ele almaktadır. Akın’a göre gençlik, “insan hayatının en dinamik, kimlik ve kişilik arayışlarının yaşandığı yeni bir hayata başlangıç dönemidir” (2014: 10). Gürses’ler (1997: 45) için gençlik, "gelecek dönemin yetişkinleri olarak geleceği oluşturmada etkili unsur olması nedeniyle önemli bir toplumsal grubu temsil etmektedir”

Genel olarak tanımlamalara bakıldığında gençlik çocukluktan yetişkinliğe giden süreçte bir geçiş aşaması olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre genç; kişisel olarak bağımsız, dinamik, canlı, yeniliklere açık bir grup olarak ele alınmaktadır. (Yaman, 2013: 35). Gençlik dönemi daha çok geleneksel toplumlarda geçiş aşaması olarak tanımlanırken günümüz modern toplumlarında uzun bir sürece yayılmakta ve kategorize edilmektedir (Lüküslü, 2009: 19). Bu da gençliğin ayrı bir kategori olarak incelenmesinin sanayi sonrası modern toplumlara denk geldiğini göstermektedir.

Kara'ya (2013:8) göre gençlik çağı,” zihni ve fikri bakımdan enerjik olduğundan doğru yönlendirildiği takdirde birçok meseleyi çözüme kavuşturacak aksiyon ve beceriye sahiptir.” Bu yüzden gençlik hem toplum hem de devlet için önemlidir. Çünkü ekonomik iş gücü sağlama, beyin gücü sağlama, kültürel miras taşıcılığı yapma gibi pekçok görevi üstlenerek geleceğe ışık tutmaktadır. Ülkemiz de genç nüfus potansiyelinin belli bir değere dönüşümünü sağlayacak uygun politikalar üretmek amacıyla “pasif ve edilgen gençlik” politikalar yerine “aktif ve etken gençlik” politikalar geliştirmeye başlamıştır (Çaha, 2018:25).

Gençlik tanımlamalarında üç farklı bakış açısının olduğu görülmektedir (SEKAM, 2016: 11-13). Birincisi biyolojik yaklaşım, bu yaklaşım kapsamında tanımlamalarda demografik özellikler yaygın olarak kullanılmaktadır. Gençliğin yaşanan toplumsal sorunlardan, değişim ve dönüşümlerden etkilendiğinin üzerinde durulmamaktadır. Gençlik dönemini, başlayış ve bitişlerine göre belirli standartlara oturtmak oldukça güç olsa bile yapılan çalışmalarda kolaylık sağlama açısından gençlik döneminin yaş sınırları ve özellikleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle birleşmiş Milletler (BM) gençlik dönemini, 12-24 yaş aralığı olarak ele almaktadır. Gençlik dönemi ergenlik yaşına girmeye başlayarak 18 yaşından sonra da görece olarak yetişkinlik dönemine adım atmış olmakla sonlanmaktadır (Yazıcı, 2001: 9). “Gençlik biyolojik yaklaşımla ele alındığında sosyal ve biyolojik faktörlerle olan ilişkisi eksik kalmaktadır. Bu anlamda gençlik döneminin başlangıcı biyolojik olarak onay görse bile sonucu itibarıyla bir işe/mesleğe girme, ekonomik bağımsızlığını kazanma hem sosyal ve kültürel anlamda tarihsellik hem de ruhsal, zihinsel ve cinsel gelişim gibi biyolojik ve psikolojik faktörlerle ilişkisi yetersiz kalmaktadır” (Baran, 2013: 10). Bu yüzden diğer yaklaşımlar tarafından sert bir şekilde eleştirilmektedir.

Diğer taraftan BM, 1985 yılını “Uluslararası Gençlik Yılı” olarak ilan edilerek gençlik sorunları ele alınmıştır. Bunun için genç katılımların eşliğinde çeşitli

konferanslar, sempozyum ve toplantılar yapılmıştır. Ülkemizde gençlik yılı uygulamasında okuyan gençlik üzerinde fazlaca durulurken, kırsal ve çalışan gençlik ihmal edilmiştir. Olumlu nitelikte çalışmalar yürütülmesine rağmen gençliğe yönelik hizmetlerin kalıcı olmaması yönünden eksik kalmıştır (Tezcan, 1997: 146). Gençlik yılı genel olarak değerlendirildiğinde barış ve katılımın gerçekleştiğini ancak gençliğin geliştirilmesine yönelik çalışmaların eksik olduğu görülmektedir.

İkincisi sosyo ekonomik yaklaşımdır. Bu yaklaşımda kuşaklar arasındaki farklılaşmalara dikkat çekilmektedir. “Gençlik kavramı biyolojik olarak belirlenmekten çok, toplumsal olarak inşa edilir; bunun anlamı zamana, toplumun sosyo ekonomik gelişimine ve hatta kime sorduğunuza bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Denstad, 2014: 20)”. Örneğin, büyükşehirde eğitim gören yirmi bir yaşındaki üniversite öğrencisi veya aynı şehirde kağıt toplayarak geçimini sağlayan genç ya da küçük bir yerleşim yerinde yirmi bir yaşında evli çocuk sahibi olan gencin aynı yaşta olmaları gençliği aynı şekilde deneyimleyecekleri anlamına gelmemektedir (SEKAM, 2016: 11-13). Bu yaklaşıma göre gençlik kategorize edilirken yaşın aslında çok da önemli bir faktör olmadığını vurgulamaktadır. Gökçe (1971: 18), gençlik döneminde, “fizyolojik, sosyal ve ekonomik gelişmelerin birbirlerini etkileyerek ve tamamlayarak bireyin sosyal olgunluğa erişmesini sağladığını belirtmiştir.”

“Tarihsel bağlamı, toplumsal ve sosyo-ekonomik faktörleri içinde bulunduran son yaklaşım ise, F. Dubet’nin sentezci yaklaşımıdır. Adından da anlaşılacağı gibi diğer iki yaklaşım arasında köprü kurarak gençlik kavramına daha kapsayıcı şekilde yaklaşmaktadır. Aynı yaş grubuna mensup kişilerin ortak deneyimlerden geçeceğini; fakat bu deneyimleri kendi buldukları yerden, yani dâhil oldukları farklı sosyal grupların deneyimleri içinden yaşayacaklarını kabul etmektedir (SEKAM, 2016: 11-13).” Bu yüzden gençlik tanımlaması yapılırken sosyo-kültürel özellikler göz ardı edilmemelidir. Bu yaklaşımlar dikkate alındığında gençlik, “toplumdan topluma değişiklik arz eden değişkenlerle tanımlanan, kendi kriterlerine göre bir düzen ve anlam inşa eden, zaman ve mekânda devamlılığı olmayan yaş grupları ve nüfus istatistikleri ile tanımlanamayacak kadar karmaşık bir kavramdır (Marshall, 1999: 264).” Gençlik toplumsal yapıdan, psikolojik durumdan, biyolojik ve fizyolojik gelişiminden bağımsız değildir. Bu yüzden gençlik tek boyutlu ele alıp incelemek olanaksızdır. Bu tanımlamara ek olarak gençlerin yerleşim birimlerine, ulaşabildikleri olanaklara, yaşam

içerisindeki koşullarına göre sınıflanıp tanımlandığı görülmektedir (Baş, 2017: 261, Özyurt ve Doğan, 2002: 15-20).

A. “Öğrenci gençlik

- *Orta öğrenim gençliği*
- *Yükseköğrenim gençliği*

B. Okul dışı gençlik

- *Çalışan gençlik*
- *Kırsal alan gençliği*
- *İşsiz gençlik*
- *Asker gençlik*
- *Gecekondu gençliği*

C. Özel durumlu gençlik

- *Bedensel ve zihinsel özürlü gençlik*
- *Göçmen ve yurt dışında çalışan işçilerimizin çocukları olan gençlik*
- *Hükümlü ve tutuklu gençlik*
- *Aile üyelerini kaybetmiş veya korunmaya muhtaç gençlik”*

Gençlik aslında uzun bir dönemi kapsamakta ve çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Gençlik sorunlarının çözümlenebilmesi için her bir gençlik türünün ayrı olarak ele alınması gerekmektedir. Bu gençlik sınıflamaları haricinde siyasi, ideolojik dini, toplumsal, kültürel, politik, eğitsel, sosyal ve teknolojik etkenlere bağlı olarak gençlik tipolojileri oluşturulmaktadır. Oluşturulan tipolojilerle kuşaklar arasında meydana gelen benzerlikler ve farklılıklar belirlenmekte ve kayıt altına alınmaktadır. Böylece gençliğe ilişkin sınıflar daha belirgin hale gelmektedir. Bu gençlik tipolojileri ise şu şekilde ele alınmaktadır;

- 68-70 kuşağı: Bu gençlik kuşağını okuyan gençlik ve üniversite gençliği temsil etmektedir. Çünkü 68 dönem Türkiye’inde siyasi, ekonomik, yasal gündeminde üniversite öğrencileri yer almaktadır. 1962’den 1970’lere kadar Hippie ve yippi olarak adlandırılan gençlerin ana özelliği toplumun yozlaşmış kurumlarının kökünden yok edilmesini ve sonsuz özgürlüğü savunmaları ve mevcut bütün değerleri reddetmeleridir

(Bulut, 2011: 127-128). Cemil Meriç'in (2008, 117) tabiriyle 68 kuşağı "sürat ve iktidar sarhoşu olan ve buhran geçiren maddeci medeniyete indirilen ilk darbedir" X kuşağı olarak da adlandırılan 68 kuşağı "aynı işte uzun süre çalışabilme, otoriteye saygılı olma, sabırlılık, kurallara uyum sağlama, disiplinli ve iş motivasyonu yüksek olma" gibi temel karakteristik özelliklere sahiptir (Savaş ve Karataş, 2019: 227).

•80 kuşağı: 70'li yıllarda siyasal aktörlerden olan gençlik, tekrar o zor günlere dönülmek adına depolitize edilmeye çalışılmıştır (Lüküslü, 2009: 117). Bu yüzden 80 kuşağının temel karakteristiği "apolitik, bireyci, gösterişçi ve tüketici" oluşudur. 1960'lı var olan dayanışma duygusu yok olurken bireyselleşme ön plana çıkmıştır. (SEKAM, 2016: 23). Tüm sınırların belirleyicisi para piyasaları olmuştur. Bu kuşağı tanımlamak için yuppie terimi kullanılmıştır. "Yuppie terimi, Young Urban Professionals (genç şehirli profesyoneller) ya da Young Upwardly-mobile Professional (Yüksek sosyal tabakadan gelen genç uzman) kelimelerinin kısaltması olarak ortaya çıkmıştır. 80'lerden sonra yetişen, neoliberal politikalarla etkilenmiş, İngilizce eğitim veren üniversitelerin özellikle işletme, uluslararası ilişkiler, ekonomi gibi bölümleri okumak için seçen, iş tercihi özel bir şirkette yönetici olmaktan yana kullanan gençleri" tanımlamaktadır (Deniz, 2012: 121).

• 90 kuşağı: Dönemin prestij göstergesi olan "Rotring" marka kalemin "Tikky" serisi 90 kuşağını tanımlamak için kullanılmaktadır. Türk toplumunun tüketimle özdeşleştiği bu dönemde gençler dış görünüşe her şeyden çok önem veren, marka giymeye meraklı, tüketim toplumunun pasif bir izleyicisi, hatta kölesidir (Lüküslü, 2009: 124-125). Hem yuppie hem de tiki gençlerin öne çıkan en belirgin özellikleri, bireysel farklılıklarını lüks tüketime ulaşma üzerine kurmalarıdır (Deniz, 2012: 122). Tikilik "tüketim kültürünü özümseyen gençliği ifade eden bir kavram olmuştur. Artık tüketim, ihtiyacı görmek için değil, toplumdaki yerini görünür kılmak veya üst statülere ait görünmek için kullanılan bir gösterge halindedir (SEKAM, 2016: 25).

80'li yılların sonrası 2000 yıllara kadar olan süreyi kapsayan gençliği tanımlamak için "Y kuşağı" terimi kullanılmaktadır. Bu kuşağın özellikleri arasında özgürlük için savaşıma, vatansever ve ilişki odaklı olma, esnek koşullarda çalışmayı sevme, sosyalleşmeye yatkın olma, yüksek ücret alacağı işte çalışmayı önemseme, sosyal iletişim ağlarına düşkün olma yer almaktadır" (Yüksekbilgili, 2013: 346-347). Y kuşağı X kuşağından farklı olarak modern teknolojiyle tanışmış bir çevreyle büyümüşlerdir.

- Milenyum kuşağı: 2000’li yıllara denk gelen bu kuşak tutkuların, ideallerin, yaşam tarzlarının, tüketim alışkanlıklarının, bireysel ve toplumsal değerlerin küreselleştiği döneme denk gelmekte ve Z kuşağı olarak da adlandırılmaktadır (SEKAM, 2016: 25). Küreselleşen günümüz dünyasında bilgi ve iletişim teknolojisinin büyük bir oranda gelişme göstermesi Z kuşağının bu dünyaya doğması onları dijital olarak yerli yapmaktadır. Bu bireyler günlük yaşamında, eğitiminde, boş zaman aktivitelerinde yani yaşamının her alanında teknolojiyle iç içedir. “Yalnız yaşamayı severler daha bireyseldirler ve sadakatleri daha azdır. Hayal dünyalarının zengin olmalarına bağlı olarak girişimci ruha sahiptirler. Dışarıda insan gruplarıyla zaman geçirmek yerine sosyal medyada vakit geçirmeyi yeğlerler. Hırslı materyalist düşünceyle hareket ederler ve üretkenliği severler. Öğrenme koşullarını ve zamanlarını kendileri belirlemek isterler” (Savaş ve Karataş, 2019: 232).

Genel olarak bakıldığında kuşaklar arasında olayları yaşayış biçimleri, düşünme ve algılama düzeyleri birbirinden farklılık göstermektedir. Aynı kuşak içerisinde yer alan bireyler ortak değer, norm ve düşünceleri sahip olmalarından dolayı benzer davranış örüntüleri sergilemektedirler. Çünkü doğumlarından itibaren toplumsal, hukuksal, psikolojik, ekonomik olarak benzer iniş çıkışlara maruz kalmaktadırlar. Bu durum onların ortak paydada buluşmasına ve kuşaklar arasında kavramsallaştırma yapılmasına olanak sağlamaktadır.

7.2. TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA GENÇ BİREYLERİN SOSYAL SORUNLARI

“Gençlik dönemi insanın bedensel, ruhsal ve sosyal gelişmesinin aynı zamanda kişiliğinin oluşmasında hassas bir dönemi içine almaktadır” (Bayhan, 1995: 141). Bu dönemde rol, statü ve değerler subjektif bir dalgalanma dönemi içinde bulduklarından benlik ve çevre ilişkilerinde kriz kendini göstermektedir. Genç; aile, otorite figürleri, akran grupları gibi çevre kesimlerle olan ilişkilerini yeni bir referans sistemi içinde değerlendirme çabasıdadır. Aile değerleri ile toplum değerleri arasında mesafeye etki eden sosyal değişme hızı, genç çatışmalarını tetiklemektedir.

Modernleşme süreciyle toplumsal yaşamda meydana gelen değişimler gençlik sorunlarını arttırdığını ve çeşitlendirdiğini göstermektedir. Günümüzde yaşanan toplumsal değişmeler karşısında eski değerler sistemi sorgulanır hale gelmektedir. Gençler yetişkinlik evresine yaklaştıkça toplumsal değişime etki eden unsurlarla daha

fazla temas halinde olmaya başlamaktadır (Kurtdaş, 2017: 527). Genç bireyler yeni değerler edinerek eski değerleri sorgulaması ailesi ile çeşitli problemler yaşamasına sebep olmakta ve kültürel olarak da uyumsuzluklar yaşamaktadır. Bu tür uyumsuzlukların giderilmesinde en etkili olan şey sosyalleşme sürecidir. Genç bireyler sosyalleşme ile yaşadığı toplumun kültürünü, inanç ve davranış şekillerini edinir ve özümser. Sosyalleşme yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Gençlik dönemine erişmiş her birey artık toplumun beklediği birçok norm, kural ve davranış şekillerini benimsemiş durumdadır. Genç bireyler sosyalleşme sürecinde edindiği bilgilerle çatışmaların çıkmasına mahal vermeden toplumsal yaşama uyum sağlayabilir. Eğer ki sosyalleşme sürecinde toplumsala ait bilgiyi kavrayamazsa uyumsuzluklar baş gösterecektir.

Günümüzde gençlerin yaşadığı sorunlar dünya genelinde birbirine benzerlik göstermektedir. Bunda etkili olan iki sebep kitle iletişim araçlarının yeni boyut kazanarak yaygınlaşması ve küreselleşmenin etkisidir (Kurtdaş, 2017: 528). Küreselleşme “eylem dünyamızı kuşatan, başta ekonomi olmak üzere bütün kurumsal ilişkilerin etkilerini hissettiği bir olgudur.” Özellikle tüketimin bu süreçte amacından soyutlanması nicel olanın öncelenmesi nitel olanın her alanda geri planda kalmasına sebep olmuştur (Sağlam, 2016: 188). Bireyle nesne arasındaki ilişkinin ötesinde tüketimin alışkanlıklarla iç içe geçerek eğitim, sağlık eğlence ve yaşam biçimlerine kadar yaşamın her alanında kendini gösteren bir olgu haline gelmiştir.

Teknolojik gelişme, endüstrileşme ve küreselleşme neticesinde “boş zaman” kavramı ortaya çıkmıştır (Şener, 1977: 163). “İnsanlara sunulan birbirinden ilginç seçenek, sonsuz tercih imkânı vs. boş zamanı tüketim pazarı haline getirmiş; mallar, araç-gereçler, paket turlar, spor, müzik etkinlikleri vs. boş vaktin olabildiğince ticari ve endüstriyel bir boyut kazanmasına neden olmuştur.” (Aytaç, 2006: 36) Genç bireyler boş zaman adlandırılan bu zaman dilimini etkili olarak kullanma konusunda özverili davranmamakta tüketimin bir parçası haline gelmektedirler. “Amerika’da yapılan bir çalışmada 15-17 yaş grubundaki gençlerin ortalama altı saat boş zamanları olduğu ve bunun dört saatini pasif etkinliklerle ve iki saatini ise kişisel gelişimlerini sağlayacak etkinliklerle değerlendirdikleri görülmüştür.” (Gür vd., 2012: 30). Dört saatlik zaman dilimini dijital oyun, sosyal medya ve türevlerinde geçirerek dijital tüketimin ürünü haline gelmektedirler.

Modern dönemde bireylerin yaşadığı önemli sorunlardan biri yabancılaşmadır. “Yabancılaşmış insan yaşamın getirdikleri üzerinde etkin rol oynayamayan, kendi yapıp ettiklerini anlamlandıramayan, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara inanmayan, toplumsal değer, inanç, ananeleri değerli görmeyen kendinden uzaklaşarak eylemlerinden haz alamayan kimsedir” (Kırman ve Atak, 2020: 283). Hızlı toplumsal ve sosyal gelişmeye bağlı olarak genç bireyler bu durumdan daha çok etkilenmektedir.

Tezcan (1997: 183) gençlerin yabancılaşma nedenlerini toplumun bireyleri yaşa göre gruplara ayırma eğiliminde olmalarıyla, 18-26 yaş arası gençlerin kendilerine has değerlerinin olması nedeniyle, gençlik alt kültürlerinin oluşmasıyla, toplumsal ve kültürel karşıtlıklar sonucu çıkan belirsizliklerle, başarılı olma arzusuyla, uyuma zorlanmayla, ilgi ve özen yokluğuyla açıklamaktadır.

Genç bireyler yaşanan gelişmelere ayak uydurma noktasında güçlük çekmesi toplumsal ve kültürel karışıklık sonucu meydana gelen belirsizlik, ekonomik açıdan var olma ve rekabetçilik duygusunun gençlere aşılması, gençlerin bireyselliğine önüne set çekmeye yönelik yerleşik düzen ve değerlerin baskı yoluyla aktarılmaya çabası yabancılaşma nedenleri arasındadır (Kurtdaş, 2017: 525). Ayrıca kapitalist sistemin her türlü olguyu sömürü ve kâr aracı olarak görmesi sonucunda meydana gelen işsizlik, tekeli fiyat dalgalanmaları, enflasyon gençleri bunalıma sürüklemektedir (Gürses ve Gürses, 1997: 152). Buna ek olarak üniversite öğrencilerinin öğrenim gördüğü alanda iş bulamaması, meslek seçiminde üniversitelerin tek seçenek olarak görülmesi ve üniversite kontenjanlarının planlanmaması işsizlik sorununu meydana getirmektedir (Memiş, 2012: 242). Bu sebeple genç bireyler geleceklerini kaygılı ve güvensiz görerek yabancılaşmaktadır.

Gençlik dönemi, neredeyse her çağda ve her toplumda değer ve kurallarla olan uyum ilişkisi sorun olarak görülmüştür. Gençlik çağında meydana gelen ruhsal ve fiziki sorunlar beraberinde sosyal problemleri getirmektedir. Genç bireyler bir taraftan kendini keşfederken bir yandan da toplumsala uyum sağlayarak kendisini yetişkin olarak çevresine kabul ettirmeye çalışmaktadır. Modernleşme neticesinde toplumsal yapı ve ilişkilerin daha karmaşık bir hal alması gençlik dönemi sorunlarını farklılaştırarak çoğaltmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMANIN KURUMSAL TAHLİLİ

Araştırmanın ikinci bölümünde aile değerlerindeki farklılaşmalar, ailenin modern toplumdaki yeri, aileye karşı oluşan tehdit unsurları ele alınmaktadır. Araştırmada aile değerlerini daha kolay analiz edebilmek için oluşturulan sekiz farklı kategori (akrabalık ilişkileri ve geleneksel aile değerleri, çocuğa bakış, evlilik ve eşler arası ilişkiler, boşanma, aile içi kadın erkek rolleri, yaşlılık, din maneviyat ve aile, medya ve aile) literatürde yer alan şekliyle açıklanarak sayısal verilerle desteklenmektedir. Aile değerleri ile ilgili önemli nicel araştırmalara değinilerek ikinci bölüme son verilmektedir.

1. MODERN TOPLUMDA AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMALAR

“Günümüz dünyasında ailenin konumu hızla değişmekte, roller, işlevler ve yapısal faktörler yeniden inşa edilmektedir (Subaşı, 2007: 510).” Araştırmanın çalışma konusu olan aile değerleri, modern dönemde ne tür etkilere maruz kalarak farklılaştığı bu ana başlık altında incelenmektedir. Bu nedenle birinci alt başlıkta modernitenin insan yaşamı üzerindeki etkisine değinilmektedir. Modernitenin insan yaşamına açtığı savaşın kültürel ve ekonomik açıdan nasıl sonuçlandığı açıklanarak aile kurumu ve değerlerinde ne tür bir farklılaşmaya neden olduğu değerlendirilmektedir. İkinci alt başlıkta ise aileye karşı oluşan modern tehlike unsurlarına (birlikte yaşama, özgürlük hareketi, eşcinsellik vb.) yer verilmektedir.

1.1. MODERN TOPLUMDA AİLE

“Modernite “nasıl yaşamam gerekir?” sorusunun cevaplandırma biçimini etkileyen bireysel kimliğin gelişimi içinde yorumlanan gelenek ötesi bir düzendir. Sanayileşmiş bir dünyaya karşılık gelen bir dönemdir” (Giddens, 2010: 28-29). “Modernite insanların maddi ve manevi dünya üzerine düşünce tarzı olan bir zihniyet olarak ele almak toplumsal düzen üzerindeki etkisini daha iyi görmemize yardımcı olmaktadır” (Turgut, 2017: 103). Çünkü modernite yaşanan gelişmelerin sonucu olmaktan ziyade, yaşanan gelişmelerin birleşimiyle şekillenen düşünce sistemine karşılık gelmektedir.

“Modern dönemde ailenin toplumsal olarak şekillenmesinde kültürel ve ekonomik devrim etkili olmuştur. Kültürel devrim, bireylerin mevcut düzenin yerine yenilerini keşfetmesi ve kendini yeniden anlamdırma süreci olarak tanımlanabilir.

Kültürel devrimin hazırlayıcılarını Rönesans, Reform ve Aydınlanma düşüncesinin olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa’da Rönesans ve Reform olarak adlandırılan iki dönem, dinî olanın, beşerî olanla çevrelenmesiyle yerini Aydınlanma olarak adlandırılan döneme bırakır. Aydınlanma, ilk olarak İngiltere’de toplumsal birtakım değişimlerle (kapitalizmin doğuşu) başlamış ve Fransa’da özgürlük hareketi olarak devam etmiştir. Sonrasında tüm dünyayı etkileyerek modernleşme/Batılılaşma hareketine dönüşmüştür” (Çüçen, 2006: 25). “Aydınlanma felsefesinin temelinde insan aklı dışındaki tüm otoriteleri yok sayma vardır. Yani tarih boyunca geleneklerin ve dinin ipoteğinde olan aklın özgürleştirilmesi (Aydın, 2011: 58); diğer bir ifadeyle öncesinde din ve geleneğin egemenliğinde olan bir dünyadan tek bir otoritenin (aydınlanma aklı) olduğu dünyaya doğru eğilimin baş göstermesiyle tüm sınırlar (sınırlılıklar) ortadan kaldırılmıştır. Modernitenin biçimlenmesinde etkili olan bir diğer önemli unsur olan sekülerizm, toplumun ve kültürün dini sembollerden arındırılması, sosyal yapıdaki otorite ve geçerliliğini yitirmesi, doğaüstü olayların tabii ve dünyevi olaylarmış gibi algılanması, insan aklının dini ve metafizik bağlardan kurtarılması, dinin bir vicdan meselesi haline gelmesidir” (Altıntaş, 2005: 45). Dinin toplumsal yaşamdan koparılarak vicdanlara hapsedilmesi, toplumu ve bireyleri oldukça etkilemiştir.

“Modernitenin gelenekselliğe açtığı savaşla insan aklı ve iradesi ön plana çıkmıştır. Ve geleneksellikten kopuşun cisimleşmiş hali olan bireyselleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Bireyselleşme, kişinin yaşadığı çevreden izole olup kendi dertlerine dönmesi, toplumsal sorumluluklardan uzak durması, yaşadığı toplumdaki diğer insanlardan zihinsel olarak kopması durumu olarak tanımlanabilir. Bireyselleşmede temel nokta, insanın kendi başına ve nefsanî duygularını açığa çıkarabilecek itici gücün olmasıdır” (Aydın, 2011: 68). İnsanların gelenek ve dinden koparılması varlık olarak bireyin ön plana çıkarılması, “ben” duygusunun “biz” duygusunun önüne geçmesiyle birlikte, toplumun birey ve aile yaşamı üzerindeki etkisi azalmaya yüz tutmuştur (Ünal, 2008: 8). Ben duygusunun öne geçmesi toplum ve aile içindeki bazı rolleri geri plana itmiştir. Bunun sonucunda modern öncesi dönemde var olan aile içindeki sorumluluk bilinci ve aidiyet duygusu zarar görmüştür.

“Kültürel devrimi ve oluşturduğu durumları açıkladıktan sonra ekonomik devrimin ne olduğunu ve nasıl sonuçlar doğurduğuna bakmak gerekmektedir. Ekonomik devrimden kasıt Batı’da gelişen sanayi devrimi ve bu devrimin etrafında şekillenen yeni ekonomik sistemdir” (Turgut, 2017: 106). “Basit anlamda sanayileşme,

el aleti ile üretim yapmaktan makineye geçiş olarak tanımlanabilir. Ancak sanayileşme üretim ilişkileri yanı sıra bütün toplumsal ilişkileri kökten değiştirmesi, aile yapısı ve işlevleri üzerinde geri alınamayan sonuçlar doğurmuştur. Geleneksel aile yapısından modern aileye doğru ilerleyişte köklü değişimlerin yaşamansına sebep olmuştur” (Aktay, 2010: 178). Toplumsal bünye üzerinde açığa çıkan her bir değişim farklı bir unsura tesir ederek değişime imkan sunmuştur. Özellikle ikdisadî yapıda ortaya çıkan değişiklikler aile yapısını ve fonksiyonlarını yeniden şekillendirmiştir.

Ailede yaşanan yapısal değişikliklerin en belirleyici unsuru olan sanayileşme beraberinde kentleşmeyi meydana getirmiştir. Keleş, bu haliyle “kentleşmeyi, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmelere paralel olarak kent sayısının artmasını ve bugünkü var olan kentlerin büyümesini sağlayan, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşmayı var eden, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere sebep olan nüfus birikim süreci olarak tanımlamaktadır” (Keleş, 2000: 19). Kentleşme sonucu ortaya çıkan bu nüfus birikimiyle birlikte mevcut geleneksel aile tipi yerini modern çekirdek aile tipine bırakmaya başlar. Ama öncesinde var olan geleneksel aile tipi yok olmuştur çıkarsamasında bulunulamaz (Giddens, 1998: 112-113). “Günümüz toplumunda daha yaygın hale gelen çekirdek aile modeli, aileye yeni bir anlam ve fonksiyon yükler. Kırsal kültüre has özellikleri içinde barındıran geniş aile modelindeki kadın ve erkeğin konumu, kentsel kültürle donanmış olan çekirdek ailedeki konumuyla kıyaslandığında farklılık göstermektedir. Sanayi devriminin ortaya çıkışı ile birlikte sürekli yeni pazarların açılması üretim yöntemlerinde olduğu kadar, düşünce ve duyguları da değiştirmiştir. Sanayinin bu denli bir gelişme göstermesi; işçi sayısının çoğalması ve iş bölümünün artması sonuçlarını doğurmuştur. Böylelikle kadınların ekonomik alanda yer alma dönemi başlamıştır” (Karslı, 2019: 6). Sanayi toplumunda aile yapısı genişten çekirdeğe doğru geçerken bir yandan da cinsler arası eşitliğin artması üzerine aile içindeki rollerde değişim meydana gelmiştir. (Aktay, 2010: 2). Bu sebeple öncesinde kadına (çocuk bakımı ve ev işleri gibi) atfedilen rollerin erkekler tarafından da üstlenilmesi gerektiği düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Bu yaklaşımlar bireysellik ve özgürlük kavramlarının ortaya çıkardığı kadın erkek gibi zıt kutupları meydana getirirken bir yandan bir birey olarak eşit haklara sahip olduğu düşüncesi zamanla yayılmaya başlamıştır.

Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak çocuk yetiştirmede de göze çarpan farklılıklar yaşanmaya başlamıştır. Örneğin, geleneksel aile modelinde çocuk geleceğin

güvencesi olarak görülür ve emek gücüne katkı yaptığı düşüncesiyle çocuk sayısının fazla olması istenmektedir. Sanayileşme kentleşme ve küreselleşmenin getirdiği rekabetçi ortam çocuktan beklentileri azalttı ve farklılaştırdı. Ayrıca kent hayatında artan yaşam standartlarında etkisiyle çocuğun eğitim ve yetiştirme masrafları arttı. Ve ailelerin çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmak istemesi ve mevcut imkânlardan daha iyi yararlanmasını istemesinden dolayı çocuk sayısında giderek bir azalma yaşanmaya başladı (Turgut, 2017: 107). Çünkü aileler hem ekonomik olarak zorlanmaya başladı hem de kadının iş hayatında olması çocuk bakımını daha güç hale getirdi.

Aile boyutunun küçülerek yerini çekirdek aileye bırakması ile parçalanmış ve tek ebeveynli ailelerDE artış yaşanmıştır. TÜİK'in açıkladığı raporlara göre (TÜİK, 2015, 2016, 2017, 2018) her geçen yıl evlilik oranlarının aksine (evlenme oranları azalmakta; ilk evlenme yaşı artmaktadır) boşanmalar atmaktadır. 2016 aile yapısı araştırmasına göre, Türkiye genelinde en fazla boşanma nedeni %50,9 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma oldu. Bunu, %30,2 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve %24,3 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranma takip etmektedir. Açıklananın bu verilere bakıldığında modernitenin getirdiği yenilikçi yapı aile yapısını oldukça etkilemektedir. "Aile yapısını etkileyen sebepler nelerdir?" sorusunun cevabı olarak eşitlikçi ve özgürlükçü aile modeli, kadının çalışma hayatına girmesi, evlilikten beklentilerin artması, aile akrabalık bağlarının zayıflaması gibi nedenler sıralanabilir.

Kentleşme ve sanayileşme öncesinde toprağa bağlı olan Türk ailesi üretken bir yapıya sahipken meydana gelen değişimler sonucunda aile tüketici konuma gelmiştir. Ailenin tüketicilik eğilimleri dürtülendiği için birey tükettiği derece varlığını gösterir hale gelmiştir. Özellikle toplumsal yaşamımızla uyuşmayan, yabancı değerlere sıkça yer veren kitle iletişim araçları ve medya kültürel yozlaşmaya neden olmakla birlikte toplumu her geçen gün daha çok tüketime özendirilmektedir (Aluş ve Selçukkaya, 2015: 163). Böylece tüketim ve gösteriş birbirini tetikler hale gelen yaygın bir alışkanlığa dönüşmektedir. Günümüz modern aileleri bu konumda şekillenmeye devam etmektedir.

Şüphesiz ki aile sosyal bir olgudur, toplumda meydana gelen genel değişimlerden dolayı veya dolaysız bir şekilde etkilenmektedir. Aile tümüyle toplum baskısı altında olduğu halde, geri dönüşlü olarak toplumsal kontrolün en etkili unsurlarındandır (Aydın, 2000: 39). Bu bağlamda toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikler öncesinde aile merciinden geçmelidir. Yani aile, hem toplumsal yapıyı etkileyen hem de ondan etkilenen bir konumdur. Bir bakıma toplumsal yapıda

meydana gelebilecek unsurlara karşı ince bir duvar oluşturarak toplumsal değişikleri yavaşlatıcı bir görev üstlenir. Ailenin toplumsal değişimlere karşı oluşturduğu bu ince duvar zamanla aşınmasıyla aile yapısında değişimler meydana gelmeye başlar. Ancak modern toplumlar ailenin en temel öznesi olan bireyi dönüştürerek aile ile olan ilişkisinin çözülmesine neden olmaktadır. Modern toplumlardaki bu bireyselleşme yönelimi ailenin oluşturduğu koruyucu duvarın daha hızlı aşınmasına sebep olduğu için aile içinde meydana gelen değişimler sürat kazanır.

1.2. AİLEYE KARŞI OLUŞAN MODERN TEHLİKE UNSURLARI

Aile kavramsal ve kurumsal pek çok açıdan tartışma konusu olmuştur. Günümüzde aile üzerine yapılan tartışmalar içinde en önemlilerinden birisi kuşkusuz ailenin geleceğidir. Yaşanan birçok değişim ve dönüşümlerden dolayı ailenin geleceği hakkındaki tartışmalar güncelliğini korumaktadır (Dilekli, 2019: 21). Bu tartışmalar hangi konular etrafında ve nasıl şekillendiğine bakacak olursak modern dünyanın yarattığı karmaşa ortamı aile yapısında çözülmeye neden olmuştur. Bu çözülmelerin öncelikli sebepleri ise ailede ve cinsler arasındaki ilişki ve üremedeki değişimdir. 1960'lardan itibaren özellikle dünyanın Batı kısmında birçok özgürlük hareketi baş göstermiştir. Cinsel devrim, kadın özgürlük hareketi, eşcinsellere haklar tanınması gibi eğilimler aile yapısında bozulmalara ve çözülmelere yol açmıştır (Fukuyama, 2000: 41).

Bugüne kadar çok katı bir şekilde evlilikle meşruiyeti sağlanan cinselliğin içinin boşaltılması durumu eşcinselliğin daha fazla görünür hale gelmesine neden olmuştur (Giddens, 2000: 72). Eşcinsel haklarının sürekli öne sürülmesi az ya da çok bazı devletlerce tanınması sapkınlık (anormal olarak kabul edilen cinsel davranışlar) olarak görülen bu konunun toplumda görünür hale getirilmesinin nedeni, normal bir kimlik unsuru olarak görülmesinin istenmesidir.

Aileye karşı bir diğer tehdit unsuru ise toplumsal ve cinsel özgürlükten güç alan "birlikte yaşama" konusudur. Yasal olarak evlilik gerçekleşmemesine rağmen ortak bir yaşam alanının paylaşılması suretiyle, evin sorumluluğunu birlikte üstlenilmesi ve aralarında cinsel yakınlığın bulunduğu birlikteliklerin ortaya çıkması geleneksel aile değerlerini zedeleyici bir unsur olmaktadır (Adak, 2018: 202). Bu birliktelikler evliliğe alternatif ya da evlilik öncesi birbirini tanıma birlikte vakit geçirme şeklinde iki türde ortaya çıkmaktadır. Fakat Türk toplumunda bu tür evlilik dışı ilişkiler kabul

görmemektedir. Daha çok aile büyüklerinden saklı bir şekilde evlilik öncesi gerçekleşen bir ilişkidir.

Modern dönemde aileye karşı bir diğer tehlike unsuru ise “bekâr kalma”, yani kişilerin evliliği tercih etmeme durumudur. Evlilik yaşına gelmiş ve evlilik için uygun koşullara sahip yetişkin kişiler, artan bir şekilde ya evlenmemekte ya da evliliği ellerinden geldiğince ertelemektedirler (Ünal, 2008: 17). Bunun pek çok nedeni bulunmakla birlikte en göze çarpanı ekonomik kaygıdır. Bunun yanı sıra insanlar bağımsızlık ve özgürlük duygusuna bağlı olarak sorumluluk altına girmek istememektedir. Bunun sonucunda evlilik sayısı gün geçtikçe azalmıştır.

Modern yaşamın sonucu olarak ailenin karşılaştığı bir diğer sosyal tehdit unsuru ise boşanma olgusudur. Yani hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin, yine resmi yasalar nezdinde ortadan kalkmasıdır (Marshall, 1999: 79). TÜİK verilerine göre 2000 yılında 13 evliliğe 1 boşanma gerçekleşirken, 2019 yılına gelindiğinde 3,9 evliliğe 1 boşanma gerçekleştiğini görülmektedir. Modern yaşamın getirdiği bu sosyal trend istikrarlı bir şekilde artmaya devam etmektedir. Bu yaşam stilleri aile yapısını ve değerlerini zedeleyecek nitelikte bir takım sosyolojik problemleri beraberinde getirmektedir. Bunun sonucunda da farklı oluşumlar meydana gelmekte yeni sorgulama ve araştırma alanları oluşmaktadır.

2. TEMEL AİLE DEĞERLERİNDEKİ FARKLILAŞMALAR

Bu çalışmada aile değerleri (geleneksel aile değerleri, çocuk, evlilik ve eşler arası ilişki, boşanma, kadın-erkek rolleri, yaşlılık, din, maneviyat, medya olmak üzere) yedi farklı grubu ayrılarak aile kurumunda ve değerlerinde meydana gelen farklılaşmalar ele alınmıştır.

2.1. AKRABALIK İLİŞKİLERİ VE GELENEKSEL AİLE DEĞERLERİ

Akrabalık, “evlilik ve ya kan bağı yoluyla oluşan, belli sorumlulukları değer ve statüleri içine alarak ailenin toplumsallığına vurgu yapan bir sistemdir “ (Aydın, 2000: 52-53). “Türk İslam kültüründe akrabalık ilişkileri karşılıklı ziyaret, haberleşme, maddî ve mânevî yardımlaşma önemli bir unsurdur. Ayrıca bu ilişki dinî-ahlâkî açıdan “sıla-i rahim” olarak adlandırılmaktadır” (Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/>). Hem Türk hem de İslam kültüründe önemli bir yer işgal eden bu değer diğer nesillere aktarılabilmesi için çocukların ebeveynlerinin akraba ziyaretlerine eşlik etmeleri gerekmektedir. Böylece yakın akrabalarını tanıyıp

bileceklerdir. Akranlarıyla ya da yaşça büyük bireylerle nasıl iletişim kuracaklarını görererek öğreneceklerdir.

İnsan sosyal bir varlık olduğu için topluma bağlı şekilde yaşamını sürdürmektedir. Bir toplumda akrabalık bağları güçlüyse huzur ortamı sağlanmakta ve insanlar daha kolay şekilde toplumsal yapıya adapte olarak sosyalleşebilmektedirler. Bu yönüyle akrabalık “insan toplumunun temel düzenleyici ilkelerinden birisidir” (Marshall, 1999: 13). Diğer yönüyle akrabalık, nüfusun uzun süre varlığını devam ettirebilmesi ve kendini yeniden üretebilmesi için önemli bir faktördür. Bu yüzden Spenser akrabalığı “bütün türlerin en temel ihtiyacını karşıladığı ilk toplumsal kurum” olarak tanımlamaktadır (Spencer, 1983’den akt. Turner, Beeghley ve Powers, 2018: 101). İnsan hayatı boyunca pek çok farklı maddi ve manevi zorlukla karşı karşıya kalabilmekte ve bu zor zamanları atlama için en yakınından destek almak istemektedir. Akrabalık ilişkileri daha iyi olan aileler bu tür olumsuzlukları daha kolay bertaraf edebilmektedir.

Akrabalık ilişkilerinin genel özelliklerinde yardımlaşma ve dayanışma vardır. Akrabalık ilişkisi bulunan bireyler birbirlerinin psikolojik, ekonomik ve sosyal yönden çıkarlarını koruyarak destek olmaktadır. Akraba grupları içinde statü ve rol ayrımında hiyerarşik bir yapı olmasına rağmen kurulan ilişkilerde sevgi ve saygı esastır. Akraba grubunun en yaşlı üyesinden en genç üyesine doğru telkin ve tavsiye mekanizması bulunmaktadır. Toplumsal kuralların onay vermediği davranışların sergilenmesine izin verilmediği için akrabalık ilişkileri içinde sosyal kontrol sistemi bulunmaktadır (Maden, 1991: 97). Bu işlevler göz önünde bulundurulduğunda akrabalarla olan ilişkilerin güçlendirilmesi insanı yalnızlık psikolojisinden uzaklaştırmakta ve manevî anlamda kendisini güvende hissetmesini sağlamaktadır.

Geleneksel geniş ailede yeni evlenen bireyler ekonomik, kültürel ve psikolojik yönden kendilerinden önceki kuşaklara bağlı olduğu için karı-koca ilişkileri de bu yönde şekillenmektedir. Geniş ailede kayınvalidelerin gelinleri üzerinde yönlendirme kontrol yetkisi vardır. Gelin de kayınvalidesinin istekleri doğrultusunda davranmaktadır. Bu yüzden arada dargınlıklar oluşabilmektedir. Tüm bunlara rağmen aile üyeleri arasında sevgi ve saygı korunmaya devam etmektedir (Tezcan, 1991: 99). Kentleşme ve fazla nüfus artışına bağlı olarak akrabalık arasında yabancılaşma, ilişkilerde çözümler görülebilmektedir. Dolayısıyla akrabalık kurumu geleneksel özelliklerini sürdürme noktasında zorluk yaşamaktadır. Bu yüzden akrabalığın birtakım

fonksiyonları devlet eliyle özel kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Maden, 1991: 97). Duben'e göre, "Türkiye'de kırsal nüfus geniş aile hanelerinde, kentsel nüfus ise Batı'daki aile biçimine benzeyen çekirdek aile hanelerinde yaşamını sürdürmektedir. Kırdan kente göçle beraber, kırsal ailenin küçülerek kentte küçük aileye dönüştüğünü belirtmektedir" (Duben, 2002: 67). Tüm değişimlere rağmen akrabalık kurumu önemini yitirmemiş, sadece bazı yapısal özelliklerinde farklılaşmalar meydana gelmiştir. Akrabalık toplumun en köklü yapılarından biri olduğu için dejenerasyona da en fazla direnen yapılardan biridir.

2.2. ÇOCUĞA BAKIŞ

"Aile, toplumun geri kalanından izole olmadığı için her toplumda ve tarihsel dönemde ailenin olmanın anlamı, işlevi ve aileyi oluşturan üyelerin sayısı farklılık göstermiştir" (Elmas, 2017: 159). Bunun sonucu olarak da çocuğa yüklenen anlam ve işlevlerde de değişiklikler meydana gelmiştir. "Günümüzde inşa edilen yeni çocukluk algısı geçmiş yıllara göre oldukça değişime uğramıştır" (Ercan, 2014: 380). Şimdilerde çocuğun "özel bakıma ihtiyaç duyulan bir varlık" olarak algılanması yaygınlık kazanmıştır. Kapitalist sistem içerisinde çocuklar sürekli tüketime yönlendirilmektedir. Çocuklar ailelerinin daha yüksek statülere erişmelerini sağlayacak bir araç konumuna gelmektedir. Bunun için aileler çocuğun eğitimi ve yetiştirilmesinde daha hassas davranmaktadır.

Çocuğun doğuştan üyesi olduğu en küçük toplumsal kurum olan aile, neslin devamını sağlama, üyelerinin her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılama, duygusal dengeyi geliştirme ve eğitim yoluyla üyelerini yetiştirme gibi biyolojik, ekonomik, psikolojik ve toplumsal fonksiyonları bulundurmaktadır (Gökçe, 2019: 188-189). Ailede çocuğa verilen değer iki boyutta incelenmektedir. İlki çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmesi, büyüdüğünde aileye ekonomik katkıda bulunması beklentisi çocuğun maddi değeridir. İkincisi ise, çocuktan maddi katkı yerine sadece duygusal ilgi beklentisi yani psikolojik değeridir. Kırsal ailesinde maddi değer, kent ailesinde psikolojik değerin öne çıktığı bilinmektedir (Yenilmez, 2012: 26). Yaşanılan hızlı kentleşme süreci, aile ekonomilerinin tarımdan sanayiye yönelmesi, kadın ve erkeğin iş yaşamını eşit paylaşımı, artan bireyselleşme, çocuk ölümlerinin ve aile içindeki çocuk sayısının azalmasına bağlı olarak duygusal bağın önemini arttırmıştır. Bunun sonucunda aile, çocuğa duygusal doyum sağlaması açısından bir değer atfetmiştir (Uğur, 2018: 229). Yani çocuklardan ailenin sevme ve sevilme ihtiyacını

karşılmaktadır. Aynı zamanda günümüz modern toplumlarında çocuklar bilgi-kültür, iyi meslek edinme gibi donanımlara sahip olması beklenmektedir. Bu yüzden az sayıda, nitelikli ve donanımlı çocuk yetiştirme anlayışı yaygınlaşmıştır (Aydın, 2014: 202). Buna bağlı olarak da toplum nüfus içinde, çocuk nüfus oranı düşüş göstermiştir. TÜİK verilerine göre 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfusu, 1970 yılında Türkiye'de toplam nüfusun %48,5'ini oluştururken bu oran 1990 yılında %41,8, 2019 yılında %27,5 olmuştur (TÜİK, Genel Nüfus Sayımları: 1970, 1990, 2019). Ebeveynlerin daha nitelikli çocuk yetiştirme ve standartların üzerinde yaşama arzuları her geçen gün çocuk nüfusunun azalmaya sebep olmaktadır.

Modern çocukluk düşüncesinin temelinde çocuk özel ilgi, duygusal yaklaşım, rasyonel eğitim ve disiplinli yaşam rutini içinde yeniden inşa edilmiştir. Çocukluk giderek ayrı ve özel bir yaşam evresi olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009: 98). “Geleneksel toplumlarla kıyaslandığında çocuklar, modern süreçlerde daha fazla bağımlılık içine itilmişlerdir. Yirminci yüzyılda yetişkin idealleri, çocukların biçimlendirilmesi gereken kalıplar olarak görülmesine yol açmıştır” (Sormaz ve Yüksel, 2012: 994). Aile içinde mutluluk sebebi olan çocuklar, ebeveynlerin geçmişte yapamadıkları şeyleri çocuklarının yapmasını istemektedir (Aydın, 2014: 200). Bu yüzden çocukların hayatları ebeveynleri tarafından belirli planlar çerçevesinde düzenlenmektedir. Ayrıca çocukların en iyi nasıl eğitilebileceğini araştıran ebeveynler, çocuğu daha fazla kısıtlamaktadır.

2.3.AİLE, EVLİLİK VE EŞLER ARASI İLİŞKİLER

Giddens, evliliği “iki yetişkin insan arasında, toplum tarafından tanınan ve onaylanan bir cinsel birlik” olarak tanımlamaktadır (Giddens A., 2000: 71-72). Evliliği sadece cinsel bir birliktelik olarak tanımlamak eksik olacaktır. Evlilik; bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirdikleri, her türlü yetki ve sorumluluğu paylaştıkları, karşılıklı duygusal paylaşımın olduğu kutsal bir müessesedir. Sağlıklı aile yapılarının oluşması için gerekli olan bu kurum toplumsal kurallar çerçevesinde kadın erkek ilişkilerini meşrulaştırmaktadır. Bunlara ek olarak evlilik toplumsal bir kurum olmasından dolayı farklı işlevleri de bulundurmaktadır. Bu işlevler: (Yenilmez, 2012: 63-64)

- Soy çizgisini belirlemektedir,
- Kadın erkek rollerinin belirlenmesinde etkilidir,

- Ailenin ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenleyerek aile üyeleri için ekonomik bir standart sağlamaktadır,
- Evlilik, eşlere dayanışma içinde olmalarına olanak sağladığı için bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bireylerin sevmeye ve sevilme arzularını tatmin etmelerine imkân sağlamaktadır.
- Devletin toplum adına ilgilendiği bir kurum olan evlilik miras ve sosyal güvenlik gibi yasal hakların elde edilmesini sağlamaktadır. Tüm bu işlevleri sağlıklı şekilde yerine getiren evlilikler devamlılığını sağlayabilmektedir. Aksi takdirde bir takım sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Evlilikte sadakat evlilik ilişkisinin en temel kavramlarından biridir. Sadakat, eşler arasında karşılıklı olarak verilen söze bağlılık anlamına gelmektedir. Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği'nin (CİSED) anket çalışmasının verilerine göre, eşinizi hiç aldattınız mı sorusuna %30 oranında “evet aldattım” cevabı verilmiştir. Ve duygusal aldatma cinsel aldatma arasında fark olduğu düşüncesine %76 oranında katılım gösterilmemiştir. İstatistikler, erkeklerin yaşları ilerledikçe kadınların ise genç yaşlarda aldatma eğilimi gösterdiğini ortaya koymaktadır (CİSED, 2019 <https://www.cised.org.tr/sayfa15.html>). Sadakatsizliğin sonu evlilikte boşanmaya dayanmaktadır. Bu durum hem aile hem de evlilik kurumunu tehdit edici bir süreçtir.

Günümüz modern toplumlarında evlilik daha özgür bir şekilde yorumlanabilmektedir. Örneğin “evli gibi yaşamak” ifadesi, evliliğin yalnızca birlikte yaşamak olarak anlaşılmasına sebep olmaktadır. Hâlbuki aile için önemli role sahip olan evlilik kurumu, hem yasal hem de toplumsal çizgide pek çok işlevi bünyesinde barındırmaktadır. Doğan'a göre sanayileşmenin toplumsal hayata dayattığı özgürlük konularından birisi de cinsellikle ilgilidir. 1960'lı yıllarda sanayileşmenin getirdiği rahatlama “cinsel özgürlük” ve “cinsel devrim” kavramları gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur (Doğan, 2009: 151-152). Böylece cinsel konulardaki baskıya karşı duruş hareketi oluşmuştur. Bunun sonucunda evlenmeksizin birlikte yaşayanların sayısı her geçen gün artış göstermektedir.

Evlilik çağına gelen genç bir birey modern yaşamın getirdiği bireyselleşme duygusu neticesinde evliliğe alternatif olarak “bekâr kalmayı” tercih etmektedir. Bunun yanı sıra evlenmek isteyip öteleyen bireyler de bulunmaktadır. Evlilik yaşına gelen genç bireylerin evliliği ileri zamanlara ötelemesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır.

Günümüzde eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak üniversite öğrenim gören genç sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Bir gencin hiç ara vermeden eğitimine devam ettiği düşünülürse 22-24 yaş arasında eğitim hayatı bitmektedir. Üniversiteden mezun olan gençler iyi bir işte çalışmak istemelerinden dolayı iş bulma süresi de uzamaktadır. Türkiye'nin nüfus artış hızı düşüş göstermesine rağmen hala genç nüfusa sahip bir ülkedir. İş gücüne katılımın hızlanmasına bağlı olarak gençlere yönelik mevcut iş olanakları emek arzını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden de işsizlik oranı artış göstermektedir. Fidan'ın evlilikle ilgili üniversite öğrenim gören son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmaya göre, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre evliliğe daha mesafeli yaklaştıklarını vurgulamaktadır. Yani genç bireyler belli bir gelir seviyesine sahip oldukuktan sonra evlilik kararı alma eğilimindedirler. Bu durum gençlerin evliliğe daha pragmatist açıdan baktığını göstermektedir. Ayrıca, evlilik çağındaki gençlerin yaşları artış gösterdikçe evliliğe daha gerçekçi ve sorumluluk duygusuyla yaklaştıkları da gözlemlenmektedir. Bu yüzden de evlilikten beklenti yükselmektedir (Fidan, 2020: 710-715). Evlilikten beklentinin artmasına bağlı olarak da evlilik ötelenmeye devam etmektedir.

2.4. BOŞANMA

Boşanma, yaşamlarını evlilik yoluyla birleştirerek bir aile oluşturan bireylerin çeşitli noktalarda anlaşmazlık yaşanması sonucunda evliliklerini hukuken ve fiilen sona erdirmesidir. Marshall boşanmayı “hukuksal olarak kurulmuş evliliğin, yine resmi yasalar nezdinde ortadan kalkması” olarak tanımlamaktadır (Marshall, 1999: 79). “Evlilik birliğinin sonlandırılmasına ilişkin ferdiyetçi ve toplumcu olmak üzere iki temel görüş bulunmaktadır. Ferdiyetçi görüşte kişinin iradesi daha üstün görüldüğü için eşlerin özgür iradeleriyle oluşturdukları evliliklerini yine özgür iradeleriyle sonlandırabileceği vurgulanmaktadır. Fakat evlilik birliğinin isteğe göre başlayıp isteğe göre bitirilmesi durumu evliliğin saygın konumunun zedelemesine yol açacağı da aşikârdır. Toplumcu görüşe göre, evlilik tarafların isteğinden ziyade nesillerin sağlıklı şekilde yetişmesi ve evliliklerin devamı esasına dayanmaktadır” (Bozdağ, 2019: 25). Bu yüzden evlilikte hem evli bireylerin hem de toplumun yararı gözetilmesi gerektiği düşüncesi hâkim olmaktadır.

Boşanma aile ve evlilik kurumunda çözümlere yol açtığı gibi pek çok sosyolojik ve psikolojik problemlere de sebep olmaktadır. Toplumsal olarak boşanma sadece eşleri ilgilendiren bir olay olarak ele alınırsa basite indirgenmiş olur. Çünkü

boşanma olgusu çocukları doğrudan etkilediği gibi aile yakınlarını da dolaylı olarak etkilemektedir (Demirel ve Tatlılıoğlu, 2016: 60-61). Ayrıca boşanan kadınlar ve erkekler toplumsal, ekonomik ve kültürel açıdan farklı şekillerde etkilenmektedir. Bu yüzden boşanma karmaşık bir olgu ve süreçtir.

Tablo 2. Boşanmaya İlişkin İstatistik Veriler

Yıllar	Evlenme	Boşanma Davası	Boşanma	Velayete Verilen Çocuk Sayısı
2012	603.751	190.564	123.325	100.624
2013	600.138	197.419	125.305	102.120
2014	599.704	202.017	130.913	107.337
2015	602.982	205.871	131.830	109.978
2016	594.493	212.945	126.164	106.460
2017	569.549	223.194	128.411	108.297
2018	554.389	246.921	143.573	125.768
2019	541.424	248.640	155.047	139.660

Kaynak: TÜİK, (evlenme boşanma istatistikleri, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, adli istatistikler 2013, adli istatistikler 2019).

Tablo da görüldüğü gibi, 2012 ile 2019 yılları arasında evlenme sayısı her geçen yıl düşüş gösterirken boşanma sayısı dikkat çekici bir şekilde artış göstermektedir. Açılan boşanma davasının sayısı boşanma sayısına göre daha fazladır. Velayete verilen çocuk sayısı artış gösterdiği için tek ebeveynli aile sayısı da artmaktadır. “Tek ebeveynli aile, eşlerin boşanması ya da birinin vefat etmesi, evlilik dışı birliktelikler ve bu birlikteliklerden doğan çocukların oluşturduğu yeni bir aile türüdür” (Yılmaz, 2012: 53). Sağlıklı bir toplum oluşması için toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin sağlam temellere dayanması gerekmektedir. Ailenin dağılmadan ayakta kalabilmesi için evli bireylerin boşanmayı ilk çözüm olarak görmekten vazgeçmeleri gerekmektedir. Nasıl ki günlük yaşantı içerisinde meydana gelen sorunların çözümü için çaba sarf ediliyorsa evlilik içinde yaşanan anlaşmazlıklar ve sorunlar içinde çaba gösterilmesi gerekmektedir. Evlilik arefesindeki gençlere aile hayatı ve evlilikle ilgili devletin bazı kurum ve kuruluşları tarafından verilen eğitimler önem arz etmektedir. Bu tür eğitimlerin fayda göstermesi durumunda bireyler olası problemlerle dönemlerde kriz yönetimini daha iyi yapabilecekleri için problemleri üretme ve büyütme yerine problem çözmeye odaklanabilirler (Elmas, 2017: 182). Verilen eğitimlerin sayısının artırılarak daha yaygın hale getirmesi sağlıklı aile ortamının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

2.5.AİLE İÇİ KADIN-ERKEK ROLLERİ

Bir birey dünyaya geldiği andan itibaren içinde yaşadığı kültür ya da toplumun ona sunduğu sosyal rollere göre şekillenmektedir. Toplumda kadın ve erkek için belirlenen sosyal roller farklılık gösterdiği için zamanla cinsiyet kimliği oluşmaktadır. Bunun sonucunda birey kendisini kadın veya erkek olarak tanımlamaktadır. Bu noktada “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” kavramaları ortaya çıkmaktadır. Her iki kavram da farklı noktalara değinmektedir. Cinsiyet kavramı bireyin biyolojik özelliklerine dikkat çekerken toplumsal cinsiyet “biyolojik cinsiyetten farklı olarak kadınlıkla erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasına, toplumların bu iki cinsi birbirinden ayırt etme biçimine, onlara verdiği toplumsal rollere” dikkat çekmektedir (Ecevit ve Karkıner, 2011:4). Bu doğrultuda her toplum kendi kültürel birikimine göre kadın ve erkekte bazı davranışları yerine getirmesini beklemektedir.

Modernleşmenin getirdiği eşitlik ilkesi, cinsel kimliklerin toplumsal rollerdeki paylaşımını da etkilemektedir. Kadın modernleşme sürecinde erkekle eğitim, toplumsal ve siyasal katılım konularında eşit hak ve sorumluluklara sahip olmaktadır. (Yıldırım ve Canatan, 2011: 125). Kadın erkek eşitliği konusu saptırılarak farklı noktalara da taşınmaktadır. Özellikle feminist yaklaşımda aile ve evliliğin kadında olumlu etkiden çok olumsuz etki yarattığı düşüncesi hâkimdir. Kadının aile ve evlilikte ücretsiz çalıştırıldığı için sömürüldüğü ikincil konuma itildiği savunulmaktadır (Ecevit ve Karkıner, 2011: 131). Bu yüzden sürekli olarak kadın ve erkeğin rollerini eşitleme ideali bulunmaktadır. Bu ideale vurgu yapılarak konu biyolojik eşitlenmeye kadar götürülmektedir (Yıldırım Canatan, 2011: 126). Kadın erkek eşitliğine vurgu yaparak cinsiyetsizliğe kapı aralamak aile ve evlilik kurumuna zarar verir. Kadının da erkeğinde kendilerine has toplumsal rolleri bulunmaktadır. Toplumsal yaşamda bu rollere özen gösterilmesi ve eşler arasındaki empati duygusunun gelişmesi bu durumu çözmeye yetecek niteliktedir.

Aile, evlilik neticesinde kadın ve erkeğin birlikte yaşama gerekliliklerini, toplumsallaşma sürecinde özümstedikleri davranış kalıplarına uygun biçimde, toplumsal normlarla belirlenen iş bölümü temelinde oluşturdukları yeniden üretim birimidir. Bu yüzden aile içinde kadına ve erkeğe düşen görev ve sorumluluk belirlidir. Bu iş bölümü tarihsel kültürel ve toplumsal bir birikim sonucu ortaya çıkmaktadır (Tolan, 1991: 208). Toplumsallaşma yoluyla da kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Bu aktarım sürecinde

yaşanan toplumsal değişimlere bağlı olarak farklılaşmaların ortaya çıkması da beklenen bir durumdur.

Geleneksel aile yapısı içinde kadın ve erkeğin rolü belirlenmiştir. Erkek dışarıda çalışarak para kazanma görevini üstlenirken; kadın, ev içerisinde yapılması gereken işleri yapan kişi olarak görev almıştır (Bilir, 1991: 611). Batı'da 19. yüzyılda başlayan sanayileşme, kadını aile ocağından çıkararak onun ücretli işlerde çalışmasına neden olmuştur (Tural, 1991: 640). Kadının ev dışı işlerde çalışmaya başlaması, ev içi işlerin eşlerle paylaşılması gerektiği düşüncesinin yaygınlık kazanmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda aile içi kadın erkek rolleri benzeşmeye başlamaktadır.

Evliliğin ilk zamanlarında çalışan eşler yalnızca ev içi işlerle ilgilenmektedir. Çocuk sahibi olunmasıyla birlikte hem kadına hem de erkeğe düşen sorumluluklar artmaktadır. Doğumdan önce ve sonra devlet tarafından kadına tanınan doğum izninin sona ermesiyle birlikte kadın iş yaşamına tekrar dönmektedir. Bu durum babayı çocuğun yaşamında önemli bir noktaya getirmektedir. Çünkü kadının ev içi iş ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları tek başına üstlenmesi mümkün olmamaktadır. Buna bağlı olarak geleneksel babalık rolü de değişiklik göstermektedir (Elmas, 2017: 49). Baba, annenin artan sorumluluğunu ya ev içi iş yükünü paylaşarak ya da çocuk bakımı için daha fazla öz veride bulunarak azaltmaktadır. Böylece geleneksel babalık rolü de değişime uğramaktadır.

Aile içindeki iletişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için karar alma süreci önem arz etmektedir. Geleneksel aile yapısında nasıl rol ve sorumlulukların paylaşımı cinsiyete dayalı olarak gerçekleşiyorsa karar alma süreci de cinsiyet temellidir. Erkeğin ailedeki statüsünden dolayı otoriteyi sağlama ve karar verme yetkisi bulunmaktadır. Kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak çekirdek ailenin yaygınlık göstermesi, kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ve çalışarak ev ekonomisine katkı sağlaması ailede karar alma sürecinde kadını pasif konumdan çıkarmaktadır. (Başaran, 2014: 153-154). Kadın erkek rollerinde meydana gelen bu tür farklılaşmalar karar alma sürecinde erkeğin daha etkili olması gerektiği anlayışını ortadan kaldırmaktadır. Bu sebeple günümüz aile yapısı kadın erkek rolleri ve karar alma süreci açısından daha eşitlikçi ve demokratik bir hal almaktadır.

2.6.YAŞLILIK

Yaşamın kaçınılmaz bir geçeceği olan yaşlılık sadece modernitenin bir sonucu değildir. İnsanoğlunun var oluşundan bu yana yaşam döngüsünün bir parçasıdır. Yaşlılık sosyolojik olarak “bireyin statü ve rol kayıpları çerçevesinde, içinde bulunduğu toplumun yaşa ilişkin olarak geliştirdiği normlar ve değerler bağlamındaki değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır” (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 139). Yaşlılık deneyimi bireylerin içinde bulunduğu sosyokültürel yaşam koşullarına göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle yaşlılık sosyolojik olarak ele alınırken tek kıstas yaş olarak belirlenmez. Yaşlı bireylerin toplumsal konumları ve geçmiş yaşam deneyimleri ele alınarak incelenmektedir.

19. yüzyıldan itibaren kapitalist üretim sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte kırsal yapılarda bir takım çözümler yaşandığı için kent nüfusu artış göstermiştir. İnsanlar gruplar halinde kentlere göç etmeye başlamıştır. Bunun sonucunda informal bağlara dayalı cemaatsel bağların yerini daha formal sosyal ilişkiler almıştır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 140). Geleneksel yapı içerisindeki geniş aile yaşlıların fizyolojik, ruhsal, sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları için daha elverişlidir. Kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte küçülen aile yapısı yaşlı bireyin yaşamını zor duruma düşürmüştür (Baran, 2005: 28). Yaşanılan bu değişimlerle yaşlıların statü ve rollerinde bir takım farklılaşmalar meydana gelmiştir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 262). Geleneksel aile yapısında yaşlı bireyler bilgi ve deneyim sahibi olmaları nedeniyle ailenin önderi konumundaydı ancak günümüz aile yapısında bu önceliğin kaybolması yaşlının aile içinde güvende olma durumu zedelemiştir.

Sanayi sonrası artan istihdam ihtiyacı ailenin yetişkin üyelerini özellikle de kadının çalışma hayatına aktif katılımını gerekli kılmıştır. Bu değişim aile içindeki dezavantajlı grup olan yaşlı bakımında, birtakım sorunlar yaşamasına sebep olmuştur. Daha öncesinde aile içinde bakımı sürdürülen yaşlılar artık devletin sosyal hizmet desteklerinden yararlanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Böylece yaşlılık bireysel bir problemken, bugün toplumsal bir probleme dönüşmüştür. Bu yapısal dönüşümlerin yanı sıra birtakım demografik değişimlerde meydana gelmektedir. Artan hizmet anlayışı ve sağlık koşullarındaki iyileşmeye bağlı olarak yaşlı nüfusu 20. yüzyıl başlangıcından günümüze artış göstermektedir. Yapısal ve demografik değişimlerin sonucunda yaşlanma ve yaşlılık olguları siyasi, ekonomik ve bilimsel gündemde daha fazla görünür olmuştur (Tufan, 2003: 30-31). Özellikle 20. yüzyıldan itibaren yaşlılık konusu

akademik dünyada ilgi gösterilen bir konu haline gelmiştir. “Gerontoloji” ve “yaşlanma sosyolojisi” gibi alanlar gelişmeye başlamıştır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 141). Yani yaşlılık basit bir nüfus kategorisi değildir. Var olan toplumsal yaşamı ve geleceği etkileyen bir olgudur. TÜİK verilerine göre, 2014 yılında 6 milyon 192 bin 962 kişi iken son beş yılda %21,9 artarak 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2014 yılında %8,0 iken, 2019 yılında %9,1'e yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2019 yılında %44,2'sini erkek nüfus, %55,8'ini kadın nüfus oluşturmuştur (TÜİK, 2014-2019). Bu veriler yaşlı nüfusun günbegün arttığının bir göstergesidir. Toplam nüfus içinde yaşlı oranının artması ekonomik, (emeklilik yaşı ve maaşı, çalışma saatleri, evde bakım ödenekleri vs.) sosyolojik, (hastane hizmetleri, yaşlı bakımı, toplumsal ilişkilerin zayıflaması) psikolojik,(emekliğe uyum sağlama, hayattan kendini soyutlama, yalnızlık duygusu) pek çok konuyla ilgilidir. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

2.7. DİN, MANEVİYAT VE AİLE

Dini değerler insanın, doğanın ve evrenin varoluşunun üzerinde hepsini kuşatan nihai bir anlama yönelme ve buna uygun şekilde yaşamı düzenleme yönelimini ifade eden değerler olarak tanımlanmaktadır. Türk-İslam kültürü açısından bakıldığında temel yaşam ilkeleri arasında dindarlık, maneviyat ve tevekkül, teslimiyet gibi değerlerin var olduğu görülmektedir. (Demirutku, 2017: 21). Bu değerler bireylerin etik ve ahlaki açıdan doğru tutum ve davranış geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Geçmişten günümüze tüm toplumlarda var olan din, doğaüstü yaptırım gücüyle değerler ve inançları pekiştirerek mevcut toplumsal yapıyı düzenlemektedir (Turner, Beeghley, ve Powers, 2018: 105). “Gündelik hayatımızı hemen hemen bütün yönleriyle kuşatan, rutin ilişkilerimizi düzenleyen, üzerimizde zorlayıcı etkileri olan bir toplumsal gerçeklik alanıdır” (Küçükcan, 2013: 171). Toplumsal koşullar içinde değişen ve değiştiren bir güç olarak din, gündelik hayatın vazgeçilmez bir unsurudur. Sosyal bir kurum olması itibarıyla de yaşanan toplumsal değişimlerden etkilenmektedir. Fakat bu etki dinin özünde değişikliğe sebep olmamakta dönemin şartlarına bağlı olarak gündelik yaşamın görüntüsünde meydana gelmektedir.

“İnsan içtimai bir varlıktır. Ancak onun hayata hazırlanması uzun zaman alır. Çünkü birçok yönden zayıf yaratılmış bir varlıktır.” (Özbek, 2005: 57). Bu hazırlık sürecinin en iyi şekilde gerçekleşmesini sağlayan kurum şüphesiz ailedir. Ana eğitim

kurumu olarak aile, dini bilgilerin ilk öğrenildiği merkez konumundadır. Maddi ve manevi değerlerin nesilden nesile aktarımını sağlayan aile, din ile yakından ilişkilidir. Din, anne babaya saygıyı, eşler arasında hoşgörü ve sadakati, çocuk ve ebeveyn arasında sevgiyi özellikle vurgulamaktadır. Tüm bunlarla din, aile birliğini koruma görevini üstlenmekte, aile ise ilk dini eğitim merkezi olma işlevini yerine getirmektedir (Eyüpoğlu ve Perşembe, 2019: 473-474). Bu yüzden İslam dini evlilik ve aile kurumuna büyük önem vermektedir. Kur'an-ı Kerim'de "Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir" (Nur, 24/32) ayeti bu önemi açıklar niteliktedir.

2.8.MEDYA VE AİLE

Medya hayata ilişkin verileri yeniden kurgulayarak büyük kitlelere ileten gelişmiş bir teknolojidir. Ulaştığı kitlelerin yaşamlarını şekillendirmekte ve insanların bilinçaltına bir takım mesajlar iletmektedir. Bu yönüyle bir nevi kültür taşıyıcılığı görevini üstlenmektedir. Fakat toplumsal değerlerin ve kültürün değişmesine sebep olmaktadır. Toplumsal katmanlarda meydana gelen bu değişim aile içinde yaşanan sorunları daha fazla gün yüzüne çıkarmaktadır. Ayrıca dış etkenlere karşı ailenin korumasız bir duruma gelerek çözülmesine sebep olmaktadır (Elmas, 2017: 45-46). Ancak tüm medya sağlayıcıları kamu yararına hizmet ettiklerini ve insanlara istediklerini sunarak topluma ayna tuttuklarını belirtmektedirler (Laughey, 2010: 39). Bu durumda söylenenler ve gerçekler arasında tezatlık oluşmaktadır.

Medya ilk çıktığı dönemden bu yana insanlar ve toplum üzerinde daima etkili olmuştur. Gelişen teknolojiyle bağlı olarak kapsamı genişlemekte ve erişebilirliği kolaylaşmaktadır. Bu yüzden de kitleler üzerinde daha fazla etkili olmaktadır. İlk dönemler de yazılı olarak faaliyet gösteren medya ilerleyen süreçte işitsel ve görsel medyaya yerini bırakmıştır. Günümüzde ise internet gibi küresel çapta bir iletişim ağının var olması dijital medyanın yaygınlık kazanmasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda "sosyal medya" olarak adlandırılan yeni bir medya kolu var olmaktadır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle orta çıkan sosyal medya, bireyler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmektedir. 1990'ların ikinci yarısından itibaren internetin hayatımıza girmeye başladığı zamanlarda bu mecra ile karşılaşıldık bir anlam ifade etmeyecekti çünkü kullandığımız cihazlar bu kadar yaygın değildi. 2000'li

yılların ilk yarısından itibaren Web 2.0 girmesiyle birlikte akademik dünyada “yeni medya” olarak da adlandırılan “sosyal medya platformları” ortaya çıkarak yaygınlık kazanmıştır (Yazıcıoğlu ve Irak, 2012: 14). “Sosyal medya geleneksel medyadan farklı özelliklere sahip olduğu için bireyler için daha çekici olmaktadır. Sosyal medya insanlara çift yönlü bir diyalog sunmaktadır. İstenilen bilgiye hızlı ve etkili ulaşmayı ve diğer sosyal medya platformlarıyla bağlantı kurmayı kolaylaştırmaktadır. Ayrıca kısa sürede küçük veya büyük kitleleri bir arada toplayabilmeye olanak sağlamaktadır (Yalçın ve Yalçın, 2018: 739).” Aslında tüm bunlar insanları daha fazla sosyal medyada bulunmalarını sağlayacak cezbedici taraftır. Bir nevi sosyal medyanın iyiliğe dönük yönüdür.

Teknoloji dünyası sosyal medyanın olumsuzluklarını dile getirme noktasında pek açık sözlü değildir. Çünkü teknoloji devleri, bu işin nasıl paraya dönüştürüleceği üzerine kafa yormaktadır. İnsanlar üzerinde yarattığı sosyolojik ve psikolojik etkilere odaklanmamaktadır. Sosyal medya şirketlerinin tek amacı vardır o da insanları daha fazla ekran başında tutmaktır. Bu amaca ulaşabilen her şirket daha fazla reklam vermiş olacak ve daha fazla kazanacaktır. Aslında para kazanmada reklam modeli bu işin en zarif yöntemidir. Çünkü internet üzerinde insanların yaptıkları her şey (tüm tıklanmalar, izlenen videolar, beğeniler vb.) dikkatle izlenip kaydedilmektedir. Bu yüzden sosyal medya kullanıcılarının her birinin ana sayfası birbirinden farklılık göstermektedir. İnsanların ilgileri doğrultusunda ana sayfası şekillenmekte ve haberlerin doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında bir kaynak sunulmamaktadır. Bu durum zamanla insanların davranışlarında ve algılarında aşamalı bir değişime sebep olmaktadır.

Son yıllarda sosyal medya kullanım sayısının giderek artış göstermesi insanlar arasındaki iletişim modelini de önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle bireylerin, aileleri ve yakın çevreleri arasındaki iletişim biçimini yeniden şekillendirmiştir. We Are Social ve Hootsuite'in 'Digital 2020' raporuna göre, Türkiye'de bir birey internette günde ortalama yedi saat yirmi dokuz dakika geçirmekte ve kırk iki ülke arasında on ikinci sırada yer almaktadır. Raporda yer alan bilgi teknolojileri şirketi Similar Web'in verilerine göre Türkiye'de en fazla ziyaret edilen internet siteleri arasında youtube ikinci, facebook üçüncü, twitter beşinci, instagram altıncı sırada bulunmaktadır. Toplamda ise 54 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bu, toplam nüfusun yaklaşık yüzde 64'ünün sosyal medya kullandığı anlamına gelmektedir (BBC NEWS). Rapordan elde edilen verilere bakıldığında sanal âlemde geçirilen sürenin fazla olması

dikkat çekmektedir. Bu durum özellikle aile içi ilişkilerin zayıflamasına sebep olmaktadır. Çünkü aile üyelerinin sanal ortamda kontrolsüz şekilde vakit geçirmeleri birbirlerine ayıracakları süreyi kısıtlamaktadır. Aile üyelerinin birbirine ayırdıkları süre sosyal medyaya ayırdıkları süreden daha az olması sanal ortamda aldatmaları meydana getirmektedir. Hal böyle olunca eşler arasındaki güven duygusu da zedelenmektedir. Oysaki evliliğin temeli eşler arası güven ve sadakate dayanmaktadır. Böyle bir güvensizlik ortamının var olması evlilik kurumunu da olumsuz şekilde etkilemektedir (Utma, 2020: 1018). Sosyal medya, insanlara belli aralıklarla gönderdiği bildirimler ve beğenilerle sürekli olarak sanal ortamda ödül vermektedir. Bu olumlu pekiştirici sahte mutluluk ve mükemmeliyet algısı yaratmaktadır. Bunu gerçeklerle bağdaştıran sosyal medya kullanıcıları, kendilerini mutsuz hissetmekte ve ihtiyaç duydukları mutluluğu farklı mecralarda aramaya yönelmektedir. Bu durum evlilikleri ve aile içi ilişkileri dolaylı olarak etkilemektedir.

Günlük yaşamda zamanlayıcı görevini gören sosyal medya zaman yönetimini azaltmaktadır. Boş zaman değerlendirme veya dinlenme aracı olarak görülmektedir. Gün içinde ve sonunda tüm aile üyeleri farklı sosyal medya platformlarında “çevrimiçi” olmaktadır. Sosyal medyanın getirdiği yeniklere engel olmak mümkün değildir. Önemli olan çocuklara ve gençlere doğru sosyal medya kullanımını öğretmektir. Ebeveynler çocuklarına dayatmalarda bulunmak yerine bilinç kazandırmalı doğruyu yanlış kendi ayırt etmelerini sağlamalıdır (Bayrak, 2020: 28-32). Aksi takdirde ebeveyn ve çocuk arasında iletişim problemin yaşanmasına sebep olacaktır.

Günümüzde insanlar sosyal medya platformlarında gündelik hayata ait bilgileri mahremiyet duygusunu gözetmeden paylaşmaktadır. Çünkü bu tür platformlar bilgi paylaşımını hızlandırmak amacıyla tasarlanmıştır. Gözetimin gönüllü unsuru haline gelen bireyler bundan haz duymaktadır. Kaynağını dinden alan mahremiyet ahlakın önemli bir değeridir. Mahremiyet duygusunun azalması ve dinin gerilemesi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Modern dönemde din olgusu karşı durulan, dışlanan, mücadele edilmesi gereken bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bireyselleşme giderek artmakta ve buna bağlı olarak gözetleme etkinliği her bireyi ayrı ayrı kapsama içine aldığı için de kolaylaşmakta ve daha yaygın hale gelmektedir (Çağan, 2019: 25-37). Han günümüzde Bentham’ın panoptikonundaki yatılmış mahkûmların aksine günümüzde insanlar yoğun şekilde iletişime geçmekte ve kendilerini teşhir etmektedir. Bunu Han “dijital panoptikon” olarak adlandırmaktadır. İnsanlar sosyal medyayı kendi

özgürlük alanı olarak görerek kendilerini gönüllü ve apaçık şekilde sergilemektedir. Bu durumda şeffaflık toplumu aslında kontrol toplumuna dönüşmektedir (Han, 2017:69-71). Artık her birey kendi isteğiyle gözetimin bir parçası haline gelerek mahremiyet duygusunun dışına çıkmaktadır. Günümüz dünyasında mahrem olarak nitelendirilecek şeylerin bu şekilde sergilenmesi ve bundan rahatsızlık duyulmaması teşhircilik kültürünün daha fazla yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Bireylerin özel hayatlarını bu şekilde ifşa etmeleri aslında aile üyelerini ve aile içi ilişkilerini de dış dünyaya açmalarına sebep olmaktadır.

3. AİLE DEĞERLERİNE İLİŞKİN NİCEL ARAŞTIRMALAR

Yöntemi, amacı ve türü ne olursa olsun bilgi üretmeye yönelik her çalışma ve ilgili alandaki bilgi birikiminden (literatür) yararlanmalıdır (TAYA, 2011: 54). Bu yüzden değerler, aile ve gençlik konulu önemli çalışmalara yer verilecektir.

Değerden insanın var olduğu her alanda bahsedebiliriz. “Zira her şeyden önce bir değer anlayışına sahip olmak demek var olmayı ve var oluşu şart kılar. Başka bir deyişle şayet nesnelere var ise bu nesnelere ve onlarla ilintili olay ve olgulara “gerçek”, “doğru”, “uygun”, “iyi”, vb. değer hükümleri verilebilir” (Yavuz, 2007: 90). Bu çerçevede değerler, psikoloji, sosyoloji, felsefe ve sosyal psikoloji başta olmak üzere birçok sosyal bilimin inceleme alanına dâhil olmuştur. Bu sebeple, değerler konusunda yapılan çalışma sayısı da oldukça fazladır. Bundan dolayı değerler, aile ve gençlik kapsamında ele alınıp bu tür çalışmalara yer verilecektir.

Farklı ülkelerde ve toplumlarda yaşayan bireylerin değerlerini ve inançlarını saptamaya çalışan ve 1981 yılından beri yaklaşık olarak 100 ülkede düzenli olarak yapılan dünyanın en kapsamlı sosyal araştırma projesi olan “*Dünya Değerler Araştırması*” Ronald Inglehart gibi değerli bilim adamlarınca düzenlenen ve yönetilen çok önemli bir araştırmadır (Esmer, 1999: 1). 1981 yılında Jacques-Rene Rabier, Ronald Inglehart ve “Avrupa Değerler Sistemi Çalışma Grubu”nun öncülüğünde 25 ülkenin katılımı ile ilk “Dünya Değerler Araştırması” (DDA) gerçekleştirilmiştir.

Dünya Değerler Araştırmasının ikincisi ise Ronald Inglehart koordinatörlüğünde, 1990-1991 yılında Türkiyede dâhil olmak üzere toplam 43 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Böylece bu ikinci DDA, üzerinde insan yaşayan bütün kıtalara yayılarak dünyanın %70’ini kapsayan toplumların değer, tutum ve davranışlarına ilişkin bilgilerin elde edilmesini sağlamıştır. Türkiye’nin de katıldığı bu

araştırma, TÜSİAD ve Michigan Üniversitesinin desteği ile Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Üstün Ergüder, Prof. Dr. Yılmaz Esmer ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir (Kalaycıoğlu ve Ergüder, 1991: 2). “Türk Toplumunun Değerleri” isimli bu çalışma TÜSİAD’ın katkılarıyla yayınlanmıştır.

Dünya Değerler Araştırması’nın üçüncüsü ise yine Ronald Inglehart öncülüğünde, Türkiye’nin de bulunduğu 50 ülkenin katılımı ile 1996 yılında gerçekleştirilmiştir. Üçüncü DDA’nın Türkiye uygulamasını ise Alman Friedrich Ebert Vakfı’nın finansmanlığı ile Prof. Dr. Yılmaz Esmer ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu gerçekleştirmiştir. Bu çalışma ise TESEV tarafından yayınlanmıştır 1999-2000 yılında 93 ülkenin katılımı ile gerçekleşen Dünya Değerler Araştırması’nın bir parçası olan 1999-2000 Türkiye Değerler Araştırması ise Aralık 2000-Ocak 2001 tarihleri arasında, Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yılmaz Esmer tarafından TOFAŞ’ın katkıları ile gerçekleştirilmiştir (Ersoy, 2006: 25-26). DDA demografik değişkenler, davranışlar, kanaatler, tutumlar, değerler düzeyinde veri toplamayı amaçlamış bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 18 yaşını doldurmuş kişilerden oluşmaktadır.

Bu araştırmaların dördüncüsü ise 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Yine Prof. Dr. Yılmaz Esmer koordinatörlüğünde gerçekleşen dördüncü Türkiye Değerler Araştırması’nın sonuçları, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezinin (BETAM), 7 Şubat 2008 tarihinde yapılan açılışında Yılmaz Esmer tarafından 1990 yılından bu yana yapılan değerler araştırmalarının sonuçları ile karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Belirli periyodlarla yayınlanan bu araştırma en son 2010-2014 verileri yayınlanmıştır.

“*Üniversite Öğrencilerinin Değerleri*” (1995) çalışmayla Topçuoğlu toplumun bugünü ve yarını oluşturan gençlerin değerler yapısını ortaya koymaya çalışır. Araştırma toplamda üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kavramsal teorik çerçeveden oluşmaktadır. İkinci bölüm yöntem, son bölümde ise alan araştırması yer almaktadır. Benzer bir çalışmada Orhan Gökçe’nin (1994) “*Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri*” adlı çalışmadır.

Türkiye’de değerler araştırmasına bakıldığında göze ilk çarpan çalışma Erol Güngör’ün profesörlük tezi olarak hazırladığı “*Değerler Psikolojisi Üzerine*

Araştırmalar” (2000: 5) adlı çalışması değerler psikoloji üzerine çalışılmış dört yıllık emeğin karşılığıdır. Çalışma genelde iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde değerler psikolojisi alanında araştırma ve teorileri tek bir çatı altında toplamıştır. İkinci bölümünde Güngör çalışmasındaki deneyimlerini kullandığı teorileri anlatmıştır. Araştırmanın asıl konusu ise ahlaki değerlerdir. Değerler psikolojisi buna benzer konularda çalışanlara ışık kaynağı olmaktadır.

“Türk Gençliğinin Değerleri” (2004) lise gençlik üzerine olan bir araştırmadır. Ve toplam 7 bölgeden 7 ilde lise gençliğinin değerlerini incelemiştir. Cinsiyet, bölge, okul, değişkenleri ele alınarak aralarındaki farklılıklar ele alınmıştır (Özensel, 2004: 2-5). Üniversite gençliğinin değerleri üzerine yapılan bir diğer çalışma İnci Erdem Artan başkanlığında TESEV (2005) tarafından gerçekleştirilen üniversite gençliği değer araştırmasında Türkiye’deki 27 üniversitede 2200 öğrenciye yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada Rokeach (1973), Schwartz (1992), Allport (1960), Graves (1970) tarafından geliştirilen değerler ölçeği kullanılmıştır. Ve sonucunda üniversitedeki öğrencilerin farklı değer alanlarında muazzam farklılıkların olmadığı görülmüştür.

“Değer Farklılaşmalarının Sosyolojik Boyutu” (2006) Ersoy’un doktora çalışması olan bu alan araştırması; “Toplumun tanımlanması, farklılaşması ve yeni dünyevî özelliklerin kazanılması ile sosyal değerler arasında önemli bir ilişki vardır” varsayımından hareket etmektedir. Değerlerin bireylerin psikolojisindeki fonksiyonları, etkileri belirlenerek bireylerin sosyal davranışı, tutumları ve inançları üzerindeki etkilerini tespit etmeyi, modernleşme ve kentleşme sürecinde bireyin değerlerindeki değişmelerin, farklılaşmaların ve çatışmaların boyutunu açıklamayı konu edinmektedir.

“Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması” (ASAGEM, 2010), Türkiye’deki ailelerin değerler sistemini ortaya koymaya çalışan bir saha araştırmasıdır. Değerlerin değişimini konu almaktadır. Aile yapısı ve değerler konusunda sistematik bilgi sunmaktadır. Örneklem büyüklüğü altı bin hane olarak belirlenmiştir. Araştırma bulguları aileye verilen değer, akrabalık ilişkileri ve geleneksel aile değerleri, çocuğun değeri, cinsel ahlak, kadının rolü ve karar alma gibi başlıklar ele alınmıştır.

“Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı” (ASAGEM, 2010) ulusal medya çalışanlarının aile hakkındaki algılarını ve değerlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen bu araştırmanın evreni kitle iletişim araçlarında bilgi ve mesajı üreten medya

alışanlarıdır. Evren büyüklüğünün tam olarak tespit edilemediği araştırmanın rneklemi 304 medya çalışanından oluşmaktadır. Karma yöntem kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın genel çerçevesini çizmek için üçüncü bölümün başlangıcında araştırmanın önemi, konusu, hipotezleri, kullanılan yöntem ve teknikler, kapsam ve sınırlılık açık bir dille ifade edilmiştir. Araştırmanın desenini oluşturduktan sonra elde edilen veriler istatistiki analizler yardımıyla değerlendirilmiştir.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA BİLGİLER

Yöntemi ne olursa olsun her bilimsel araştırma, birbiri içine örüntülenmiş olan, “Ne, Niçin ve Nasıl” soruları üzerine kuruludur. Tanımlayıcı çerçeve olarak araştırmanın konusu (ne), bu konunun seçilmesindeki amaç (niçin) ve araştırmanın hangi yöntemle yapıldığı (nasıl) konusunda ve araştırmanın diğer tanımlayıcı çerçevesi olan varsayımlarına, önemine, evreni ve örnekleme, sınırlılıklarına ve son olarak da araştırmada kullanılan yöntem ve veri toplama tekniklerine bu bölüm içerisinde bilgi verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Araştırmanın konusu, Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim gören gençlerin sahip olduğu aile değerler sistemini (evlilik, aile içi ilişkiler, ailenin çocuk, genç, yaşlı, bireylere ilişkin, değer, tutum ve davranışlarını) araştırmaktır. Böylece hem aile kurumsal yapısının incelenmesi hem de aile değerleri ile alakalı olarak tutum ve davranışların arasındaki ilişkinin anlaşılması mümkün olacaktır.

Sosyal bilimler literatüründe değer konusunda pek çok farklı tanım ve yaklaşımlar bulunmakla birlikte değer kavramı, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel konuları kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Toplumsal açıdan ise değerler, “istenilen ve istenilmeyen davranışlar hakkında bir yargıya varmayı sağlayan ve davranış biçimlerini iyi kötü, güzel çirkin şeklinde değerlendirmeye yardımcı olan genelleştirilmiş kalıplardır” (Marshall, 1999: 133).

Toplumsal yapı içerisinde var olan toplumsal kurumlar kendine özgü değerler içermektedir. Bu kurumlar, (aile, din eğitim, siyaset gibi) değerlerin özümsemesinde, hayatta kalmasında, duyurulmasında, yani bir sonraki nesillere aktarılmasında büyük rol oynamaktadır. Aktarılan bu değerlerin dışa vurumu ise sosyal rollerle

gerçekleşmektedir. Kişiler roller yoluyla istenilen amaçlara doğru yönelmektedirler. Yaşam içerisinde bu roller zamanla farklılık göstermektedir. Rolü oluşturan örüntülerde en çok önemli olandan en az önemli olana doğru bir değerlendirme söz konusudur (Fichter, 2012: 170). Buna bağlı olarak değerlerin önem sıralamaları değişmeye başlamaktadır. Örneğin, lise son sınıf öğrencisinin, öğrenci rolü içerisinde derslere devam etmesi ve sınavlara hazırlanması sosyal aktivitelere katılmaktan daha değerlidir. Fakat bir annenin, annelik rolü içerisinde aileye, çocuğa, evliliğe verdiği değer daha yüksek olması beklenir. Yani davranışlara ilişkin beklenti düzeyi aynı seviyede kalmaz. Zaman içerisinde üstlenilen rollerin değişimi ile bireylerin farklı değerlere farklı anlamlar yüklediğini söyleyebiliriz.

Hayatımızın her alanında derin bir etkiye sahip olan değerler, toplumsal kurumlar ve yetişkin bireyler tarafından onaylandığı oranda toplumsal yaşamda devamlılığını sürdürebilmektedir. Aksi durumda zamanla etkisini kaybederek toplumsal yaşamda görünürlüğünü kaybetmektedir. Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 9). Aile ise bu aktarımı ve onayı sağlayacak en önemli kurumlardan biridir. Bu yüzden araştırmada temel olarak aile kurumu ele alınmaktadır. Toplumsal yaşamımız içinde yer alan aile, kendi içinde bir sisteme sahip olan ve birden fazla temel işlevi üzerinde bulunduran önemli bir kurumdur. Ailenin işlevleri denildiğinde ailenin toplumda hangi ihtiyaçları karşıladığı anlaşılmaktadır. Nacak ve Karaaslan'a (2014: 134-135) göre ailenin birincil işlevi, ailenin sağlıklı bir şekilde soyunun sürdürülmesidir. İkincil işlevi ise başka kurumlardan tarafından gerçekleştirilebilen fakat temelleri ailede atılan işlevlerdir. Örneğin, din kurumu toplumsal yaşam içerisinde sosyal kontrol ve denetim işlevi görmektedir. Eğitim kurumu bireylerin toplumsallaşma aşamasında önemli rol oynamasına rağmen eğitim ilk olarak ailede başlamaktadır. Ailenin pek çok işlevinin var olmasından dolayı farklı sınıflamalar yapılmaktadır. En göze çarpan sınıflama ise temel kurumlara göre yapmış olduğu sınıflamadır. Bunlardan ilki "Ailenin Biyo/Psikik İşlevi" aile insan soyunun devamını, ebeveynle çocuk arasında bir ilgi bağına gerekli kılmaktadır. Aydın (2000: 38) psikolojik tatminin yalnızca cinsel işlemlere meşruiyet veren bir yol olmadığını aynı zamanda yalnızlığı gideren, ferdin maddi-moral savunmasını sağlayan bir birlik olduğunu belirtmektedir.

İnsanlar toplumsal hayat içerisinde ömrünü sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için belirli bir eğitimden geçmek zorundadır. Eğitim insanlara toplumsallaşmayı sağlarken hayata uyum sağlamak için bazı bilgileri, değerleri, davranış örüntülerini

öğrenmeyi sağlar. Aile ise çocuklara içinde yaşadıkları toplumun kültürünü, değerlerini aktarmak gibi önemli bir misyona sahiptir (Çağan, 2011: 87-88). Çeşitli yasaklar, kurallar, günahlar, sevaplar, kabul veya onaylar aile ortamının yarattığı atmosfer içerisinde kültürün önemli öğeleri olarak taşınır ve bireylere çeşitli vasıtalarla aktarılır. Ancak aile eğitimin yürütüldüğü tek kurum değildir. Belli yaş grubuna gelindiğinde eğitim işlevi bürokratik kurumlarla birlikte yürütülür ve en temel eğitimin ailede başladığı düşünülürse aileden diğer işlevlerinin yanında eğitim işlevi kapsamında üyelerine artı değerler katması beklenmektedir.

Ailenin işlevleri sadece bunlardan ibaret değildir. Bazı sosyal bilimciler ailenin üyelerini korumak, diğer kuşaklara aile saygınlığını miras bırakmak, toplumu kontrol ederek yeniden üretim sağlamak gibi birçok işlevinden bahsetmek mümkündür. Fakat ailenin toplumu kontrol ve yeniden üretim işlevi en önemlilerinden biridir (Çağan, 2011: 89). Zamanla işlevler veya işlevlere yüklenen anlamlar değişime uğramasına rağmen aile temel işlevlerini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Ailenin bu işlevleri göz önüne alındığında, toplumun en küçük yapı taşı oluşturulan aile kurumu, ne kadar sağlıklı şekilde sürdürülmeye devam ederse toplumda o kadar sağlıklı olacaktır. Bu bağlamda aile kurumunun toplumu yansıtan ayna olduğunu söylesek yanlış olmayacaktır. Hayatın hemen hemen her alanında bize yol gösteren, var oluşumuza anlam katan değerler öncelikle aile içinde kazanılmaya başladığı görülmektedir.

Herhangi bir toplumun analiz edilebilmesi için, o toplum içindeki kurumları ve kurumların rollerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu kurum ve rollerinin bireyler tarafından anlamlandırılması ise değerler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu sebeple, herhangi bir toplumun yapısının analizine fayda sağlayacak en önemli unsur, o toplumun sahip olduğu değer yargıları tespit etmek olacaktır. Böylece o toplumun yapısına ilişkin gelecek hakkında çıkarımlarda bulunmayı mümkün kılmaktadır. Bu anlamda değer araştırmaları, bir toplumun yapısal analizinde önemli bir işleve sahiptir.

Araştırmanın amacı ise “Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin aile değerlerindeki değişimin belirlenmesini sağlayacak verilerin elde edilmesi” olarak belirlenmiştir. Bir toplumun veya kurumun analiz edilebilmesi için bireylerin hangi toplumsal değerlere sahip olduğu bilinmesi gerekmektedir. Böylece kurum veya

toplumların işleyişleri hakkında ileriye dönük çıkarımlarda bulunmayı ve bugünü değerlendirme olanağı elde edilecektir.

Türkiye’de değişim dönüşüm sürecinde en çok gündeme gelen konu ailenin ve değerlerin değişimidir. Aile yaşanan değişikliklerden etkilenmekle birlikte diğer sosyal kurumlardaki değişimi de tetikler. Bu yüzden aile değerlerindeki değişime ayna tutacak noktaların belirlenmesi temel amaç olmuştur. Bu nokta temel alınarak, üniversite öğrencilerinin aile algılarını ve değerlerini belirlemek, gençlik konusunda çalışan araştırmacılar için üniversite gençliğinin aile değerleri konusunda başlıca verileri oluşturmak, aile kurumunun devamlılığını sağlayacak olan gençliğin aile değerleri konusunda duyarlılığı artırmak diğer amaçlar olarak belirlenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın temel varsayımı modernleşme ve yaşanan toplumsal değişimlere bağlı olarak üniversitede öğrenim gören gençlerin aile değerlerinde(yaşlılık, çocuk, evlilik, eşler arası ilişkiler, akrabalık ilişkileri, boşanma, kadın erkek rolleri) bir takım farklılaşma ya da değişim olduğudur. Bu noktadan hareketle araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Aile kurumunun önemi konusundaki düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.
2. Aile içerisindeki kadın erkek rollerinin dağılımına ilişkin düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.
3. Kadının çalışmasına ilişkin görüşler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.
4. Yaşlı bakımına ilişkin düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.
5. Aile kurumunun önemi konusundaki düşünceler ile gelir dağılımı arasında bir ilişki vardır.
6. Günlük hayatın dinî kurallara göre yaşanması gerektiği düşüncesi ile gelir düzeyi arasında bir ilişki vardır.
7. Ailede yaşanan ekonomik sıkıntılar hakkındaki görüşler ile gelir düzeyi arasında bir ilişki vardır.
8. Boşanmaya ilişkin görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır.
9. Evlilikte aile büyüklerinin fikirlerinin alınmasına ilişkin görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır.

10. Akrabalık ilişkileri hakkındaki görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır.
11. Yaşlı bakımına ilişkin düşünceler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır.
12. Nikâhsız aynı evi paylaşmaya ilişkin düşünceler ile fakülte arasında bir ilişki vardır.
13. Sosyal medyanın aile içi ilişkileri zedelemesine ilişkin düşünceler ile fakülte arasında bir ilişki vardır.
14. Medyanın geleneksel cinsiyet rollerini değiştirici etkiye sahip olduğu görüş ile fakülte arasında bir ilişki vardır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GEREKÇELERİ

İnsanlık var oldğundan beri sağlıklı bir şekilde toplumsal temellerini oluşturan aile, bireylerin hayatlarını devam ettirdiği ilk sosyal ortam olmasının yanı sıra bireyleri topluma, hayata bağlamakta ve toplumun sürekliliğini sağlamaktadır. Diğer yandan da yaşanan toplumsal olaylardan etkilenmekte, bir dönüşüm yaşamaktadır. Aile geçmişten bu yana din ve gelenek gibi meşru bir destek bulmuş ve sosyal hayatın düzenini sürdürebilir kılmıştır. Ancak zaman içerisinde gelişen sosyo-ekonomik (aydınlanma, sanayileşme bunları içine alan modernizm gibi) dönüşümler aile üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Sunduğu alternatif yaşam modelleriyle modernizm, geleneksel dönemde aile koruyup kollayan değerlerin aşınmasına sebep olmaktadır.

Günümüzde aile varlığını devam ettirmekle birlikte yaşanan değişimler karşısında kendi içerisinde dönüşüme uğramakta ve çözümler yaşamaktadır. Bunlardan hareketle araştırma aile değerlerinde yaşanan değişimi üniversite öğrencileri üzerinden bir değer betimlemesi ortaya koyacak şekilde tasarlanmıştır. Bu çalışma Türk toplumunun temel kurumu olan ailenin değerlerini ortaya çıkarılarak analiz edilmesi kamuoyundaki kültürel değişim tartışmalarını bilimsel bir zemine taşıyacaktır. Türkiye'ye ilişkin tartışmaların temel noktası, değişimin yol açtığı kültürel sorunlardır. Bunun üzerine spesifik çalışmalar ise sınırlıdır. Bir toplumsal yapıyı oluşturan kurumla ilgili etki ve iletişim süreçlerini ortaya koymak, uygulamaya yönelik çalışmalar yapmak ancak o kurumun değer sitemini analiz edilmesiyle gerçekleşecektir. Geleceğin aile üyeleri olan gençlerin aile kurumu hakkındaki düşüncelerini verilerle ortaya koyulması sonucunda, değerler ve aile konusunda farkındalık yaratacaktır. Toplumsal değişimlere toplumun diğer kesimlerine oranla daha açık olan gençlerin aile değerlerini tespit etmek

önem arz etmektedir. Gelecekte yapılacak olan değer araştırmaları için gençlerin bugünkü mevcut değerleri tespit edilmesi, bugün ile geçmiş arasında bir köprü oluşturacaktır.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Araştırma, küresel çapta yaşanan değişimlerin üniversite öğrencilerinin aile kurumu ve değerleri hakkındaki yaklaşımlarını etkilediği varsayımı üzerine kurulmuştur. Bu varsayımdan hareketle öğrencilerin sadece aileye dair düşüncelerini öğrenmek amaçlanmıştır. Çünkü modernite, hızlı kentleşme, teknoloji gibi küresel süreçlerden birçok değer grubu (dini değerler, sosyal değerler, siyasi değerler vs.) etkisi altına almıştır. Hepsinin bir arada incelenmesinin zorluğundan dolayı tez süreci de göz önüne alınarak verimli sonuçların elde edilemeyeceği düşünölmüştür. Araştırma kapsamı “aile” konusu dikkate alınarak Ege Bölgesinde yer alan Afyonkarahisar sınırları içinde bulunan Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsünde 2019-2020 yılları içerisinde eğitim gören yaşları 18-29 olan kadın/erkek 26.647 bireyden (genç) oluşmaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bilimsel bir araştırmada araştırma evreninin seçilmesi önemli bir aşamadır. Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istenilen elemanlar bütünü veya bir alan araştırmasında gözlem konusu olan ve belli özelliklerle diğerlerinden ayrılan birimler topluluğu olarak tanımlanabilir (Yurtseven , Erkul , ve Kekeç, 2013: 30). Evren, seçilen konuya uygun olarak, araştırılan soruların cevaplarını kapsayacak bütünlükte olmalıdır. Ancak bu şekilde evrenin herhangi parçasında teyit edilen veriler araştırma için yararlı olabilir.

Örnekleme, bir bütünün kendi içinde seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir. Bunun için iki ön koşul gerekir: Birincisi örneğin temsil yeteneği taşıması, ikincisi de örnek hacminin yeterli büyüklükte olmasıdır (Seyitoğlu, 1995: 32). Örneğin kasket üreten bir fabrikada üretilen kasketlerin dayanaklığını belirlemek için belirli sayıda ürünün seçilerek bunlar üzerinde deneme yapılması gibidir. Bir ana kütle içerisinde seçilen örnekle temsil edilmesi, eleman, malzeme ve zaman bakımından önemli derecede tasarruflar sağlar ve araştırmacıyı fazla yükten alıkoyar. Ayrıca kasket fabrikasında olduğu gibi, pek çok durumda da ana kütlede tamamında uygulama yapmak oldukça zordur.

Tüm bunların ışığında her araştırmada olduğu gibi, “Üniversite Öğrencilerinin Aile Kurumu ve Değerleri Hakkındaki Yaklaşımları: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği” adlı çalışma da belli evren ve örneklem çerçevesinde gerçekleştirilmiştir ve araştırmanın evrenini, Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsünde 2019-2020 eğitim yılında örgün öğrenim görmekte olan yaşları 18-29 yaş arasından kadın/erkek 26.647 öğrenci oluşturmaktadır. Toplamda 322 kişiyle görüşme sağlanmıştır. Araştırmada basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır ve örneklem seçimi yapılırken gönüllülük esas alınmıştır.

1.6. ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİĞİ

Her bilimsel araştırma bir metot üzerine kurulur ve yürütülür. Metot kelimesi, araştırma vasıtasıyla bulunup ortaya konulabilecek somut sebep-sonuç ilişkilerini ve bu ilişkilerin kökünde yer alan soyut bilimsel kanunların ortaya koyulması için izlenmesi gereken yol anlamına gelmektedir (Kurtkan, 1978: 3). Metodoloji ise genel olarak bilimsel bilgi üretme sürecine ilişkin yöntem ve yordamların (kurallı bilimsel bilgiye ulaşmak için yapılan gözlem ve çözümlenmelerde başvuru kurallı işlemleri öğelerin oluşturduğu düzen) ilke ve kurallarını inceleyen bilgi dalıdır (Yurtseven, Erkul ve Kekeç, 2013: 6).

Bilimsel araştırma; “doğa olaylarını denetim altına almaya çalışan insanoğlunun karşılaştığı doğal ve toplumsal zorluklara çözüm üretmek amacıyla yaptığı yöntemli çalışmadır” (Yurtseven, Erkul ve Kekeç, 2013: 6). Bilimsel araştırmanın temel amacı ise, “olgular arasındaki ilişkileri keşfetmek ve bunları teorik yapılar içerisinde genelleştirmektir. Bu ilişkilerin genelleştirilmesi ise bir soyutlama işlevidir. Soyutlama hakikatlerin sembollerle belirlenerek kavramsallaştırılmasıdır” (Seyitoğlu, 1995: 13). Soyutlama hem varsayımların kurulmasında hem de araştırma konusunun farklı taraflarının belirlenmesi noktasında araştırmacıya kolaylık sağlar.

Sosyoloji ise “hem uygulamalı yöntemler hem de kuramsal yöntemleri kullanan tek nedenli açıklamalardan ziyade çoklu açıklamalara yönelen, tümdengelim yerine tümevarım yöntemini benimseyen ama bazı zamanlarda tümdengelim de uygulayan, soyut kavramlardan çok somut kavramlara yönelerek soyut kurallar bulmaya çalışan bir bilimdir” (Erkal, 1997: 81). Sosyoloji, değişen toplumsal durumları ve kişiler arasındaki ilişkileri anlamlandırabilmek için çeşitli yöntem tekniklere başvurmaktadır.

“Gerçeğe en yakın bilgiye ulaşmak ancak bilimsel yöntemlerin kullanılmasıyla olanaklıdır. Hangi bilimsel yöntemin tercih edileceği ise araştırmının konusuna bağlı olarak değişir. Eğer araştırmada kullanılacak veriler nicelse veya nitel veriler nicele dönüştürülüyorsa burada niceliksel araştırma kullanılır” (Yurtseven, Erkul ve Kekeç, 2013: 15). Bu araştırmada da konuyla bağlantılı olarak nicel araştırma kullanılmıştır. “Nicel araştırmada amaç sayılara çeşitli alternatifler oluşturarak kavramlara ulaşmak onları ifade etmektir. Genellikle tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmektedir ve sonucunda ölçümün bir parçası olarak yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır” (Neuman, 2017: 264).

“Araştırma, amaç bakımından nicel araştırma içerisinde yer alan betimleyici bir alan araştırmasıdır. Araştırmanın temel amacı “ne oldu?” sorusuna cevap aramaktır. Araştırılan konunun ayrıntılı bir şekilde betimlenmesi için kullanılır. Betimleyici alan araştırmaları modelleri, büyük popülasyonların taranmasında kullanılan insan gruplarının demografik, sosyal özelliklerini, değer, tutum, inanç ve beklentilerini anlaşılmasında ve ortaya çıkarılmasında etkili olan betimleyici bir alan araştırmasıdır” (Bal, 2015: 165). Genel itibariyle, araştırma içerisinde belirlenen amaçlara ulaşabilmek için takip edilen yöntem, aile değerlerin ortaya çıkışı ve nasıl bir değişime uğradığı veriler ışığında ortaya koyulmaya, bunların kavramsal ve kuramsal çerçevesinin incelenmesiyle birlikte aile değerleri hakkında gerçek bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede araştırma içerisinde kitap, dergi, yazılan tez ve makale gibi kaynakların teorik incelemesi, çeşitli istatistiksel analizler ve anket tekniği kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anketin güvenilirlik seviyesini test etmek için Crombach Alpha modeli kullanılmıştır. Ankette geçen 48 ifadenin güvenilirliği 0,783 tür. Crombach Alpha modelinde 0,700 ve üzerinde bir değere ulaşılması yapılan araştırmanın güvenilir nitelikte olduğunu eğer bu değer aşağıdaysa güvenilir nitelikte olmadığı görüşü kabul görmektedir. Güvenirlik analizinden elde edilen sonuca bakıldığında, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin ankette geçen ifadelerle tutarsız yanıtlar vermediği görülmektedir. Bu durum yapılan anket çalışmasının güvenilir nitelikte olduğunu göstermektedir.

Analizin ilk aşamasında araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin aile yapılarını ve demografik özelliklerini betimlemek için frekans tabloları oluşturulmuştur. Sonrasında bağımlı değişkenlerle (cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim birimi, gelir düzeyi) bağımsız değişkenler(ankette kullanılan diğer soru ve ifadeler) arasında ilişki

kurularak çapraz tablolar oluşturulmuştur. Çapraz tablo kullanılma amacı bir değişkenin başka bir değişken üzerinde etkisini görebilmek ve aralarında sebep sonuç ilişkisi kurabilmektir. Oluşturulan çapraz tablolarda değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı ölçmek için Ki-Kare testi kullanılmıştır. Pearson chi-squares değerindeki Asymp. Sig. (2 Sided) $p < 0,05$ değeri dikkate alınarak anlamlı farklılık olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır.

1.7. UYGULANAN ANKET HAKKINDA BİLGİLER

Anket sorularının hazırlamadan önce öncesinde yapılan çalışmalar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Sahaya inmeden önce Afyon Kocatepe Üniversitesinde okuyan farklı sınıf, yaş, cinsiyette öğrencilerle bir ön çalışma yapılmıştır. Burada soruların anlaşılması güç ve sıkıntılı olanları tespit edilerek, bunlar sadeleştirilip düzeltilerek anket sahaya uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Buna ilaveten anketin resmi izinlerinin alınması sürecinde, müracaat ettiğimiz Afyon Kocatepe Üniversitesi Etik Kurulu tarafından incelenmek üzere gönderilen anketimize uygun ve olumlu görüş bildirilmiştir.

Soru formu iki ana kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, görüşülen kişilerin sosyo demografik özellikleri ve aile yapılarına yönelik olarak (cinsiyet, yaş, yerleşim birimi, gelir düzeyi, öğrenim görülen fakülte, anne baba medeni durumu gibi) olgusal sorular yer almaktadır.

İkinci kısımda ise aile değerlerini ortaya koymayı amaçlayan 40 soruluk bir Likert ölçeğinden yararlanılmıştır. “Bu ölçek geliştiricisi Rennis Likert’in adıyla anılmakta olup sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu ölçekte kişilere çeşitli ifadeler ve yargılar yöneltilir. Anketi cevaplayan kişilerden, bu yargılara veya ifadelere katılıp katılmama derecesini belirtmesi istenir. Kategori sayısı olarak 5,7 ve 11’li bu ölçek yaygın olarak 5’li Likert ölçeği tercih edilmektedir” (Altunışık , Coşkun , Bayraktaroğlu, ve Yıldırım, 2007: 107). Bu çalışmada da 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), ne katılıyorum ne katılmıyorum (3), tarafsızım(2), hiç katılmıyorum(1) şeklinde düzenlenmiştir.

Ölçek hazırlanırken “Türkiye’ de Aile Değerleri Araştırması” Ve “Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı” adlı çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu ölçekler ışığında ekleme ve çıkarma yapılarak ölçek düzenlenmiştir. 48 sorudan oluşan anket EK’te sunulmuştur.

2. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN SOSYO-DEMEGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE AİLE YAPILARI

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair bilgi verilmesi, araştırmanın hangi koşullarda ele alınıp tartışılacağı konusunda yol göstermektedir (Dilekli, 2019: 47). Araştırma içerisinde kullanılan tüm sos-demografik değişkenlerin yüzde frekans analizlerinin ele alınmasının temel nedeni, araştırmanın ne tür bir grubu kapsadığını göstermektir. Elde edilen bulguların analizleri için bazı demografik değişkenler ele alınarak önemli görülen sorularla crosstab (çapraz) tablo oluşturulacaktır.

2.1.CİNSİYET DAĞILIMI

Tablo 3. Cinsiyet Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Cinsiyet	Sayı (F)	Yüzde(%)
Kadın	203	63,0
Erkek	119	37,0
Toplam	322	100,0

Araştırmaya katılan 18-29 yaş arası üniversite öğrencisinin cinsiyet dağılımına bakıldığında erkeklerin % 37,0 kadınların da %63,0 olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler kadın öğrencilerden daha az katılım göstermişlerdir.

2.2. YAŞ DAĞILIMI

Tablo 4. Yaş Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Yaş	Sayı (F)	Yüzde (%)
18-23	256	79,5
24-29	66	20,5
Toplam	322	100,0

Katılımcıların %79,5 18-23, %20,5'i ise 24-29 yaş aralığında bulunmaktadır. Araştırma üniversite öğrencilerini kapsadığı için büyük çoğunluğu 18-23 yaş grubundaki gençlerden oluşmaktadır.

2.3. FAKÜLTE DAĞILIMI

Tablo 5. Fakülte Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Fakülte	Sayı (F)	Yüzde (%)
Eğitim Fakültesi	62	19,3
Fen Edebiyat Fakültesi	74	23,0
İktisat Fakültesi	33	10,2
Mühendislik ve Teknoloji Fakültesi	77	23,9
Diğer	76	23,6
Toplam	322	100,0

Katılımcıların %19'u eğitim fakültesinde, % 22'si fen edebiyat fakültesinde, %10'u iktisat fakültesinde, %25'i mühendislik fakültesinde, %23'u ise Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer kampüsünde bulunan diğer fakültelerde öğrenim görmektedirler.

2.4. BABA MESLEK DURUMU

Tablo 6. Baba Meslek Durumuna İlişkin Frekans Analizi

Meslek Durumu	Sayı (F)	Yüzde (%)
Devlet Memuru	44	13,7
İşçi	84	26,1
Çalışmıyor	11	3,4
Emekli	93	28,9
Diğer	90	28,0
Toplam	322	100,0

Katılımcıların baba meslek durumuna bakıldığında %13,7'si devlet memuru, %26,1'i işçi, %3,4'ü çalışmıyor, %28,9'u emekli, % 28,0'i ise diğer meslek dallarında çalıştığı belirtilmektedir.

2.5. KARDEŞ SAYISI

Tablo 7. Kardeş Sayısına İlişkin Frekans Analizi

Kardeş Sayısı	Sayı (F)	Yüzde (%)
Yok	44	13,7
1	28	8,7
2	71	22,1
3	106	32,0
4	51	15,9
5 ve üzeri	21	6,5
Toplam	322	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi katılımcıların %13,7'si bir kardeşe sahip değildir, %8,7'si tek kardeşe sahiptir, %22,4'ü iki kardeşe sahiptir, %32,9'u üç kardeşe sahiptir, %15,8'i dört kardeşe sahiptir, %6,5'i ise beş ve üzeri kardeşe sahiptir.

2.6. ANNE- BABA MEDENİ DURUMU

Tablo 8. Anne-baba Medeni Duruma İlişkin Frekans Analizi

Medeni Durum	Sayı (F) (%)	Yüzde
Evli	298	92,5
Boşanmış	22	6,8
Ayrı Yaşıyor	2	0,6
Toplam	322	100,0

Katılımcıların anne ve babalarının medeni durumu incelendiğinde % 92,5'inin evli iken % 6,8'i boşanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca %0,6'sı da ayrı yaşamaktadır. Bu oranlara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun anne ve babasının evli olduğu görülmektedir.

2.7. KİMİNLE BİRLİKTE YAŞIYOR

Tablo 9. Katılımcıların Kimlerle Birlikte Yaşadığına İlişkin Frekans Analizi

	Sayı (F)	Yüzde (%)
Yalnız Yaşıyor	30	9,3
Arkadaşlarıyla Evde Yaşıyor	67	20,8
Yurtta Yaşıyor	155	48,1
Ailesi ile Birlikte Yaşıyor	70	21,7
Toplam	322	100,0

Üniversite öğrencilerinin öğrenimleri boyunca kimlerle yaşadıkları incelendiğinde %48,1'inin yurtta, %9,3'ünün yalnız yaşadığı, %21,7'sinin ailesi ile birlikte yaşadığı, %20,8'sinin arkadaşları ile birlikte evde yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların neredeyse yarısı yurtta yaşadığını söyleyebiliriz.

2.8. GELİR DAĞILIMI

Tablo 10. Gelir Dağılımı İlişkin Frekans Analizi

Gelir	Sayı (F)	Yüzde (%)
1000-2500	89	27,6
2501-3500	92	28,6
3501-5000	79	24,5
5001-üzeri	62	19,3
Toplam	322	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden gelir düzeyi 1000-2500 arasında olan % 27,6 2501-3500 arasında olan % 28,6, 3501-5000 arasında olan % 24,5, 5000 ve üzerinde olanlar ise % 19,3 şeklindedir. Gelir düzeyleri dikkate alındığında araştırmaya katılan gençlerin çoğunluğunun orta sınıf ailelere sahip kişilerden oluştuğu görülmektedir.

2.9. YAŞAMININ BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNÜ GEÇİRDİĞİ YERLEŞİM BİRİMİ

Tablo 11. Yerleşim Yeri Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Yerleşim Birimi	Sayı (F)	Yüzde (%)
Köy	40	12,4
Kasaba	8	2,5
İlçe Merkezi	80	24,8
İl Merkezi	85	26,4
Büyükşehir	109	33,9
Toplam	322	100,0

Yerleşim birimini gösteren tablo 11'e bakıldığında, katılımcıların % 33,9'u büyükşehirde, % 26,4'ü il merkezinde, %24,8'i ilçe merkezinde, %36,4'ü ise kasaba/köylerde yaşadığı görülmektedir.

2.10. KADIN İÇİN EVLİLİK YAŞI

Tablo 12. Kadın İçin Evlilik Yaşı Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Yerleşim Birimi	Sayı (F)	Yüzde (%)
18-22	20	6,2
23-25	114	35,4
26-27	138	42,9
28-30	38	11,8
30 ve üzeri	12	3,7
Toplam	322	100,0

Kadın için ideal evlilik yaşı sorulduğunda katılımcıların %6,2'si 18-22, %35,1'i 23-25, %42,9'u 26-27, %11,8'i 28-30, %4'ü 30 ve üzeri cevabını vermiştir. Bu verilere bakıldığında kadın için ideal evlilik yaşı %42,9 oranıyla 26-27 olarak belirtilmiştir.

2.11. ERKEK İÇİN EVLİLİK YAŞI

Tablo 13. Erkek İçin Evlilik Yaşı Dağılımına İlişkin Frekans Analizi

Yerleşim Birimi	Sayı (F)	Yüzde (%)
18-22	8	2,5
23-25	39	12,1
26-27	142	44,1
28-30	103	32,0
30 ve üzeri	30	9,3
Toplam	322	100,0

Erkek için ideal evlilik yaşı sorulduğunda katılımcıların %2,5'si 18-22, %12,1'i 23-25, %44,1'i 26-27, %32,0'ı 28-30, %9,3'ü 30 ve üzeri cevabını vermiştir. Bu verilere bakıldığında erkek için ideal evlilik yaşı %44,1 oranıyla 26-27 olarak belirtilmiştir.

3. CİNSİYET DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. CİNSİYET VE AİLEYE VERİLEN ÖNEM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 14. Aileye Verilen Öneme Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Ailemin iyiliği için tüm zorluklara katlanabilirim						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	114 (%35,4)	42 (%13,0)	26 (%8,1)	12 (%3,7)	9 (%2,8)	203 (%63,0)
Erkek	64 (%19,9)	35 (%10,9)	10 (%3,1)	5 (%1,6)	6 (%1,9)	119 (%37,0)
Toplam	178 (%55,3)	77 (%23,9)	35 (%11,2)	17 (%5,3)	15 (%4,7)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=3,828$ P:0,430 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Ailemin iyiliği için tüm zorluklara katlanabilirim” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($X^2=3,828$; $P < 0,05$). Elde edilen verilere bakıldığında %79,2 oranında bu ifadeye katılım göstermektedir. %10 oranında ise katılım göstermemektedir. Bu katılım düzeylerine baktığımızda aileye verilen değer konusunda birlik söz konusudur.

Her toplumsal kurum gibi aile de insanların gereksinimlerine karşılık vermek için ortaya çıkmış sosyal bir yapıdır. Bu yapı, insanların bir arada olma gereksinimine karşılık gelmektedir. Aile, topluma sadece yeni üyeler katılmasını sağlamaz aynı zamanda onlara içine doğduğu toplumun değer ve kültür yapısını öğretmek sosyal yapının devamlılığını sağlamaktadır. Bu işleviyle toplumsallaşmanın ilk başlangıç noktası olarak görülmektedir. Toplum için gerekli olan hem biyolojik hem de kültürel unsurların yeniden inşasını sağlamaktadır.

Aile, her dönemde aynı anlam ve işleve sahip değildir. Toplumsal yapı ile sürekli etkileşim halindedir. Hem toplumsal yapıda yaşanan değişimlerden etkilenir hem de toplumsal yapıyı etkiler. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim ifadesine hem kadın hem erkek katılımcıların yüksek oranda katılım göstermeleri günümüz modern hayatın rekabetçi, yabancılaştırıcı, bireyselleştirici ve bencil doğasına rağmen genç bireylerin biz duygusundan uzaklaşıp ben duygusuna yaklaşmadığını göstermektedir.

3.2. CİNSİYET VE AİLE İÇİ İLİŞKİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 15. Aile İçi İlişkiler Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Aile içi sorunlar yalnızca eşleri ilgilendirir						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	45 (%14,0)	34 (%10,6)	48 (%14,9)	27 (%8,4)	49 (%15,2)	203 (%63,0)
Erkek	25 (%7,8)	17 (%5,3)	28 (%8,7)	20 (%6,2)	29 (%9,0)	119 (%37,0)
Toplam	70 (%21,7)	51 (%15,8)	76 (%23,6)	47 (%14,6)	78 (%24,2)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=,968$ P:0,915 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Aile içi sorunlar yalnızca eşleri ilgilendirir” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($X^2,968$; $P < 0,05$). Elde edilen verilere bakıldığında %37,5 oranında aile içi sorunların yalnızca eşleri ilgilendirdiği görüşüne katılım gösterilirken %38,8 oranında katılım gösterilmemiştir. %23,6’sı ise kararsız olduğunu belirtmiştir.

Bu ifadeye katılım gösterenlerin ve göstermeyenlerin oranı birbirine oldukça yakındır. Bir grup aile içi sorunların yalnızca eşler arasında çözümlenmesi gerektiğini düşünürken diğer grup aile büyüklerinden ya da aile dışındaki bireylerden yardım alınabileceğini düşünmektedir. Sorunların çözümünde büyüklerin önemli bir yere sahip oluşu geçmişten günümüze aktarılan bir değerdir. Katılım oranlarına bakıldığında araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinde bu değer belli bir ölçüde korunduğu görülmektedir. Fakat bazı çözümlerin yaşandığını da görmek mümkündür. Kısacası Türk aile yapısı çekirdek aile özelliklerini gösterse de işleyiş açısından bakıldığında geniş aile içerisinde var olan değerlerin tamamen yok olmadığı gözlenmektedir. Değerlerin aile yoluyla diğer nesillere aktarıldığını geleneksel kalıpların aile üzerinde geçerliliğini yitirmediği söylenebilir. Ancak ilerleyen süreçlerde geleneksel kalıplarının aile üzerinde güçlü şekilde geçerliliğinin olmayacağı gibi sürekliliği konusunda da çözümler yaşanabilir.

3.3. CİNSİYET VE KADININ ÇALIŞMASINA BAKIŞ

Tablo 16. Kadınların Çalışması Konusundaki Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Kadın mümkün olduğunca çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamalıdır						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	104 (%32,3)	44 (%13,7)	40 (%12,4)	12 (%3,7)	3 (%0,9)	203 (%63,0)
Erkek	22 (%6,8)	30 (%9,3)	43 (%13,4)	10 (%3,1)	29 (%4,3)	119 (%37,0)
Toplam	126 (%39,1)	74 (%23,0)	83 (%25,8)	22 (%6,8)	17 (%5,3)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=44,540$ P:0,000 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Kadın mümkün olduğunca aile ekonomisine katkı sağlamalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($X^2=44,540$; $P < 0,05$). Oluşturulan bu çapraz tabloda toplamda kadın ve erkeklerin %62,1 oranında kadının çalışarak aile ekonomisine katkı sağlaması gerektiği konusunda hemfikir oldukları görülmektedir.

Kadının aile ekonomisine katkı sağlaması gerektiği düşüncesinin sebeplerini iki kategoride ele alabiliriz. İlk neden ekonomik sıkıntılardan etkilenmemek diğeri ise daha yüksek yaşam standartlarına sahip olma düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışması aile içindeki vazgeçilmez ihtiyaçları daha kolay şekilde karşılamayı mümkün kılmaktadır. Yaşanabilecek her türlü ekonomik güçlük durumunda ise aile ekonomisine katkı sağlamaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanmasının sıkıntı olmadığı ailelerde ise yaşam kalitelerini artırmak istediklerinden dolayı kadının çalışarak aile ekonomisine katkı sağlaması gerektiği düşüncesi yaygınlık kazanmaktadır. Fakat Tablo 16’da erkekler kadının çalışmasının aile hayatını olumsuz etkileyebileceği düşüncesine kadınlardan daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu tezatlığa bakıldığında, erkekler kadınların hem çalışmasını aile bütçesine katkı yapmasını hem de aile içi rollerini tam yerine getirmesini istedikleri değerlendirilmektedir. Bu durum bizim klasik Türk toplum yapısının gelenek ve değerleri ile uygunluk göstermektedir. Şu bir gerçektir ki toplumumuzda kadın çalışsa da klasik ev işleri ve aile içi rol ve sorumluluklarından kendisini soyutlayamaz. Her zaman bir eş, bir gelin, bir anne veya kız kardeşidir.

3.4. CİNSİYET VE AİLE İÇİ KADIN ROLLERİNE BAKIŞ

Tablo 17. Kadının Aile İçi Rollerine İlişkin Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	12 (%3,7)	9 (%2,8)	19 (%5,9)	33 (%10,3)	130 (%40,5)	203 (%63,0)
Erkek	12 (%3,7)	14 (%4,3)	22 (%6,8)	29 (%9,0)	41 (%12,8)	119 (%37,0)
Toplam	24 (%7,5)	23 (%7,1)	41 (%12,7)	62 (%19,3)	171 (%53,3)	322 (%100)
Ki-Kare	$X^2=26,477$ P:0,000 a=0,05					

“Cinsiyet” ve “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=26,477$; $P<0,05$). “Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve işleridir” ifadesine kadın ve erkek katılımcılar %14,6 oranında bu ifadeye katıldıklarını belirtirken, %72,6 oranında katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Kadınlar ve erkekler arasında kadın rolleri açısından farklılık bulunmaktadır. Kadınlar için sadece çocuk bakımı ve ev işleri rolünün uygun olduğu görüş, “tek rol ideolojisi” ile açıklanmaktadır. Ancak kadının çalışma yaşamına aktif şekilde katıldığı modern endüstri toplumlarında, kadınlar için “ikili rol ideolojisi” yaygınlaşmıştır. Bununla beraber hem kadınların hem de erkeklerin iş ve aile rolleri giderek karmaşıklaşmıştır (Hablemitoğlu, 2009: 67). Buna rağmen erkekler kadının asıl görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu görüşüne daha çok katılmaktadır. Bu da geçmişten gelen değerlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Modern dünya eğilimleri, kadının aile içindeki önemini vurgularken toplumsal yaşamda da görünürlüğünü artırmıştır. Kadının ev işleri ve çocuk bakımı gibi işleri aşarak toplumun aktif bir üyesi olduğu görüşü yaygınlık kazanmıştır. Artık erkeğin de ev içi işlerden sorumlu tutan ikameci bir anlayış vardır. Kadın rolleri ile ilgili olan geleneksel yargılar değişime uğramıştır. Kadın ve erkeğin ev içi ve ev dışı sorumlulukları eşit olarak paylaştıkları ya da iş birlikçi bir anlayışın olduğu görülmektedir.

3.5. CİNSİYET VE KADININ İŞ HAYATINA AKTİF KATILIMI

Tablo 18. Kadının İş Hayatına Aktif Katılımının Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Kadınların iş hayatına aktif katılmaları aile hayatını olumsuz etkileyebilir						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	8 (%2,5)	20 (%6,2)	33 (%10,2)	46 (%14,3)	96 (%29,8)	203 (%63,0)
Erkek	17 (%5,3)	21 (%6,5)	29 (%9,0)	25 (%7,8)	27 (%8,4)	119 (%37,0)
Toplam	25 (%7,8)	41 (%12,7)	61 (%19,2)	71 (%22,0)	123 (%38,2)	322 (%100,0)
Ki-Kare	X ² =28,465 P:0,000 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Kadınların iş hayatına aktif katılmaları aile hayatını olumsuz etkileyebilir” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. (X² 28,465; P< 0,05). Kadınlar bu ifadeye %44,1 oranında katılmadıklarını belirtirken erkekler %16,2 oranında katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların iş hayatında aktif olarak bulunmaları aile hayatını olumsuz etkilediği görüşüne erkekler kadınlara oranla daha çok katılım gösterirken kadınlar bu durumun aile hayatını olumsuz etkileyeceği görüşüne daha az katılım göstermektedir.

Ülkemizde her geçen gün kadınların iş hayatına aktif katılımı artmaktadır. Kadınların iş hayatına daha fazla katılabilmeleri için devlet tarafından kadınlara bazı haklar tanınmaktadır. Örneğin çalışan annelere; doğum izni, süt parası, iş görememezlik ödeneği, doğum yardımı, borçlanarak erken emeklilik gibi çeşitli şekillerde pek çok hak tanınmaktadır. Tüm bu desteklere rağmen kadının aktif çalışma hayatına katılımı çocukları etkilemektedir. Çünkü devlet tarafından sağlanan destek belli bir süre ile sınırlıdır. Bu sürenin dolmasından itibaren kadınlar aktif iş yaşamına geri dönmektedir. Aslında bu süreçte çocuk hala anneye ihtiyaç duymaktadır. Çocukların ilk eğitimleri ve bakımları annelerine bağlı olarak gerçekleşmemesi ise olumsuz sonuçları beraberinde getirmektedir. Kadının hem evde hem de dışarıda aktif olarak çalışması ilk bakışta bireysel bir sorun olarak görünse de aslında aile içi sorunlardan biri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Erkol ve Şahin’in yaptığı araştırmanın verilerine göre “annesi çalışanlarda, annesi ev hanımı olanlara göre aile saadeti için şiddeti meşru görme, cinsellikle ilgili konularda serbestlikten yana olma ve geleneksel olmayan değerleri benimseme eğilimi daha yüksek olduğu belirlenmiştir” (Erkol ve Şahin, 2021: 117).

Eskiden kadının ev içinde erkeğin ise ev dışında üstlendiği roller, kadının çalışma hayatına girmesiyle rol karmaşası yaşatmıştır. Kadın bu süreç içerisinde anne,

eş, evlat veya gelin olma gibi birçok rolü üstlenmeye başlamıştır. Zamanla iş ve yaşam taleplerinin çatışması, aileler üzerinde büyük stres kaynağı olarak algılanmıştır. İş hayatında aktif olan kadın, aile içinde ona yüklenen rolleri yerine getirme noktasında zorlanmaya başlamıştır. Kadının bu rollerin paylaşımında erkekten destek beklemesi aile içinde anlaşmazlıklar yaratmıştır. Bu durum erkeklerin kadınların iş hayatına aktif katılmasının aile içi hayatı olumsuz etkileyebileceği ifadesine daha çok katılmasını açıklamaktadır.

3.6. CİNSİYET VE AİLEDEKİ ERKEK HÂKİMİYETİ

Tablo 19. Evde Son Sözü Daima Erkek Söyler İfadesinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Çapraz Tablo

Evde son sözü daima erkek söyler						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	10 (%3,1)	5 (%1,6)	15 (%4,7)	26 (%8,1)	147 (%45,7)	203 (%63,0)
Erkek	18 (%5,6)	13 (%4,0)	24 (%7,5)	25 (%7,8)	39 (%12,1)	119 (%37,0)
Toplam	28 (%8,7)	18 (%5,6)	39 (%12,1)	51 (%15,9)	186 (%57,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=51,293$ P:0,000 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Evde son sözü daima erkek söyler” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=51,293$; $P<0,05$). “Evde son sözü erkek söyler” ifadesine verilen cevaplar dikkat çekmektedir. Kadınlar %45,7 oranında, erkekler %12,1 oranında “hiç katılmıyorum” cevabını verirken toplamda %57,8 oranında “hiç “ cevabı verilmektedir. Geleneksel aile yapısı içerisinde var olan erkeğin üstün olduğu bir aile yapısı ve anlayışı, günümüz hem kadınları hem de erkekleri tarafından kabul görmemektedir. Ancak erkekler bu değer karşısında kadınlara oranla daha korumacı cevaplar vermiştir. Geleneksel aile yapısının etkisini erkekler üzerinde daha etkin şekilde görmek mümkündür.

Aile mensupları arasındaki ilişki şekli hiyerarşik ilişkiden eşitlikçi bir ilişkiye doğru evrilmiştir. Günümüz ailelerinde çocuk ve ebeveynler arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmasına karşın kadın erkek arasındaki geleneksel hiyerarşik ilişki sona ermektedir. Bu değişimde etkili olan unsurlara bakıldığında, ataerkil geniş ailenin yerini eşitlikçi yapıya dayanan çekirdek ailenin aldığını görülmektedir. Buna ek olarak kadının eğitim düzeyinin artması, çalışma hayatına katılması yani ekonomik olarak bağımsızlığını elde etmesiyle sosyal yaşamda daha etkin rol oynamaya başlamıştır. Tüm

bunların sonucunda kadınların hukuksal güvenceler elde etmesi de hiyerarşik yapının bozulmasında büyük oranda etkili olmuştur.

3.7. CİNSİYET VE ERKEK ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 20. Ailenin Geçimi Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Ailenin geçiminden erkek sorumludur						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	13 (%4,0)	22 (%6,8)	44 (%13,7)	39 (%12,1)	85 (%26,4)	204 (%63,0)
Erkek	33 (%10,3)	19 (%5,9)	29 (%9,0)	15 (%4,7)	23 (%7,1)	119 (%37,0)
Toplam	46 (%14,3)	41 (%12,7)	73 (%22,7)	54 (16,8%)	108 (%33,5)	322 (%100,0)
Ki-Kare	X ² =38,997 P:0,000 a=0,05					

Tablodaki bulgulara göre “Cinsiyet” ve “Ailenin geçiminden erkek sorumludur” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (X² 38,997; P<0.05). Kadın katılımcılar evin geçiminden erkek sorumludur ifadesine %10,8’i katıldığını, %13,7’i kararsız olduğunu, %38,5’i ise katılmadıklarını ifade etmiştir. Erkek katılımcılar ise, %11,8’i bu ifadeye katılmadıklarını, %9,0’ı kararsız olduğunu %16,2’si katıldığını belirtmiştir. Toplamda %27,0 oranında bu ifadeye katılım gösterilirken %50,3 oranında katılım gösterilmemiştir ve %22,7 oranında kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında ailenin geçiminde erkeğin sorumlu olduğu görüş kabul görmemektedir.

Ataerkil ve geleneksel aile yapısı içerisinde erkek evin geçiminden sorumlu başlıca kişidir. Türk aile değerleri içerisinde var olan bu değer geçmişten günümüze değişime uğramıştır. Bu değişimin altında yatan sebep ekonomik nedenlerle açıklanabilmektedir. Günümüzde ekonomik koşulların zorlaşmasıyla birlikte ailede tek bireyin çalışması yetersiz kalmaktadır.

Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu’nun 2013 yılında yaptığı çalışmada, erkeğin evin geçiminde başlıca sorumlu olduğuna dair ifadeler yüksek oranda katılım gösterilmiştir (Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu, 2013). Sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle geçen bu süre zarfında erkeğin tek başına ailenin geçiminden sorumlu olması yetersiz olarak görülürken kadının çalışarak aile ekonomisini katkı sağlaması elzem olarak görülmektedir. Bu yüzden ailenin geçimini sadece erkeğe vermeme konusunda bir görüş ortaya çıkmıştır.

3.8. CİNSİYET VE AİLE BÜYÜKLERİNİN BAKIMI

Tablo 21. Aile Büyüklerinin Bakımına Hakkında Düşüncelerin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Bakıma muhtaç aile büyükleri çocuklarınca evde bakılmalıdır						
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Kadın	73 (%22,7)	50 (%15,5)	64 (%19,9)	7 (%2,2)	9 (%2,8)	203 (%63,0)
Erkek	51 (%15,8)	40 (%12,4)	17 (%5,3)	11 (%3,4)	0 (%0,0)	119 (%37,0)
Toplam	124 (%38,5)	90 (%28,0)	81 (%25,2)	18 (%5,6)	9 (%2,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=21,741$ P:0,000 a=0,05					

“Cinsiyet” ve “Bakıma muhtaç aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=21,741$; $P<0,05$). Aile değerleri ölçeği içerisinde yer alan ve aile bireylerine verilen önemi gösteren bir ifadedir. Verilen cevaplara bakıldığında kadın ve erkek katılımcılar %66,5 oranında bu ifadeye “tamamen katılıyorum” ya da “katılıyorum” cevabını vermiştir. Kadın katılımcıların %19,9 kararsız olduklarını belirtmeleri çekimser davrandıklarının göstergesidir.

Yaşamın kaçınılmaz gerçekliliği olan yaşlanma, insanoğlunun var oluşundan bu yana olağan bir sonuçtur. Yaşlılık/yaşlanma neredeyse her dönemde zor ve sağlıksız bir dönem olarak algılanmaktadır. Sosyolojik olarak yaşlanma, bireyin statü ve rol kayıpları çerçevesinde, içinde yaşadığı toplumun, yaşa ilişkin olarak geliştirdiği normlar ve değerler bağlamındaki yargıların değerlendirilmesidir. Modernleşme teorisine göre, sanayileşme sonrasında yaşanan kırdan kente göç sonucu yaşlı insanların, toplum ve aile içerisindeki konumu gerilemiş ve kötüleşmiştir. Kentleşme ve sanayileşme sonucu, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişte, aile üyelerinin aktif çalışma hayatına katılım göstermesinden dolayı evde bırakılan yaşlı bireylerin bakımı sorun yaratmıştır ve böylece, yaşlı bireylerin hem toplumdan hem de aileden izole edildiği öne sürülmektedir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 147).

Türkiye’de son yıllardaki ekonomik büyüme, kentleşme ve eğitim düzeyinin artması önemli bir sosyal dönüşüm sürecinin yaşanmasına rağmen araştırmaya katılım gösteren gençlerin, %66,5 oranında bakıma muhtaç aile büyüklerinin aile içinde bakılmasının desteklenmesi aile büyüklerine verilen değeri ortaya koyma açısından önem arz etmektedir. Modernleşme ve sosyal hizmet anlayışındaki değişmelere rağmen, üniversite gençleri arasında aile büyüklerinin bakımını aile içerisinde devam ettirilmesi konusundaki anlayışın devam ettiği söylenebilir.

3.9. CİNSİYET VE İDEAL ÇOCUK SAYISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 22. Çocuk Tercihlerinin Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

İdeal çocuk sayısı kaç olmalıdır.							
	0	1	2	3	4	5 ve üzeri	Toplam
Kadın	5 (%1,6)	6 (%1,9)	101 (%31,4)	66 (20,5%)	22 (6,8%)	3 (0,9%)	203 (63,0%)
Erkek	4 (%1,2)	3 (%0,9)	62 (%5,3)	40 (12,4%)	7 (2,2%)	3 (0,9%)	119 (37,0%)
Toplam	9 (%2,8)	9 (%2,8)	163 (%50,6)	106 (32,9%)	29 (9,0%)	6 (1,9%)	322 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2=2,860$ P:0,722 a=0,05						

“Cinsiyet” ve “İdeal çocuk sayısı kaç olmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır” ($X^2=2,860$; $p>0,05$). Araştırmaya katılanların %2,8’i çocuk istememektedir. %50,6 oranında iki çocuğun ideal olduğu görüşü baskın gelmiştir. Bunun ardından üç çocuk ideal olduğunu belirten katılımcıların oranı %32,9 dur. Bu verilere bakıldığında araştırmaya katılanların yarısı iki çocuğun ideal olduğunu belirtmiştir. Geleneksel aile anlayışında çok sayıda çocuğa sahip olmak bir statü göstergesi ve aileler için gelecek güvencesi olarak görülmüştür. Kağıtçıbaşı’nın 2003 yılında yaptığı “Çocuğun Değeri Araştırması” sonucu elde ettiği verilerde çocuğun ekonomik ve faydacıl değerinin düştüğünden ve psikolojik değerinin arttığından bahsetmektedir. Yani ailelerin çocuklarından maddi beklentileri yoktur. Çocukların dış dünyada başarılı olmaları, kendilerini ifade edebilmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilecek şekilde yetiştirilmesi yönünde eğilimleri vardır. Buna ilaveten çocuk sayısı arttıkça ailenin toplam geliri o oranda bölünmekte yaşam standartları da değişmektedir. Ancak günümüzde insanlar olabildiğince daha yüksek standartlarda yaşamak istemektedir. Bu nedenlerden dolayı 2 çocuğun ideal olduğu görüşü yaygınlaşmaktadır.

3.10. CİNSİYET VE ÇOCUK YETİŞTİRME HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 23. Çocuk Yetiştirme Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Çocuklar aile büyüklerinin bulunduğu ortamda daha iyi yetişirler						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Kadın	64 (19,9%)	35 (10,9%)	56 (17,1%)	31 (9,6%)	18 (5,6%)	203 (63,0%)
Erkek	40 (12,4%)	33 (10,2%)	31 (9,6%)	9 (2,8%)	6 (1,9%)	119 (37,0%)
Toplam	104 (32,3%)	68 (21,1%)	86 (26,7%)	40 (12,4%)	24 (7,5%)	322 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2= 9,101$ P:0,059 a=0,05					

“Cinsiyet” ve “Çocuklar aile büyüklerinin bulunduğu ortamda daha iyi yetişirler” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır” (X^2 9,101; $p>0,05$). Bu ifadeye kadın ve erkek katılımcılar %53,4’ü katıldıklarını, %26,7’i kararsız olduğunu, %19,9’u ise katılmadıklarını belirtmiştir.

Çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynler, yakın çevresiyle doğrudan ya da dolaylı olarak güçlü bir etkileşim halindedirler. Bu etkileşim, çocuğun doğumundan başlar çocuk yetiştirme süreciyle devam eder. Genç bireyler evlenerek kendilerine ait bir ev açsalar da ailelerinden tam anlamıyla kopmayarak aile büyükleriyle hep etkileşim halinde olurlar böylece genç anne babalar büyüklerinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanırlar. Bu sayede aile büyükleri de kendilerini dışlanmış hissetmezler ve yol gösterici davranırlar. Diğer taraftan aile içerisinde, çocuklar aile büyükleriyle, büyükler de çocuklarla çift yönlü bir iletişim kurarlar. Bu iletişim ne kadar güçlü olursa, çocuğun eğitim ve sosyalleşme süreci de o kadar sağlıklı şekilde gelişir. Çünkü çocukların ileride kendilerini bekleyen hayat tamamen sosyal ilişkiler üzerine kuruludur. Aile büyükleri de toplumun potansiyel yeni üyelerine bu yolculukta yol göstericidirler. Araştırmaya katılan gençlerin, çocukların aile büyüklerinin bulunduğu ortamda daha iyi yetişirler ifadesine katılım göstermeleri de aile büyükleri ile çocuklar arasındaki iletişimi önemsediklerinin göstergesidir.

3.11. CİNSİYET VE ÇOCUK EĞİTİMİ HAKINDAKİ GÖRÜŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 24. Çocuk Eğitimi Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Anne babalar çocuğun yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Kadın	175 (54,3%)	15 (4,7%)	7 (2,2%)	2 (0,6%)	4 (1,2%)	203 (63,0%)
Erkek	97 (30,4%)	16 (5,0%)	2 (0,6%)	1 (0,3%)	2 (0,6%)	119 (37,0%)
Toplam	272 (84,7%)	32 (9,7%)	9 (2,8%)	3 (0,9%)	6 (1,9%)	322 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2= 3,879$ $P:0,322$ $a=0,05$					

“Cinsiyet” Ve “Anne babalar çocuğun yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır” (X^2 3,879; $p>0,05$). Bu ifadeye kadın ve erkek katılımcılar 94,4% gibi çok büyük bir oranla katıldıklarını belirtmiştir. Yalnızca %2,8’i bu ifadeye katılmadıklarını belirtmiştir.

20. yüzyıldan itibaren çocukluk hakkındaki düşünceler modern aile ile birlikte değişmeye başlamıştır. Ellen Key’in “çocuk asrı” olarak adlandırdığı bu dönemde,

çocuk toplumun geleceğini belirleyen önemli bir değer olarak görülmeye başlanmıştır (Ercan, 2014:379). Çocuğun, günümüzde kazandığı bu yeni anlamla birlikte çocuk yetiştirme pratikleri de farklılık göstermiştir. Günümüz endüstri sonrası toplumlarında çocuk, özel bakıma ihtiyaç duyan bir canlı olarak görülmektedir. Özellikle yirminci yüzyıl başlarından itibaren yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler çocuğa olan bakış açısını ve çocuk yetiştirme pratiklerini etkilemiştir (Uğur, 2018: 232). Bu yüzden erken çocukluk döneminden itibaren aileler çocuklarının hem fiziksel hem de zihinsel gelişimlerini destekleyici faaliyetlere özen göstermeye başlamışlardır. Okul öncesi dönemde aile içerisinde çok yönlü gelişimi hedefleyen etkinlikler önem kazanmıştır. Araştırmada anne babalar çocuğun yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmalıdır ifadesine yüksek oranda katılım gösterilmesi bu durumu desteklemektedir. Hem erkek hem de kadın katılımcılar, anne ve babanın çocuğun gelişimine katkı sağlayıcı faaliyetlerde bulunması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

3.12. CİNSİYET VE ÇOCUK BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 25. Çocuk Bakımı Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyet Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Çalışan anne babalar çocuklarını aile büyüklerine emanet etmelidir						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Kadın	54 (%16,8)	50 (%15,5)	70 (%21,7)	18 (%5,6)	11 (%3,4)	203 (%63,0)
Erkek	41 (%12,7)	32 (%9,9)	32 (%9,9)	7 (%2,2)	7 (%2,2)	119 (%37,0)
Toplam	95 (%29,5)	82 (%25,5)	102 (%31,7)	25 (%7,8)	18 (%5,6)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=3,973$ P:0,452 a=0,05					

“Cinsiyet” Ve “Çalışan anne babalar çocuklarını aile büyüklerine emanet etmelidir” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır” (X^2 3,973; $p>0,05$). Bu ifadeye katılım gösteren kadın ve erkek katılımcıların oranı %55, katılmayanların oranı ise %13,4’tür. Kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise %31,7’dir.

Günümüz ailelerinde, genellikle her iki ebeveyn de çalışmaktadır. Eğer, çalışan anne babaların çocukları okul öncesi eğitim çağına gelmemişse ya bir bakıcı ya da bir aile büyüğünün gözetiminde zaman geçirmesi gerekmektedir. Araştırmadan elde ettiğimiz verilere baktığımızda araştırmaya katılan üniversite öğrencileri çalışan anne babaların çocuklarının aile büyüklerine emanet edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu durumda çekirdek aileden oluşan aile yapısı çocuk belli bir gelişim sürecini tamamlayana kadar bir bakıma geniş aile yapısına kaymaktadır. Bu süreçte çoğunlukla ebeveynlerin

çocuğun bakımı ve büyütülmesi konusunda kendi anne babalarından destek alması, kimi ailelerde aile büyüklerinin çocuklarıyla beraber yaşaması ya da çalışan ebeveynler için çocuğun iş saatleri içerisinde bakıcı yerine büyükanne-büyükbaba ile kalması şeklinde gerçekleşmektedir.

Çalışan anne babaların çocuklarını aile büyüklerine emanet edilmesi gerektiği düşüncesi iki ana nedenle açıklanabilmektedir. İlki, günümüzde çocuk kaçıırılması, çocuk istismarı, çocuğa şiddet olayları artış göstermektedir. Çalışan ebeveynlerde çocuklarının güvenli bir ortamda bulunmalarını istediklerinden dolayı çocuklarını en yakınlarına emanet etmeyi daha doğru bulmaktadırlar. İkincisi ise geçmişte varlığını daha güçlü olan geniş aile tipinin özellikleri içerisinde var olan bazı değerlerin günümüze aktarılması sonucu gelişen bir durum söz konusudur. Her iki durum da göze alındığında aile büyükleri çocuğun gelişim sürecinde önemli rol oynamaktadır.

4. GELİR DÜZEYİ DEĞİŞKENİ BAĞLAMINDA BULGU VE YORUMLAR

4.1. GELİR DÜZEYİ VE GÜNLÜK YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 26. *Günlük Yaşam Tarzı Ve Toplam Gelire İlişkin Çapraz Tablo*

Günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
1000-2500	32 (%9,9)	20 (%6,2)	24 (%7,5)	8 (%2,2)	6 (%1,9)	89 (%27,6)
2501-3500	35 (%10,9)	24 (%7,5)	22 (%6,9)	9 (%2,8)	2 (%0,6)	92 (%28,6)
3501-5000	31 (%9,6)	20 (%6,2)	21 (%6,5)	5 (%1,6)	3 (%0,6)	24,5 (%24,5)
5001ve üzeri	16 (%5,0)	10 (%3,1)	16 (%5,0)	5 (%1,6)	15 (%4,7)	62 (%19,3)
Toplam	114 (%35,4)	74 (%23,0)	83 (%25,8)	26 (%8,1)	25 (%7,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=32,973$ P:0,001 a=0,05					

“Ailenin toplam geliri” ve “Günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (X^2 32,973; $P<0,05$). 1000-2500 arasında gelire sahip aileler %16,1 oranında günlük hayatın dini kurallara göre yaşanması gerektiğini düşünürken 2501-3500 arası gelire sahip olan aileler %18,4 oranında, 3501-5000 gelire sahip olan aileler %15,8 oranında, 5000 ve üzeri gelire sahip aileler %8,1 oranında katılım göstermiştir.

Gündelik hayat günümüzde pek çok unsura bağlı olarak şekillenmektedir. Din, modernleşme, sekülerizm, teknolojik gelişmeler bunlardan birkaçıdır. Geleneksel dönemde ise insanların gündelik yaşamı değer, inanç ve gelenek üzerinde

örüntülenmektedir. Tüm bu etkenler temel alınarak anket formunda günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır ifadesine yer verilmiştir. Elde edilen verilere bakıldığında en düşük gelire sahip ailelerden daha yüksek gelirli ailelere doğru katılım oranı düşüş göstermektedir. Genel çerçeveden bakıldığında aileler ister az gelire sahip olsun ister yüksek gelirse sahip olsun günlük yaşamın dini kurallara göre şekillenmesi gerektiği yönünde cevaplar verilmiştir. Yani din, bireylerin davranış ve tutumlarını düzenleyerek günlük yaşamda yol gösterici rolünü günümüz dünyasında devam ettirmektedir.

4.2. GELİR DÜZEYİ VE AİLEDEKİ EKONOMİK SIKINTILAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 27. Ailedeki Ekonomik Sıkıntılar Hakkındaki Görüşlerin Gelir Düzeyi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Evlilikte ekonomik sıkıntılar katlanılamaz bir sorundur						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
1000-2500	8 (%2,5)	7 (%2,2)	17 (%5,3)	25 (%7,8)	32 (%9,9)	89 (%27,6)
2501-3500	5 (%1,6)	9 (%2,8)	18 (%5,6)	21 (%6,5)	39 (%12,1)	92 (%28,6)
3501-5000	4 (%1,2)	5 (%1,6)	12 (%3,7)	31 (%9,6)	27 (%8,4)	79 (%24,5)
5001 ve üzeri	5 (%1,6)	3 (%0,9)	16 (%5,0)	15 (%4,7)	23 (%7,1)	62 (%19,3)
Toplam	22 (%6,8)	24 (%7,5)	63 (%19,6)	92 (%28,6)	121 (%37,6)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=10,288$ P: 0,591 $\alpha=0,05$					

“Ailenin toplam kazancı” ve “Evlilikte ekonomik sıkıntılar katlanılamaz bir sorundur” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (X^2 10,288; $P>0,05$). Ailede ekonomik sıkıntılar katlanılmaz bir sorundur ifadesine 1000-2500 arası gelire sahip ailelerin %4,7’si katıldıklarını, %5,3’ü kararsız olduğunu, %17’si katılmadıklarını belirtmiştir. 2501-3500 arası gelire sahip ailelerin %4,4’ü katıldıklarını, %5,6’si kararsız olduğunu, %18,6’sı katılmadıklarını belirtmiştir. 3501-5000 arası gelire sahip ailelerin %2,8’i katıldıklarını, %3,7’si kararsız olduğunu, %18,0’i katılmadıklarını belirtmiştir. 5001-5000 ve üzeri gelire sahip ailelerin %2,5’i katıldıklarını, %19,6’sı kararsız olduğunu, %11,8’i katılmadıklarını belirtmiştir.

Evlilik, kadın ve erkek arasında iş birliğine dayanan yaşam ortaklığıdır. Evliliğin sağlıklı şekilde ilerleyebilmesi için eşlerin psikolojik, sosyal, ekonomik yönden uyum içinde olmaları gerekmektedir. Böylece eşler arasında güçlü bir dayanışma ortamı oluşabilmektedir. Araştırmada üniversite öğrencilerine evlilikte ekonomik sıkıntılar katlanılmaz bir durum olup olmadığı sorulduğunda gelir durumları fark etmeksizin

katılımcılar %66,1 oranında “katılmıyorum” cevabı verilirken %14,4 oranında “katılıyorum” cevabı vermiştir. Elde edilen veriler ışığında, araştırmaya katılan üniversite öğrencileri, evlilikte eşlerin birbirlerine destek olması gerektiği ve ekonomik sorunların aşılabilir olduğu konusunda hemfikirlerdir. Ayrıca, ailenin temel gereksinimleri arasında yer alan dayanışma ve yakınlık duygusunun devam ettiği görülmektedir.

4.3. GELİR DÜZEYİ VE AİLEYE VERİLEN DEĞER ARASINDAKİ İLİŞİKİ

Tablo 28. Aileye Verilen Değerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Maddi ve manevi sorunlar ile karşılaşıldığında başvurulması gereken ilk yer ailedir.						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
1000-2500	44 (%13,7)	22 (%6,8)	16 (%5,0)	3 (%0,9)	4 (%1,2)	89 (%27,6)
2501-3500	51 (%15,8)	10 (%3,1)	20 (%6,2)	7 (%2,2)	4 (%1,2)	92 (%28,6)
3501-5000	42 (%13,0)	23 (%7,1)	10 (%3,1)	3 (%0,9)	1 (%0,3)	79 (%24,5)
5001 ve üzeri	31 (%9,6)	18 (%5,6)	10 (%3,1)	3 (%0,9)	0 (%0,0)	62 (%19,3)
Toplam	168 (%52,2)	73 (%22,7)	56 (%17,4)	16 (%5,0)	9 (%2,8)	321 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=16,923$ P: 0,153 a=0,05					

“Ailenin toplam kazancı” ve “Maddi ve manevi sorunlar ile karşılaşıldığında ilk başvurulması gereken yer ailedir” ifade arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (X^2 16,923; $P>0,05$). Maddi ve manevi zorluklarla karşılaşıldığında başvurulması gereken ilk yer ailedir ifadesine 1000-2500 arası gelire sahip ailelerin %20,5’i, katıldıklarını, %5,0’i kararsız olduğunu, %2,1’i katılmadıklarını belirtmiştir. 2501-3500 arası gelire sahip ailelerin %18,9’u katıldıklarını, %6,2’si kararsız olduğunu, %3,3’ü katılmadıklarını belirtmiştir. 3501-5000 arası gelire sahip ailelerin %20,1’i katıldıklarını, %3,1’i kararsız olduğunu, %1,2’si katılmadıklarını belirtmiştir. 5001-5000 ve üzeri gelire sahip ailelerin %15,2’si katıldıklarını, %3,1’i kararsız olduğunu, %0,9’u katılmadıklarını belirtmiştir.

Bireylerin dışında gelişen ve ailenin finansal olarak dengesini bozan beklenmedik bazı sorunlar yaşandığı zaman aile içerisinde ekonomik krizler ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise anlaşmazlıklara yol açmaktadır. Ancak yaşamın her aşamasında bazı maddi ve manevi zorluklarla ya da sorunlarla karşılaşmak olası bir durumdur. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri maddi ve manevi sorunlarla karşılaşıldığında başvurulması gereken ilk yer ailedir ifadesine gelir düzeyi fark

etmeksizin %74,9 oranında katılım göstermiştir. Bu orana baktığımızda karşılaşılan tüm zorluklarda bireyler ailelerinden destek almayı düşünmektedir. Bu da ailenin, bireyler üzerinde etkisini sürdürmesi açısından oldukça anlamlıdır ve aile içi dayanışma ve birlik duygusunun devam ettiğinin bir göstergesidir.

4.4. GELİR DURUMU VE EVLİLİK ARASINDAKİ İLİŞİKİ

Tablo 29. *Nikâhsız Aynı Evi Paylaşma Konusundaki Görüşlerin Gelir Durumu Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo*

Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
1000-2500	17 (%5,3)	5 (%1,6)	9 (%2,8)	14 (%4,3)	44 (%13,7)	89 (%27,6)
2501-3500	16 (%5,0)	4 (%1,2)	11 (%3,4)	10 (%3,1)	51 (%15,8)	92 (%28,6)
3501-5000	12 (%3,7)	8 (%2,5)	20 (%6,2)	8 (%2,5)	31 (%9,6)	79 (%24,5)
5001 ve üzeri	22 (%6,8)	9 (%2,8)	11 (%3,4)	4 (%1,2)	16 (%5,0)	62 (%19,3)
Toplam	67 (%20,8)	26 (%8,1)	51 (%15,8)	36 (%11,2)	141 (%44,1)	322 (%100,0)
Ki-kare	$X^2=32,801$ P: 0,001 a=0,05					

“Ailenin toplam kazancı” ve “Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum” ifade arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (X^2 32,801; $P>0,05$). Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum ifadesine 1000-2500 arası gelire sahip ailelerin %6,9’u katıldıklarını, %2,8’i kararsız olduğunu, %18’i katılmadıklarını belirtmiştir. 2501-3500 arası gelire sahip ailelerin %6,2’i katıldıklarını, %3,4’ü kararsız olduğunu, %18,9’u katılmadıklarını belirtmiştir. 3501-5000 arası gelire sahip ailelerin %6,2’si katıldıklarını, %6,2’i kararsız olduğunu, %12,1’i katılmadıklarını belirtmiştir. 5001-5000 ve üzeri gelire sahip ailelerin %9,6’sı katıldıklarını, %3,4’ü kararsız olduğunu, %6,2’si katılmadıklarını belirtmiştir.

Bireyselliğin ön plana çıktığı günümüz toplumlarında evliliğin sürdürülmesi de güç duruma düşmektedir. Evlenecek çiftler evlilik öncesinde birbirini tanımak amacıyla aynı evi paylaşarak ya da arkadaşlık ederek evliliğe hazırlanmayı tercih etmektedirler. Ayrıca evliliğe alternatif olarak birlikte yaşamayı tercih edenler de bulunmaktadır. Türk toplumunun kültürel ve ahlaki yapısı aslında her iki durumla da çatışmaktadır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri, evlilik öncesi aynı evi paylaşmayı ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum ifadesine %55,3 oranında katılım göstermemişlerdir. Ailenin toplam gelire bağlı olarak katılım oranları arasında farklılık

bulunmamaktadır. %28,9’u evlilik öncesi birlikte yaşamak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmemektedir. %15,8’i ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

4.5. GELİR DÜZEYİ VE YAŞLI BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 30. *Tablo Yaşlı Bakımın Hakkındaki Düşünceler Ve Gelir Düzeyine İlişkin Çapraz Tablo*

Yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
1000-2500	24 (%7,5)	23 (%7,1)	22 (%6,8)	13 (%4,0)	7 (%2,2)	88 (%27,6)
2501-3500	26 (%8,1)	21 (%6,5)	27 (%8,4)	8 (%2,5)	10 (%3,1)	92 (%28,6)
3501-5000	28 (%8,7)	14 (%4,3)	31 (%9,6)	4 (%1,2)	2 (%0,6)	79 (%24,5)
5001 ve üzeri	13 (%4,0)	13 (%4,0)	15 (%4,7)	15 (%4,7)	6 (%1,9)	62 (%19,3)
Toplam	91 (%28,3)	71 (%22,0)	95 (%29,5)	40 (%12,4)	25 (%7,8)	322 (%100,0)
KiKare	$X^2=23,746$ P:0,22 a=0,05					

“Ailenin toplam kazancı” ve “Yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir (X^2 23,746; $P>0,05$). Bu ifadeye %50,3 oranında katılım gösterilirken %20,2 oranında katılım gösterilmemiştir. %29,9 oranında kararsızım cevabı verilmiştir. Katılımcıların aile düzeylerine göre cevaplar farklılık göstermemiştir.

1970’li yıllarda Kağıtçıbaşı’nın da içinde bulunduğu “Çocuğun Değeri” adlı bir araştırma yürütülmüştür. Otuz yıl sonrasında bu çalışma 2000’lerde tekrar yapılmıştır. Araştırmada anne babalara çocuklarının kendilerine bakmalarını bekleyip beklemedikleri sorulduğunda çoğunlukla evet bakmalı cevabı alınmıştır. Kağıtçıbaşı’na göre çocukların aileye olan bağlılıklarının sorgulanması katılımcıları rahatsız etmiştir (Elmas, 2017: 156-157). Bu araştırmada üniversite öğrencilerine yöneltilen “yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır” ifadesine gelir durumu fark etmeksizin katılımcıların yarısı katılım göstermiştir. Bu demek oluyor ki 1970’ten bu yana çocuğa yüklenen bu rol, aile değerleri çerçevesinde aktararak günümüze kadar gelmiştir. Ancak Kağıtçıbaşı’nın araştırmasında bu değerlerin sorgulanması bile rahatsız edici bir unsur olarak görülürken üniversite öğrencilerinin bu değerle ilgili cevaplarına bakıldığında %29,5 oranında kararsızım, %20,2 oranında katılmıyorum cevabı verilmesi gelecekte bu değerlerin ne derece devam edeceği ise kuşku uyandırmaktadır.

5. YERLEŞİM BİRİMİNE BAĞLI BULGU VE YORUMLAR

5.1. YERLEŞİM BİRİMİ VE EVLİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 31. Evlilik Süresince Aile Büyüklerinin Fikirleri Alınmalıdır İfadesinin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Evlilik süresince aile büyüklerinin fikirleri dikkate alınmalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	8 (%2,5)	10 (%3,1)	20 (%6,2)	2 (%0,6)	0 (%0,0)	40 (%12,4)
Kasaba	3 (%0,9)	1 (%0,3)	4 (%1,2)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	17 (%5,3)	25 (%7,8)	24 (%7,5)	8 (%2,5)	6 (%1,9)	80 (%24,8)
İl Merkezi	22 (%6,8)	20 (%6,2)	30 (%9,3)	9 (%2,8)	4 (%1,2)	85 (%26,4)
Büyükşehir	20 (%6,2)	28 (%8,7)	40 (%12,4)	16 (%5,0)	5 (%1,6)	109 (%33,9)
Toplam	70 (%21,7)	85 (%26,1)	118 (%36,6)	35 (%10,9)	15 (%4,7)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=14,469$ $P=0,564$ $a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Evlilik süresince aile büyüklerinin fikirleri dikkate alınmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2=14,469$; $P>0,05$). Bu ifadeye göre köyde yaşayanlar %5,6 oranında, kasabada yaşayanlar %1,2 oranında, ilçe merkezinde yaşayanlar %13,1 oranında, il merkezinde yaşayanlar %13,0 oranında, büyükşehirde yaşayanlar %14,9 oranında katılım göstermişlerdir. Toplam katılım oranı ise %47,8’dir. Ayrıca %36,6 oranında ise kararsız olduklarını, %15,6 oranında katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu oranlara bakıldığında, araştırmaya katılan üniversite öğrencileri arasında bir grup evlilik süresince aile büyüklerinin görüşlerini dikkate alınması gerektiğini düşünürken diğer bir grup bu konuda mutabık değildir. Aile yapısı içerisinde büyüklerin belli oranda etkinliğinin sürdüğü söylenebilir fakat ilerleyen süreçte bu etkinliğin oranı değişim gösterebilir.

5.2. YERLEŞİM BİRİMİ VE AKRABALIK İLİŞKİLERİ

Tablo 32. Akrabalık İlişkileri Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Yakın akrabalarla sıkça görüşülmelidir.						
	Tamamen katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	7 (%2,2)	7 (%2,2)	12 (%3,7)	9 (%2,8)	5 (%1,6)	40 (%12,4)
Kasaba	1 (%0,3)	1 (%0,3)	6 (%1,9)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	14 (%4,3)	13 (%4,0)	29 (%9,0)	13 (%4,0)	11 (%3,4)	80 (%24,8)

Tablo 32 (Devam). *Akrabalık İlişkileri Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo*

İl Merkezi	18 (%5,6)	21 (%6,5)	28 (%8,7)	12 (%3,7)	6 (%1,9)	85 (%26,4)
Büyükşehir	13 (%4,0)	18 (%5,6)	43 (%13,4)	25 (%7,8)	10 (%3,1)	109 (%33,9)
Toplam	53 (%16,5)	60 (%18,9)	117 (%36,6)	59 (%18,3)	32 (%9,9)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=16,414P=0,424 a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Yakın akrabalarla sıkça görüşülmelidir” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($X^2=16,414$; $P>0,05$). Bu ifadeye %35,4 oranında katılım gösterilmiş %36,6 oranında kararsız olduğunu belirtilmiş ve %28,2 oranında ise katılım gösterilmemiştir.

Akrabalık, evlilik veya kan bağıyla oluşan insan ilişkilerine verilen isimdir. Akrabalık, toplumların temel düzenleyici kurumlarından biridir (Marshall, 1999: 12-13). Türkiye’ de akrabalık kurumu geniş sosyal ağları içerisinde barındırır, toplumsal ve kültürel hayatı doğrudan etkiler. Örneğin, aile üyeleri arasındaki ilişkilerden toplum içerisindeki yasak ve izinlere, bireylerin birbirine hitap biçimlerine kadar birçok şeyi etkilemektedir. Akrabalık hem sorunlarla başa çıkma noktasında dayanışma ve destek kurumu hem de baskı gözetleme ve denetleme organı olmasıyla bir kontrol mekanizmasıdır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 32). Zaman içerisinde akrabalık ilişkilerinin zayıflaması ve kentlere göçle birlikte, akrabalık kurumunun sosyal kontrol mekanizması zayıflamıştır. Bireysel yaşam, sosyal kontrolden uzak olmak belki insanlara cezbedici gelmektedir. Fakat bireysel yaşam, sosyal ve ekonomik olarak ayakta durabildiğiniz zaman güzeldir. Bunların yokluğu durumunda yıkımlar ve sosyal problemler başlamaktadır.

Tüm bunlar göz önünde bulundurularak araştırmaya katılan öğrencilerin, “yakın akrabalarla sıkça görüşülmelidir” ifadesine verdiği cevaplara bakıldığında üniversite gençliği arasında akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi konusunda bir isteğin var olduğu söylenebilir fakat bu ifadeye katılmayanların ve kararsız olanların oranı dikkate alındığında akrabalık ilişkilerinin bir gerileme süreci içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

5.3. YERLEŞİM BİRİMİ VE ÇOCUK BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 33. Çocuk Bakımı Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Anne ve baba çocuk doğmadan önce çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olmalıdır.						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	35 (%10,9)	2 (%0,6)	3 (%0,9)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	40 (%12,4)
Kasaba	6 (%1,9)	1 (%0,3)	1 (%0,3)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	63 (%19,6)	12 (%3,7)	3 (%0,9)	2 (%0,6)	0 (%0,0)	80 (%24,8)
İl Merkezi	67 (%20,8)	11 (%3,4)	2 (%0,6)	3 (%0,9)	2 (%0,6)	85 (%26,4)
Büyükşehir	87 (%27,0)	17 (%5,3)	3 (%0,9)	1 (%0,3)	1 (%0,3)	109 (%33,9)
Toplam	258 (%80,1)	43 (%13,4)	12 (%3,7)	6 (%1,9)	3 (%0,9)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=12,797$ P=0,688 a=0,05					

“Yerleşim birimi” ve “Anne ve baba çocuk doğmadan önce çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($X^2=12,797$; $P> 0,05$). Köyde yaşayan katılımcıların %11,2’si, kasabada yaşayanların %2,2’si, ilçe merkezinde yaşayanların %23,3’ü, il merkezinde yaşayanların %24,2’si, büyükşehirde yaşayanların %32,3’ü toplamda ise %93,5’i bu ifadeyi desteklemektedir. Sadece %2,8’i desteklememektedir. Üniversite gençleri anne babaların çocuğun doğumdan önce çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olması konusunda kanaat birliği oluşturmuşlardır. Bu yüzden yapılan analizde anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

5.4. YERLEŞİM BİRİMİ VE ERKEK ROLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 34. Erkek Roller Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Ailenin geçiminden erkek sorumludur						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	7 (2,2%)	4 (1,2%)	4 (1,2%)	10 (3,1%)	15 (4,7%)	40 (12,4%)
Kasaba	2 (0,6%)	1 (0,3%)	1 (0,3%)	2 (0,6%)	2 (0,6%)	8 (2,5%)
İlçe Merkezi	11 (3,4%)	10 (3,1%)	19 (5,9%)	16 (5,0%)	24 (7,5%)	80 (24,8%)
İl Merkezi	14 (4,3%)	9 (2,8%)	20 (6,2%)	11 (3,4%)	31 (9,6%)	85 (26,4%)
Büyükşehir	12 (3,7%)	17 (5,3%)	29 (9,0%)	15 (4,7%)	36 (11,2%)	109 (33,9%)
Toplam	46 (14,3%)	41 (12,7%)	73 (22,7%)	54 (16,8%)	107 (33,5%)	322 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2=11,963$ P=0,747 a=0,05					

“Yerleşim birimi” ve “Ailenin geçiminden erkek sorumludur” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2 11,963; $P>0,05$). Üniversite öğrencilerinde bu ifadeye destek verenlerin toplamı %27,0, destek vermeyenlerin toplamı ise %50,3 tür. Türk aile yapısında aileyi geçindirme sorumluluğu erkeğe verilmektedir. Ataerkil aile yapısının yansması olan bu değer %50,3 kabul görmemiştir.

Cinsiyet değişkenine bağlı oluşturulan çapraz tabloda (tablo 20) “ailenin geçiminden erkek sorumludur” ifadesine, araştırmaya katılan kadın öğrencilerin %38,6’sı, erkek öğrencilerin %11,6’sı bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Toplamda ise %50,1 oranında katılım gösterilmemiştir. Yerleşim birimi değişkenine bağlı oluşturulan bu çapraz da ise araştırmaya katılan üniversite öğrencileri %27,1’i katılım gösterirken %50,1’i katılım göstermemiştir. Her iki değişkende de bu ifadeye katılmayanların oranlarına bakıldığında aynı olduğu görülürken katılanların oranı farklılık göstermektedir. Fakat ki-kare analizlerine bakıldığında, cinsiyet değişkeni ve evin geçiminden erkeğin sorumlu olduğu görüş arasında anlamlı bir farklılık görülürken yerleşim birimi değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılık görülmemiştir. Cinsiyet ve yerleşim birimi değişkenlerine bağlı olarak oluşturulan her iki çapraz tablo sonucunda, aile geçim sorumluluğunun sadece erkeğe yüklenmediği görülmektedir.

5.5. YERLEŞİM BİRİMİ VE AİLEDEKİ ERKEK HÂKİMİYETİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 35. Ailedeki Erkek Hâkimiyetinin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Evde son sözü daima erkek söyler.						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	6 (%1,9)	1 (%0,3)	5 (%1,6)	8 (%2,5)	20 (%6,2)	40 (%12,4)
Kasaba	1 (%0,3)	0 (%0,0)	2 (%0,6)	1 (%0,3)	4 (%1,2)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	6 (%1,9)	4 (%1,2)	9 (%2,8)	10 (%3,1)	51 (%15,8)	80 (%24,8)
İl Merkezi	9 (%2,8)	3 (%0,9)	10 (%3,1)	15 (%4,7)	48 (%14,9)	85 (%26,4)
Büyükşehir	6 (%1,9)	10 (%3,1)	13 (%4,0)	17 (%5,3)	63 (%19,6)	109 (%33,9)
Toplam	28 (%8,7)	18 (%5,6)	39 (%12,1)	51 (%15,8)	186 (%57,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=11,471$ $P=0,780$ $a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Evde son sözü daima erkek söyler” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2 11,471; $P> 0,05$). Modernleşme sürecinde ailenin yapısal fonksiyonlarında meydana gelen birtakım değişiklikler aile içi kadın erkek rollerini etkilemektedir. Erkeğin otorite figürü olduğu değer önemini kaybetmektedir.

Ayrıca aile için önemli kararların alınmasında en yetkili olan erkek figürünün konumu değişikliğe uğramaktadır. Araştırma sonucu elde edilen veriler de bu durumu destekler niteliktedir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine “evde daima son sözü erkek söyler” ifadesi sorulduğunda köyde yaşamını sürdürenler %8,7 oranında, kasabada yaşayanlar %1,5 oranında, ilçe merkezinde yaşayanlar %20,4 oranında, il merkezinde yaşayanlar %19,9 oranında, büyükşehirde yaşayanlar %24,9 oranında katılım göstermemiştir. Toplamda %73,6 oranında katılım gösterilmemiştir. Katılım gösterenlerin oranı %14,3, kararsız olduğunu belirtenlerin oranı ise %12,1’dir. Sonuç olarak katılımcılar ister küçük bir yerleşim biriminde yaşasın isterse büyük bir yerleşim biriminde yaşasın erkeğin evde son sözü söyleyeceği düşüncesi kabul görmemektedir. Ayrıca Tablo 19’da cinsiyet ve evde son sözü erkek söyler arasında oluşturulan çapraz Tabloda ki-kare analizlerine bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülürken yerleşim birimi değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak her iki analizin sonucunda da evde son sözü erkek söyler ifadesinin kabul görmediği tespit edilmiştir. Bu da evlilikte alınan kararlarda kadın ve erkeğin eşit söz hakkına sahip olması gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Ataerkil yapı içerisinde yer alan bu anlayışın terk edildiği görülmektedir.

5.6. YERLEŞİM BİRİMİ VE BOŞANMAYA BAKIŞ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 36. Boşanma Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Anlaşamayan eşler boşanabilir						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	12 (%3,7)	4 (%1,2)	17 (%5,3)	5 (%1,6)	2 (%0,6)	40 (%12,4)
Kasaba	2 (%0,6)	2 (%0,6)	3 (%0,9)	1 (%0,3)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	35 (%10,9)	14 (%4,3)	24 (%7,5)	6 (%1,9)	1 (%0,3)	80 (%24,8)
İl Merkezi	27 (%8,4)	24 (%7,5)	25 (%7,8)	8 (%2,5)	1 (%0,3)	85 (%26,4)
Büyükşehir	47 (%14,6)	24 (%7,5)	23 (%7,1)	10 (%3,1)	5 (%1,6)	109 (%33,9)
Toplam	123 (%38,2)	68 (%21,1)	92 (%28,6)	30 (%9,3)	8 (%2,5)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=20,006$ P=0,220 a=0,05					

“Yerleşim birimi” ve “Anlaşamayan eşler boşanabilir” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (X^2 17,908; P> 0,05). Köyde yaşayanlar %4,9, kasabada yaşayanlar 1,2%, ilçe merkezinde yaşayanlar 15,2%, il merkezinde yaşayanlar %15,9, büyükşehirde yaşayanlar %22,1 oranında anlaşamayan eşler boşanabilir

ifadesine katılım göstermişlerdir. Katılımcılar toplamda %59,3 oranında bu ifadeyi desteklemektedir.

İnsanların evlenmesi de boşanması da sosyolojik bir olgudur. Boşanma temelde iki ana nedene dayandırılarak açıklanır ilki bireysel nedenler, ikincisi ise yapısal nedenlerdir. Bireysel nedenlere baktığımızda evlilik öncesi veya evlilik sürecinde alınan yanlış kararlar ve erken yaşta evlilikler yer alırken yapısal nedenlerde ekonomik koşullar, kadının ekonomik bağımsızlığının kazanması, evlilik ve boşanma konusunda değişen değerler yer almaktadır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012).

Taylan'ın (2016: 471) Sakarya Üniversitesinde yaptığı araştırmada “anlaşamayan eşler boşanabilir” ifadesine genç kadın ve erkek katılımcılar evet uygundur cevabı vermişlerdir. Kadın öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla katılım göstermişlerdir. Ayrıca aldatılan ve şiddet gören eşin boşanması durumunu yüksek oranda katılım göstermişlerdir.

Katılımcılar anlaşamayan eşler boşanabilir ifadesine toplamda %49,9 oranında katıldıklarını belirtirken %28,7 oranında kararsız olduğunu belirtmişlerdir. Genel olarak yerleşim birimlerine göre verilen cevapların oranlarına bakıldığında boşanma bir seçenek olarak görülmektedir. Fakat kararsız olduğunu belirten katılımcıların sayısı da az değildir.

5.7.YERLEŞİM BİRİMİ VE GÜNLÜK YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 37. Günlük Yaşam Tarzı Hakkındaki Düşüncelerin Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	14 (%4,3)	11 (%3,4)	11 (%3,4)	2 (%0,6)	2 (%0,6)	40 (%12,4)
Kasaba	2 (%0,6)	1 (%0,3)	4 (%1,2)	1 (%0,3)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	31 (%9,6)	20 (%6,2)	17 (%5,3)	7 (%2,2)	5 (%1,6)	80 (%24,8)
İl Merkezi	34 (%10,6)	20 (%6,2)	21 (%6,5)	6 (%1,9)	4 (%1,2)	85 (%26,4)
Büyükşehir	33 (%10,2)	22 (%6,8)	30 (%9,3)	10 (%3,1)	14 (%4,3)	109 (%33,9)
Toplam	114 (%35,4)	73 (%23,0)	83 (%25,8)	26 (%8,1)	25 (%7,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=12,626$ $P=0,700$ $a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2 12,626; $P> 0,05$). Köyde yaşayan katılımcıların %7,7’si, kasabada yaşayanların %0,9’u, ilçe merkezinde yaşayanların

%15,8'i, il merkezinde yaşayanların %16,8'i, büyükşehirde yaşayanların %17,0'ı günlük hayatın dini kurallara yaşanması gerektiğini düşünmektedir. Toplam oranlara bakıldığında, bu ifadeye %58,4 oranında katılım gösterilirken %15,9 oranında katılım gösterilmemiştir. Ayrıca %25,8 oranında kararsız seçeneği seçilmiştir. Dini kurallar günlük yaşam içerisinde önemli yer teşkil etmekle birlikte kararsız olduğunu belirten grubun oranı dikkate alındığında bu değerde birtakım değişimlerin yaşanabileceği öngörülebilir. Ki-kare analizine bakıldığında ise yerleşim birimi değişkenine bağlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Tablo 26'da toplam gelir ve günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır ifadesi arasında oluşturulan çapraz tablonun ki-kare analizine bakıldığında toplam gelire bağlı olarak verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. En düşük gelire sahip ailelerden daha yüksek gelirli ailelere doğru katılım oranı düşüş göstermektedir.

5.8.YERLEŞİM BİRİMİ VE ÇOCUK YETİŞTİRME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 38. Çocuk Yetiştirme Ve Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Çocuklar anne babalarının akrabalarını tanıyıp bilmelidir.						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	17 (%5,3)	11 (%3,4)	7 (%2,2)	5 (%1,6)	0 (%0,0)	40 (%12,4)
Kasaba	2 (%0,6)	4 (%1,2)	2 (%0,6)	0 (%0,0)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	38 (%11,8)	19 (%5,9)	17 (%5,3)	5 (%1,6)	1 (%0,3)	80 (%24,8)
İl Merkezi	39 (%12,1)	21 (%6,5)	15 (%5,3)	5 (%1,6)	5 (%1,6)	85 (%26,4)
Büyükşehir	35 (%10,9)	37 (%11,5)	25 (%7,8)	11 (%3,4)	1 (%1,3)	109 (%33,9)
Toplam	131 (%40,7)	92 (%28,6)	66 (%20,5)	26 (%8,1)	7 (%2,2)	322 (100,0)
Ki-Kare	$X^2=18,920$ $P=0,273$ $a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Çocuklar anne babalarının akrabalarını tanıyıp bilmelidir” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2 18,920; $P> 0,05$). Bu ifadeye köyde yaşayanların 8,7%'si, kasabada yaşayanların 1,8%'i, ilçe merkezinde yaşayanların 17,7%'si, il merkezinde yaşayanların 18,6%'sı, büyükşehirde yaşayanların 22,4%'ü katılım göstermiştir. Toplamda bu ifadeye 69,3% oranında katılım gösterilirken 10,3% oranında katılım gösterilmemiştir. Ayrıca %20,5'i kararsız olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri yüksek katılım oranıyla çocukların anne babalarının akrabalarını tanıyıp bilmesi gerektiğini düşünmektedir.

5.9. YERLEŞİM BİRİMİ VE YAŞLI BAKIMI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tablo 39. Yaşlı Bakımı Hakkındaki Görüşleri Yerleşim Birimi Dağılımına İlişkin Çapraz Tablo

Yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır.						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Köy	13 (%4,0)	11 (%3,4)	9 (%2,8)	2 (%0,6)	5 (%1,6)	40 (%12,4)
Kasaba	3 (%0,9)	1 (%0,3)	2 (%0,6)	2 (%0,6)	0 (%0,0)	8 (%2,5)
İlçe Merkezi	22 (%6,8)	17 (%5,3)	27 (%8,4)	7 (%2,2)	7 (%2,2)	80 (%24,8)
İl Merkezi	28 (%8,7)	19 (%5,9)	21 (%6,5)	12 (%3,7)	5 (%1,6)	85 (%26,4)
Büyükşehir	25 (%7,8)	23 (%7,1)	36 (%11,2)	17 (%5,3)	8 (%2,5)	109 (%33,9)
Toplam	91 (%28,3)	71 (%22,0)	95 (29,5)	40 (%12,4)	25 (%7,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=12,568$ $P=0,704$ $a=0,05$					

“Yerleşim birimi” ve “Yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (X^2 12,568; $P > 0,05$). Katılımcıların yaşamının büyük bölümünü köyde geçirenler %7,4 oranında, kasabada geçirenler %1,2 oranında, ilçe merkezde geçirenler %12,1 oranında, il merkezde geçirenler %14,6 oranında, büyükşehirde geçirenler %14,9 oranında katılım göstermişlerdir. Toplamda %50,3 oranında “yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır” ifadesine katılım göstermişlerdir.

Modernleşme teorisine göre yaşlılığın altın çağı sanayi öncesi dönemdir. Bu teorinin temel tezi, bireylerin köyden kente göçmesine bağlı olarak yaşlı insanların konumunun gerilediği ve kötüleştiği düşüncesidir. Kentleşme ve sanayileşmenin etkisiyle geniş aile yerini büyük ölçüde çekirdek aileye bırakması sonucu yaşlı insanların sadece toplumdaki değil aynı zamanda aileden de izole edildiği bir durum ortaya çıktığını savunmaktadır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2012: 147). Yani yaşlı bireylere verilen değerin ve saygının günümüz toplumlarında azaldığını belirtmektedir.

Kalaycıoğlu ve diğerlerinin yaptığı araştırmaya göre ise insanlar yaşlandıklarında çocuklarına yakın olma amacıyla aynı mahalle, sokak veya binada olma eğilimlerinin varlığını gözlemlemişlerdir (Kalaycıoğlu ve Diğerlerinin, 2003). Çünkü aile üyeleri arasında ekonomik, duygusal ve araçsal olarak bir destek söz konusudur.

Araştırma sonucu elde edilen verilere bakıldığında yaşlılıkta evlatların ebeveynlerine bakması gerektiği düşüncesine yerleşim birimi fark etmeksizin

araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yarısı katılım göstermiştir. %29,5'i kararsız olduğunu, %20,2'si katılmadığını belirtmiştir. Günümüzde sosyal hizmet anlayışındaki olumlu değişimlere rağmen yaşlılık döneminde evlat desteği olması gerektiği düşüncesi oransal olarak önde olmasına rağmen bu konuya katılmadığını ve kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranı da az değildir.

6. FAKÜLTE DEĞİŞKENİNE BAĞLI BULGU VE YORUMLAR

6.1. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE KADIN ERKEK İLİŞKİSİ

Tablo 40. Kadın Erkek İlişkileri Konusundaki Düşüncelerin Fakülte Fakülteye Göre Dağılımına İlişkin Tablo

Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Eğitim Fakültesi	10 (%3,1)	6 (1,9%)	10 (3,1%)	14 (4,3%)	22 (6,8%)	62 (19,3%)
Fen Edebiyat Fakültesi	11 (3,4%)	4 (1,2%)	4 (1,2%)	9 (2,8%)	46 (14,3%)	74 (23,0%)
İktisat fakültesi	4 (1,2%)	3 (0,9%)	8 (2,5%)	1 (0,3%)	17 (5,3%)	33 (10,2%)
Mühendislik ve Teknoloji	18 (5,6%)	7 (2,2%)	13 (4,0%)	8 (2,5%)	31 (9,6%)	77 (23,9%)
Diğer	24 (7,5%)	6 (1,9%)	16 (5,0%)	4 (1,2%)	26 (8,1%)	76 (23,6%)
Toplam	67 (20,8%)	26 (8,1%)	51 (15,8%)	36 (11,2%)	142 (44,1%)	322 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2=36,328$ $P=0,03$ $a=0,05$					

“Öğrencilerin öğrenim gördüğü fakülte” ve “Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (X^2 36,328; $P<0,05$). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %11,1 oranında, fen edebiyat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %17,1 oranında, iktisat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %5,6 oranında, mühendislik ve teknoloji fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %12,1 oranında, diğer fakültelerde eğitim gören öğrenciler %9,3 oranında bu ifadeye katılım göstermemişlerdir. Toplamda ise %55,3 oranında katılım gösterilmezken %28,9 oranında katılım gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler arasında fen edebiyat fakültesindeki öğrencilerle mühendislik fakültesindeki öğrencilerin oran olarak birbirine yakın olmasına rağmen mühendislik fakültesindeki öğrencilerin %12,1'i bu ifadeye katılmadıklarını belirtirken fen edebiyat fakültesindeki öğrenciler %17,1'i katılmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer fakültelerde öğrenim gören öğrenciler ise %9,3 oranında katılmadıklarını belirtmişlerdir. Fakülteler

arasında nikâhsız aynı evde yaşama düşüncesi farklılık göstermektedir. Genel çerçeveden bakıldığında araştırmaya katılan üniversite öğrencileri nikâhsız aynı evi paylaşmayı ve arkadaşlık etmeyi yanlış görmüyorum ifadesini %55,3 oranında desteklememektedir. Fakat bu ifadeyi destekleyenlerin oranı da az değildir. Ki-kare analizine bakıldığında öğrencilerin öğrenim gördüğü fakülte ve nikâhsız aynı paylaşmak hakkındaki düşünceler arasında fakülteler arasında anlamlı farklılık tespit edilirken toplam gelir değişkenine bağlı olarak Tablo 29’da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Adak “Evlilik Veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı yaptığı araştırma sonucunda “araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu birlikte yaşamanın çiftleri evlilikten daha özgür kıldığı, evliliğin getirdiği sorumluluklar ve görevlerin kişileri ilişkilerinde eşlerine daha bağımlı hale getirdiğini” ifade ettiklerini belirtmiştir (Adak, 2016: 37).

6.2. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE KADIN ERKEK İLİŞKİSİ

Tablo 41. Evlilik Dışı Cinsel İlişki Hakkındaki Düşünceleri ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Evlilik dışı cinsel ilişki asla kurulmamalıdır						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Eğitim Fakültesi	33 (%10,2)	10 (%3,1)	11 (%3,4)	5 (%1,6)	3 (%0,9)	62 (%19,3)
Fen Edebiyat Fakültesi	51 (%15,8)	7 (%2,2)	3 (%0,9)	5 (%1,6)	8 (%2,5)	74 (%22,75)
İktisat fakültesi	22 (%6,8)	3 (%0,9)	2 (%0,6)	1 (%0,3)	5 (%1,6)	33 (10,3%)
Mühendislik ve Teknoloji	36 (%11,2)	12 (%3,7)	10 (%3,1)	10 (%3,1)	9 (%2,8)	77 (24,0%)
Diğer	33 (%10,2)	5 (%1,6)	15 (%4,7)	9 (%2,8)	14 (%4,3)	76 (23,7%)
Toplam	175 (%54,3)	37 (%11,5)	41 (%12,7)	30 (%9,3)	39 (%12,1)	321 (100,0%)
Ki-Kare	$X^2=29,539$ P=0,21 a=0,05					

“Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülte” ve “Evlilik dışı cinsel ilişki kurulmamalıdır” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (X^2 30,006; P>0,005). Bu ifadeye eğitim fakültesindeki öğrenciler %13,3 oranında, fen edebiyat fakültesindeki öğrenciler %18,0 oranında, iktisat fakültesindeki öğrenciler %7,7 oranında mühendislik fakültesindeki öğrenciler %13,9 oranında katılım göstermişlerdir. Toplamda ise %65,8 oranında bu ifade desteklenirken %21,4 oranında

desteklenmemiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri arasında evlilik dışı cinsel ilişki kurulması genel olarak doğru bulunmamaktadır. Tablo 41’de “nikâhsız aynı evi paylaşmayı doğru bulmuyorum” ifadesine %55,1 oranında katılım gösterilmemiştir. Aynı değişkene bağlı oluşturulan bu çapraz tabloda evlilik dışı cinsel ilişki asla kurulmamalıdır ifadesine %66,0 oranında katılım gösterilmiştir. Katılımcılar için evlilik dışı cinsel ilişki, nikâhsız aynı evi paylaşmaktan daha kabul edilemez bir durumdur.

6.3. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE GELENEKSEL CİNSİYET ROLLERİ

Tablo 42. Geleneksel Cinsiyet Rollerini Ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasındaki İlişkiyi Gösteren Çapraz Tablo

Medya geleneksel cinsiyet rollerini değiştirecek etkiye sahiptir						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Eğitim Fakültesi	27 (%8,4)	12 (%3,7)	14 (%4,3)	6 (%1,9)	3 (%0,9)	62 (%19,3)
Fen Edebiyat Fakültesi	38 (%11,8)	10 (%3,1)	13 (%4,0)	6 (%1,9)	7 (%2,2)	74 (%23,0)
İktisat fakültesi	12 (%3,7)	10 (%3,1)	7 (%2,2)	1 (%0,3)	3 (%0,9)	33 (%10,2)
Mühendislik ve Teknoloji	19 (%5,9)	26 (%8,1)	25 (%7,8)	4 (%1,2)	3 (%0,9)	77 (%23,9)
Diğer	28 (%8,7)	17 (%5,3)	15 (%4,7)	7 (%2,2)	9 (%2,8)	76 (%23,6)
Toplam	124 (%38,5)	75 (%23,3)	74 (%23,0)	24 (%7,5)	25 (%7,8)	322 (%100,0)
Ki-Kare	X ² =25,963 P=0,055 a=0,05					

“Öğrencilerin öğrenim gördüğü fakülte” ve “Medya geleneksel cinsiyet rollerini değiştirecek etkiye sahiptir” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (X² 26,982; P>0,05). Bu ifadeye eğitim fakültesindeki öğrenciler %12,1 oranında, fen edebiyat fakültesindeki öğrenciler %14,9 oranında, iktisat fakültesindeki öğrenciler %6,8 oranında, mühendislik fakültesindeki öğrenciler %14,0 oranında, diğer fakültelerdeki öğrenciler ise %14,0 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir. Toplamda ise %61,8 oranında katılım gösterilirken %15,3 oranında katılım gösterilmemiştir.

Medya kısa sürede ve sürekli olarak büyük kitlelere ulaşma imkânına sahiptir. Toplumun yapısını ve bireyler arasında cereyan eden toplumsal ilişkileri yeniden yaratma, şekillendirme, üretme ve yorumlama gücünü elinde bulundurur. Yapılan araştırmadan elde edilen verilere göre, medyanın geleneksel cinsiyet rollerini değiştirici etkiye sahip olduğu desteklenmektedir.

6.4. ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜ FAKÜLTE VE SOSYAL MEDYA HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Tablo 43. Sosyal Medya Hakkındaki Görüşler Ve Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakülte Arasında İlişki Gösteren Çapraz Tablo

Sosyal medya eşler arası sadakati olumsuz etkiler						
	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Toplam
Eğitim Fakültesi	18 (%5,6)	18 (%5,6)	15 (%4,7)	10 (%3,1)	1 (%0,3)	62 (%19,3)
Fen Edebiyat Fakültesi	31 (%9,6)	16 (%5,0)	19 (%5,9)	5 (%1,6)	3 (%0,9)	74 (%23,0)
İktisat fakültesi	8 (%2,5)	9 (%2,8)	11 (%3,4)	0 (%0,0)	5 (%1,6)	33 (%10,2)
Mühendislik ve Teknoloji	25 (%7,8)	9 (%2,8)	19 (%5,9)	17 (%5,3)	7 (%2,2)	77 (%23,9)
Diğer	25 (%7,8)	4 (%1,2)	23 (%7,1)	8 (%2,5)	16 (%5,0)	76 (%23,6)
Toplam	107 (%33,2)	56 (%17,4)	87 (%27,0)	40 (%12,4)	32 (%9,9)	322 (%100,0)
Ki-Kare	$X^2=49,307$ P=0,00 a=0,05					

“Öğrencilerin öğrenim gördüğü fakülte” ve “Sosyal medya eşler arası sadakati olumsuz etkiler” ifadesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($X^2=49,392$; $P<0,05$). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %11,2 oranında, fen edebiyat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %14,6 oranında, iktisat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %5,3 oranında, mühendislik ve teknoloji fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %10,6 oranında, diğer fakültelerde öğrenim gören öğrenciler %9,0 oranında katılım göstermişlerdir. Toplamda ise %50,6 oranında katılım gösterilirken %22,3 oranında katılım gösterilmemiştir. Ayrıca %27’si kararsız olduğunu belirtmiştir. Mühendislik fakültesinde öğrenim gören öğrenciler %7,5 oranında diğer fakültelerde öğrenim gören öğrenciler %7,5 oranında katılmadıklarını ifade ederken fen edebiyat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler ise %2,5 oranında katılmadıklarını belirtmiştir. Fen edebiyat fakültesindeki öğrenciler sosyal medyanın eşler arası sadakati olumsuz etkilediği düşüncesini daha çok desteklemektedirler.

2010 yılında yapılan “Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı Araştırmasında” katılımcılara internetin eşler arası sadakati olumsuz etkileyip etkilemediği sorulduğunda, katılımcıların neredeyse yarısı (%48) eşler arası sadakati olumsuz etkilediği ifadesini desteklemektedir. İnsanoğlu varolduğu andan itibaren pek çok amaç için birbiriyle sürekli iletişim halindedir. Bu söz konusu iletişim öncesinde yüzyüze olarak gerçekleşmekteydi. İletişim kaynaklarını çeşitlenmesi ve evrilmesiyle

birlikte özelde bireyin, genelde ise toplumun farklı açılardan düşünmesine neden olmuştur. Bireylerin günlük yaşam pratikleri kitle iletişim alanındaki gelişmelerle birlikte farklılık göstermeye başlamıştır. Aslında en önemli ve etkili gelişme *İnternetin* kullanımudur. *İnternet* üzerinde en çok kullanılan platform ise kuşkusuz sosyal medyadır. Bu gelişme toplumun temel yapı taşı olan aileyi derinden etkilemektedir. Bireyler sosyal medyadaki sanallık içerisinde kendisine gerçekmiş gibi maskeler ardında yeni bir yaşam yaratmaktadır. Evlilikte bu durum, eşler arasında bazı noktalarda güvensizlik ve sürekli birbirlerini kontrol isteği yaratmaktadır. Eşlerin birbirlerinin sosyal medya hesaplarının şifrelerini bilmek istemeleri veya ortak hesap kullanmaları sosyal medya platformundaki arkadaş listelerini kontrol etme isteği örnek olarak verilebilir. 2019 yılında Çelik ve Kalaman'ın yaptığı nitel bir araştırmada katılımcılara sosyal medyanın evlilikte tehdit unsuru olup olmadığına ilişkin soru sorulduğunda, 60 katılımcıdan, 16'sı erkek 14'ü kadın 30 katılımcı sosyal medyanın evlilik için tehdit unsuru olduğunu desteklemektedir (Çelik ve Sefer, 2019: 442-453). Dolayısıyla sosyal medya günlük yaşam pratiklerini etkilediği gibi evlilikte eşler arası ilişkileri de etkilemektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %50'sinin neden sosyal medyanın eşler arası sadakati olumsuz etkilediği düşüncesini destekler niteliktedir.

SONUÇ

Aile, geçmişten bugüne Türk toplumunda büyük öneme sahiptir. Üstelik, ailenin doğrudan kendisi bir değer olarak görülmektedir. Toplumun en küçük yapı taşı olan aile, sağlıklı bireylerin yetişmesi, toplumsal düzenin devamlılığı, ulusların ve kültürlerin gelişimi için vazgeçilmez bir unsurdur. Geleneksel toplumlarda ailenin yapısı, rolü, işlevi ve toplum içerisindeki yeri sanayileşme, modernleşme, kentleşme gibi büyük çapta yaşanan toplumsal değişimlerle farklılaşmış ve dönüşüme uğramıştır. Her ne kadar bu değişim, toplumdan topluma farklılık gösterse de aile kurumunun gün geçtikçe daha fazla değişime uğrayarak çözümler yaşadığı sosyal bilimcilerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul görmektedir. Bu değişimleri izlemek ve anlamak ailenin geleceği hakkında fikir yürütmek açısından önem arz etmektedir. Çünkü aile, sadece iki bireyin evlilikten doğan birlikteliği değildir; sosyolojik, psikolojik, ekonomik boyutları olan çok yönlü karmaşık bir kurumdur. Bu yüzden de ailenin gidişatı toplumsal yapıyı etkilemektedir. Gençlerin geleceğin evli çiftleri olarak aile değerlerinin diğer kuşaklara aktarımını sağlayacak en dinamik grup olmasından dolayı aile kurumu ve aile değerleri hakkındaki düşünceleri önem arz etmektedir. Bu araştırma ise modernleşmeyle birlikte değişen dünyanın, üniversite öğrencilerinin aile değerlerini nasıl şekillendirdiğini açıklamaya çalışmaktadır. Çünkü zaman içerisinde meydana gelen toplumsal değişimler hem bireyi hem de toplumu tesiri altına alarak mevcut değerleri farklılaştırdığı bilinen bir gerçekliktir.

Araştırmaya göre, üniversite öğrencilerinin zihinlerinde aile kurumu halâ değerli olarak görülmektedir. Çünkü öğrenciler “maddi ve manevi sorunlarla karşılaştığında başvurulması gereken ilk yer ailedir” ifadesine %74,9 oranında katılım gösterilirken “ailem için tüm zorluklara katlanabilirim” ifadesine %78,9 oranında bir katılım gösterilmektedir. Cevaplar çerçevesinde elde edilen bu oranlara bakıldığında, aile kurumuna verilen değer varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Çünkü aile üyeleri içinde birlik beraberlik duygusu çerçevesinde, aile için tüm sıkıntıları göze alabilme özverisini ortaya koyabilmektedir. Fakat araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse yarısı bu ifadeleri desteklememeleri aile verilen önemin bireyler üzerindeki güçlü etkisini kaybetmeye başladığının bir göstergesi olabilir.

Geleneksel aile değerlerine bağlı olarak ele alınan ifadeler incelendiğinde eşler arasında gelişen sorunların sadece eşleri ilgilendirdiği ve çözümü noktasında tek sorumluluğun kendilerine ait olduğu düşüncesi desteklenmektedir. Yani, eşler

arasındaki sorunların çözümünde dıştan müdahalenin olması kabul görmemektedir. Fakat evlilik sürecinde aile büyüklerinin fikirleri dikkate alınması gerektiği onaylanmaktadır. Bu da modernleşme sürecinde aile değerlerinde görülen çözümlenin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir nevi modern aile ile geleneksel ailenin çatışmasıdır. Genel olarak bakıldığında geleneksel aile değerlerinin devamlılığını sürdürmesine rağmen etkinliğinin zayıflamış olduğu söylenebilir.

Akrabalık ilişkilerine bağlı ele alınan ifadelerle bakıldığında ise çocukların aile büyüklerinin olduğu ortamlarda daha iyi yetiştiği konusunda fikir birliği oluşmaktadır. Ayrıca çocukların, anne babalarının akrabalarını tanıyıp bilmeleri gerektiği düşünülmektedir. Ancak yakın akrabalarla görüşmenin doğrudan reddedilmemesine rağmen sık görüşmek noktasında bir kararsızlık söz konusudur. Yani, yakın akrabalar arasında bir mesafenin olması katılımcılar için daha uygun bir durumdur.

Evlilik, kadın erkek ilişkilerini meşru zemine oturtarak aile kurumuna duyulan saygıyı artıran ve aile hayatının oluşmasını sağlayan etkili bir unsurdur. Bu bakımdan evlilik müessesesi, hem aile kurumunun devamlılığının sağlar hem de toplumsal ve ailevi değerlerin aktarılması noktasında önemli bir rol üstlenir. Aile kurumu için kutsal bir müessese olan evliliğe bakışı, katılımcıların gözünden değerlendirildiğinde, kadın ve erkek için ideal evlilik yaşının 26-28 olması gerektiği yönünde bir kanı bulunmaktadır. Evliliğin temelini sadakate dayalı olduğu, eşler arasındaki duygusal bağın teminatının ise çocuk olduğu kabul görmektedir. Ayrıca, evlilikte eşlerin her türlü fedakârlığı göstermesi gerektiği düşünülmektedir. Evlilikte “ekonomik sıkıntılar katlanılmaz bir sorundur” ifadesinin ki-kare analizine göre araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin ailelerinin toplam gelirine bağlı olarak da farklılık görülmemiştir. İnsanlar ister düşük isterse yüksek gelire sahip olsun evlilikte yaşanan ekonomik sıkıntılar aşılamaz bir sorun olarak görmemektedirler.

Boşanmaya yönelik ifadelerin verileri incelendiğinde anlaşamayan eşlerin boşanmasının bir sorun teşkil etmediği görülmektedir. Fakat evlilikte anlaşmazlıklar yaşandığı zaman çözmek için çaba sarf edilmesi gerektiği de desteklenmektedir. Yani, katılımcıların boşanmayı bir çözüm yolu olarak görmelerine rağmen bu konuda çok istekli davranmadıkları görülmektedir.

Kadın rollerine ilişkin ifadelerin verileri analiz edildiğinde günlük yaşamda kadının konumunun nasıl farklılaştığını görmek mümkündür. Kadının asıl görevinin

çocuk bakımı ev işleri olduğu desteklenmezken erkeğin de ev işlerinde kadın kadar sorumlu olduğu görüşü desteklenmektedir. Kadının çocuk bakımı ve ev içi rollerini ön plana çıkararak değer yargısı zayıflarken erkeği ev işlerinden sorumlu tutan eşitlikçi bir anlayışın öne çıktığı görülmektedir. Örneğin evin geçimini erkeğe yüklemek yerine kadının da çalışarak aile ekonomisine katkı sağlaması gerektiği düşünülmektedir. Ailenin temel işlerinden olan ekonomi yani evin geçimi konusu öncesinde erkek üzerindeydi, şimdi ise diğer kadın erkek rollerinin dağılımında olduğu gibi eşitlikçi bir anlayışın var olduğu görülmektedir. Nasıl erkek ev içi rollerden sorumlu tutuluyorsa kadın da evin geçiminde erkek kadar sorumlu olarak görülmektedir. Evde son sözün erkeğe ait olduğu görüşü gençler açısından geçerliliğini yitirmiştir. Yani, geleneksel aile yapısı içerisinde var olan; erkeğin üstün olduğu bir aile yapısı anlayışı, günümüzde hem kadınlar hem de erkekler tarafından kabul görmemektedir.

Araştırmada aile değerlerini irdeleme noktasında değinilen diğer bir konu ise kadın erkek ilişkileridir. Buna konuya ilişkin veri analizlerine bakıldığında, evlilik dışı cinsel ilişki katılımcılar açısından kabul edilebilir durum değildir. Ayrıca nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmek de onaylanmamaktadır. Ailenin ana fonksiyonlarından biri olan cinselliğin aile değerleri içerisinde denetimi devam etmektedir. Cinselliğin denetimi konusunda insanların duyarsızlaşması hem evlilik hem de aile kurumu için geri dönülemez sonuçları beraberinde getirir. Katılımcıların cinselliği evlilik kurumuna bağlı olarak sürdürülmesi gerektiğini düşünmesi ailenin cinsellik işlevinin kontrollü bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

İnsanların yaşam döngüsündeki son evre olan yaşlılık, toplumların kültürel birikimleri sonucu şekillenen bir olgudur. Modernleşme süreciyle artan toplumsal farklılaşma ve sosyal kurumların yeniden inşası yaşlı bireyleri etkilemektedir. Bunun yanı sıra gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ortalama yaşam süresinin uzaması sosyal hizmet anlayışındaki değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri, yaşlıların bakımının çocuklarınca aile içinde olması gerektiğini düşünmekte ve yaşlandıklarında da onlara kendi çocuklarının bakmasını istemektedirler. Ancak, “yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır” ifadesine “bakıma muhtaç aile büyüklerinin bakımı aile içinde yapılması gerek” ifadesinden daha az oranda katılım gösterilmiştir. Araştırma kapsamı içerisinde yer alan “yaşlı bakımı” konusunda bir değersizleşmesinin olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencileri çocuğundan yaşlandığında kendisine bakmasını isterken kendi yıllarında aile büyüklerinin bakımını

üstlenme noktasında aynı sorumluluk bilinciyle yaklaşma eğiliminde olmadığı görülmektedir. Bu tezatlığa bakıldığında ülkemizde yaşlı bakımı şu an için sorun olarak görülmesi bile ilerleyen süreçte yaşlı bakımı ve rehabilitasyonu çözümlenmesi gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkabilir.

Aile ve din tarih boyunca birbiriyle yakından ilişkili olmuştur. Aile, dinî değerlerin aktarılmasında önemli bir görevi üstlenirken din de genelde toplumsal yaşamı özelde ise aile yaşamını düzenleyerek aile kurumunun korunmasını ve devamlılığını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Bu karşılıklı etkileşimin ne derece devam ettiğini ölçmek için hazırlanan ifadelerin analizlerine bakıldığında, günlük yaşamın dini kurallara göre sürülmesi gerektiği, ailenin dini ve manevi değerlerine bağlı olma durumunun desteklendiği görülmektedir. Yani, aile ve din arasındaki etkileşim güçlü şekilde devam etmektedir.

Medya, önemli kitle iletişim aracı olarak insanların haber alma ihtiyacını karşılamaktadır. Bu haber aktarım sürecinde medya, halka bir takım mesajlar iletmektedir. Gazete, dergi, televizyon gibi geleneksel medyadan farklı olarak sosyal medya olarak adlandırılan yeni bir medya türü ortaya çıkmıştır. İnternetin yaşamın bir paçası haline gelmesi, taşınabilir bilgi iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlık göstermesi, toplumun sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru bir akış içerisinde olması, yapay zekâ teknolojisinin gelişmesi sosyal medyaya olan ilgiyi artırmaktadır. Bu yüzden de büyük kitleleri harekete geçirecek potansiyele sahip olmaktadır. Sosyal medya, geleneksel medyadan daha çekici olası nedeniyle insanların günlük yaşamında daha fazla yer işgal etmektedir. Bu sürenin uzamasına bağlı olarak da bazı iletişim sorunları yaşanmaktadır. Yaşanılan bu tür sıkıntılar aile içi ilişkilere de yansımaktadır. Araştırmada sosyal medyanın eşler arası sadakati olumsuz etkilediği ifadesi katılımcılar tarafından desteklenmektedir. Ayrıca medyanın aile değerlerini ve geleneksel kadın erkek rollerini değiştirecek etkiye sahip olduğu düşüncesi kabul görmektedir.

Çocuğun aile değerleri içerisindeki konumuna bakıldığında, öncelikli ve özel bir yere sahip olduğu görülmektedir. Çünkü çocuk yetiştirmenin özen isteyen bir konu olduğu katılımcılar tarafından yüksek bir oranla desteklenmektedir. Çocuğun doğmadan önce ebeveynlerin çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olması ve doğumundan sonra da çocuğun yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmaları gerektiği güçlü bir şekilde desteklenmektedir. Buna ilaveten, çocukların kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmesi ve iyi bir mesleğe sahip olması önem arz etmektedir. Fakat katılımcılara

ideal çocuk sayısının kaç olması gerektiği sorulduğunda, çoğunluğu iki çocuğun ideal olduğunu belirtmiştir. Bunun sonucunda, çocuğun niteliksel olarak değeri artarken niceliksel olarak değerinin azaldığı söylenebilir.

Sonuç olarak aile genel itibariyle toplumsal bir kurum olarak üniversite öğrencileri tarafından değerli olarak görülmektedir. Geleneksel kadın erkek ilişkileri tamamen farklılaşmıştır. Kadın ve erkek rolleri arasındaki fark giderek azalmaktadır. Cinsellik bir tabu olmaktan çıkmaya başlamıştır. Geleneksel akrabalık ilişkileri zayıflamaktadır. Dinin aile üzerindeki etkisi devam etmektedir. Boşanma aile içi sorunlar için bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Ancak yaşanan sıkıntıların çözümü için çaba sarf edilmesi gerektiği düşüncesinde desteklenmektedir. Bunlardan yola çıkarak aile değerlerinin yaşanan değişimlerden bazı noktalarda etkilenecek çözümler yaşandığı gözlemlenirken bazı noktalarda da değişime direnç gösterdiği görülmektedir.

Sağlıklı toplumların vazgeçilmez unsuru olan aile kurumunun korunması devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Çünkü aile çocuk, genç, yaşlı fark etmeksizin her kesimden insanın geleceği ve esenliği için önemli bir unsurdur. Bu yüzden aile kurumuna tehdit oluşturacak durumların ortadan kaldırılmasına yönelik alınan tedbirler gözden geçirilerek yeniden biçimlendirilmelidir. Günümüz dünyasında ailenin devamlılığı için en önemli kıstas olan evlilik yani nikâh akdi değersizleştirilmektedir. Ayrıca evlilik dışında yaşanan ilişkilerin sayısı ve boşanma oranları artış göstermektedir. Ailenin korunması hususunda pek çok farklı aktörün görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. İlk olarak yetişkinliğe geçiş aşamasında olan gençler ailenin önemi okul yıllarında kavramalı, eğitim veren kurumlar sadece kariyer odaklı olmamalı, aileye özgün değerlerin korunması ve ailenin devamlılığının sürdürülebilmesi için çaba harcamalıdır. Buna ilaveten aile odaklı politikalar üretilmeli, evlenme çağında olan gençlere maddi ve manevi anlamda destek sağlanmalı, evliliğe teşvik edilmelidir.

Araştırmaya ilişkin genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra hipotezlerle ilgili olarak elde edilen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- i. “Aile kurumunun önemi konusundaki düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Hem kadın hem erkek öğrenciler için aile önemlidir.
- ii. “Aile kurumunun önemi konusundaki düşünceler ile gelir dağılımı arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$).

Katılımcıların aileleri ister düşük isterse yüksek gelire sahip olsun aileye verilen önem değişmemektedir.

- iii. “Evlilikte aile büyüklerinin fikirlerinin alınmasına ilişkin görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Yerleşim birimi fark etmeksizin evlilikte aile büyüklerinin fikri alınması gerekir ifadesi desteklenmektedir.
- iv. “Akrabalık ilişkileri hakkındaki görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Akrabalarla sık görüşmek ve çocukların anne babalarının akrabalarını tanınması gerektiği düşüncesi desteklenmektedir. Bu ifadeler yerleşim birimi bağılı olarak farklılık göstermemektedir.
- v. “Ailede yaşanan ekonomik sıkıntılar hakkındaki görüşler ile gelir düzeyi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Ailenin gelir düzeyi fark etmeksizin ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar aşılabilir olarak görülmektedir.
- vi. “Boşanmaya ilişkin görüşler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Anlaşamayan eşlerin boşanması küçük ya da büyük yerleşim yeri fark etmeksizin onaylanmaktadır.
- vii. “Aile içerisindeki kadın erkek rollerinin dağılımına ilişkin düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Erkek öğrenciler kadınları daha geleneksel bakış açısıyla değerlendirmektedir. Kadın öğrenciler ise rollerin paylaşımında daha eşitlikçi anlayışa sahiptir.
- viii. “Kadının çalışmasına ilişkin görüşler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Kadının çalışmasının aile hayatını olumsuz etkileyebileceği düşüncesini erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre daha çok desteklemektedir.
- ix. “Nikâhsız aynı evi paylaşmaya ilişkin düşünceler ile fakülte arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Mühendislik fakültesindeki öğrenciler diğer fakültelerdeki öğrencilere oranla nikâhsız aynı evi paylaşmak düşüncesine daha fazla katılım göstermişlerdir.
- x. “Yaşlı bakımına ilişkin düşünceler ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Erkek öğrenciler bakıma

muhtaç aile büyüklerinin aile içinde kendi çocuklarınca bakılması gerekir ifadesine kadın öğrencilere göre daha çok katılım göstermişlerdir.

- xi. “Yaşlı bakımına ilişkin düşünceler ile yerleşim birimi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Bakıma muhtaç aile büyüklerinin aile ortamında bakılması gerekir düşüncesi desteklenmektedir. Yerleşim birimi değişkenine bağlı anlamlı farklılık oluşmamaktadır.
- xii. “Günlük hayatın dinî kurallara göre yaşanması gerektiği düşüncesi ile gelir düzeyi arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların aile gelir düzeyi ister düşük isterse yüksek olsun günlük hayatın dini kurallara göre yaşanması gerekir düşüncesi desteklenmektedir.
- xiii. “Sosyal medyanın aile içi ilişkileri zedelemesine ilişkin düşünceler ile fakülte arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz kabul edilmiştir ($p<0,05$). Sosyal medyanın eşler arası sadakati olumsuz etkileyebileceği düşüncesine diğer fakültelere oranla fen edebiyat fakültesindeki öğrenciler daha çok desteklemektedir.
- xiv. “Medyanın geleneksel cinsiyet rollerini değiştirici etkiye sahip olduğu görüş ile fakülte arasında bir ilişki vardır” şeklindeki hipotezimiz reddedilmiştir ($p>0,05$). Medyanın geleneksel cinsiyet rollerini değiştirecek etkiye sahip olduğu düşüncesi öğrenim görülen fakülteye göre değişim göstermemektedir.

KAYNAKÇA

- Aile Araştırma Kurumu. (1991). *Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Adak, N. (2016). Evlilik veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, ISSN: 1300-5642, Armağan Sayısı, 21-40.
- Adak, N. (2016). Evlilik Veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Sosyoloji Dergisi Armağan Sayısı*, 23-40 ISSN: 1300-5642 (Erişim Tarihi: 14.12.2020).
- Adak, N. (2018). *Değişen Toplumda Değişen Aile*(3. Baskı).Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akbaş, E., ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1),95-103.
- Akın, Ü. (2017). Türk Toplumunda Aile ve Kadının Ailedeki Konumu (1. Baskı). N. Elmas içinde, *Kadın Ve Aile Hayatı* 36-53, Ankara: Pegem Akademi.
- Akın, M. H. (2014). Gençlik Toplumsallaşmasında Akran ve Arkadaşlık Grupları. *Gençlik Araştırmaları dergisi*, 2(4), 10-21.
- Aktay, Y. (2010). Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülâhazalar, *Küreselleşen Dünyada Aile* (1. Baskı). 177-188, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Altıntaş, R. (2005). *Din Ve Sekülerleşme* (1. Baskı). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Altunışık , R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E., & Coşkun, R. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*(5. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Aluş, Y., ve Selçukkaya, S. (2015). Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri, *Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1(2), 151-175.
- Arslan, A. (2001). *Felsefeye Giriş*(5. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi* (2. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Aydın, M. (2003). "Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, (3), 121-144.
- file:///C:/Users/asus/Desktop/aile%20değerleri/önemli/çıktı%20alınan/gençliğin%20değer%20algısı%20konya%20örneği.pdf (Erişim Tarihi: 05.01.2020).
- Aydın, M. (2010). *Gençliğin Dini ve Sosyal Değerleri*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. *Eğitim Bir Sen*, 7(19), 39-45.
- Aydın, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar* (1. Baskı).İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydın, M. (2014). Ailede Çocuk ve Ebeveynle İlişkisi, M. Aydın içinde, *Sistematik Aile Sosyolojisi*, (2. Baskı) 195-202, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aytaç, Ö. (2006). Tüketimcilik ve Metalaşma Kısacasında Boş Zaman. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 27-53.
- Bal, H. (2015). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, (2. Baskı). İstanbul: Sentez Yayınları.
- Baran, A. G. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırması Ankara Örneği*, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü .
- Baran, A. G. (2013). Genç ve Genlik Sosyolojik Bakış, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 8-25 .

- Bardakoğlu, A. (1991). Hukuki ve Sosyal Açından Boşanma, T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi*, 19-206, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Baş, H. (2017). Türkiye'de Genç Nüfus: Sorunlar ve Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(27), 255-288.
- Başaran, E. (2014). Ailenin İşleyişi ve Gerçekleştirimi, M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi*, (2. Baskı) 141-168. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bayhan, V. (1995). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Bayrak, M. (2020). Sosyal Medyanın Aile Bireyleri Üzerine Etkileri. *Sosyal Medya ve Aile* 24-31. Köln: ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*(1. Baskı). Samsun: Sistem Yayıncılık.
- Bilir, N. (1991). Ailede Kadının Çalışması. T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi* 2, 611-612, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Birgöl Yahya, A. (Ed.). (1998). *Türk Ailesi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal Değerleri ve Değerler Eğitimi Anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Bozdağ, C. I. (2019). *Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri Kusurun Etkisi* (Yayınlanmamış YL Tezi), Karatay Üniversitesi, Konya.
- Brezinka, W. (1994). *Socialization and Education; Essay in Conceptual Criticism* (Çev. S.J. Nr, Brice), Boston: Greenwood Press Westport.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Can, B. (2013). Geleceğin Dünyasını İnşa Edecek Bir Nesil: Kur'an Nesli ve Genç Öncüler, *Uman Dergisi*, 23(3), 24-30.
- Bulut, F. (2011). 68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(23), 123-146.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefi Terimler Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Coser, L., ve Merton, R. (1983). *Introduction To Sociology*, Newyork Jovanovich: Harcourt Brace.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (3), 117-140, https://www.researchgate.net/publication/322012109_Toplumsallasma_Kavrami_Uzerine_Sosyolojik_Bir_Degerlendirme (Erişim Tarihi: 16.01.2021).
- Coşan, B. (2018). Dünya'da ve Türkiye'de Sosya-Ekonomik Bir Problem Olarak Tek Ebeveynli Aile Olgusunun Çok Boyutlu Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 259-294.
- Çağan, K. (2011). Ailenin İşlevleri, K. Canatan, ve E. Yıldırım içinde, *Aile Sosyolojisi*, 83-89, İstanbul: Açılım Kitap.
- Çağan, K. (2019). *Postmodernizm ve Mahremiyetin Dönüşümü*. Ankara : Pruva Yayınları.
- Çaha, Ö. (2018). *TRA2 Bölgesi Gençlik Araştırması*. <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/fa3c531780e01d64bb490372bb4698b5.pdf> (Erişim Tarihi: 22.07.2021).
- Çalışkur, A. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Değerleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği, (2019). <https://www.cised.org.tr/sayfa15.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2021).

- Çelik, F., ve Sefer, K. (2019). Türkiye'deki Evli Bireylerin Sosyal Medya kullanımlarının Evlilikleri Üzerine Etkisi: Nitel Bir Araştırma, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13,(19) 424-453.,DOI: 10.26466/opus.589684. (Erişim Tarihi: 5.01.,2021).
- Çüçen, K. (2006). Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 25-34.
- Demir, S. A., ve Çelebi, G. Ş. (2017). Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13), 111-128.
- Demirel, N., ve Tatlılıoğlu, K. (2016). Sosyal bir gerçeklik olarak boşanma olgusu: Sosyal Psikolojik bir değerlendirme. *The Journal of Academic Social Sciences*, 4(22), 59-73 10.16992/ASOS.987 (Erişim Tarihi: 21.01.2021).
- Demirutku, K.(2017). Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü, Ankara: T.C Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/>.(Erişim Tarihi: 31.01.2021).
- Deniz, Ç. A. (2012). Eğitilmiş Gençliği Anlamada Yeni Bir Tipoloji Önerisi: Cool Gençlik. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 115-139.
- Dikeçligil , B., ve Çiğdem, A. (1990). *Aile Yazıları 2 Kültürel Değişmeler ve Sosyal Değişme*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Dilekli, Z. (2019). *Kendini Dindar Olarak Tanımlayan Gençlerin Aile Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Afyonkarahisar İli Örneği*. (Yayınlanmamış YL Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*(3. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2001). *Osmanlı Ailesi: Sosyolojik Bir Yaklaşım*,Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi* (1. Baskı) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Duben, A. (2002). *Kent,Aile, Tarih*,(1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y., ve Karkıner, N. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Elmas, N. (2017). *Kadın ve Aile Hayatı*(1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ercan, R. (2014). Anne Babaların Günümüzde Sahip Olduğu Çocuk İmgeleri, *The Journal of Academic Science Studies*, 377-396, Doinumber:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2587>. (Erişim Tarihi: 18.01.2021).
- Erkal, M. E. (1997). *Sosyoloji* (8. Baskı).İstanbul: Der Yayınevi.
- Erkol, M., ve Şahin, M. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Aile Değerlerinin İncelenmesi: Afyonkarahisar İli Örnekleme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67, 103-124.
- Erdem, A.R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Ersoy, E. (2006). *Değer Farklılaşmalarının Sosyolojik Boyutu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi),İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Esmer, Y. (1999). *Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye'de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Esmer, Y. (2009). *Bahçeşehir Üniversitesi*, <http://betam.bahcesehir.edu.tr> (Erişim Tarihi: 03.04.2021) .
- Eyüpoğlu, O., ve Perşembe, E. (2019). Din ve Toplumsal Kurumlar Arası İlişkilerdeki Tamamlayıcı Niteliğin Önemi, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* , 8(4), 464-483 DOI: 10.7596/taksad.v8i4.2236 (Erişim Tarihi: 25.01.2021).

- Fichter, J. H. (2012). *Sosyoloji Nedir* (3. Baskı). (N. Çelebi çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, F. (2020). Gençlerin Evlilik Algısını Etkileyen Sosyodemografik Unsurlar. *IV. Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu (Çevrim içi)*, 705-715 <http://symposium-ifwt.org/> (Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- Fındıkoğlu, F. Z. (1991). *Türkler Aile İktimaiyatı, Aile yazıları*, Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Fukuyama, F. (2000). *Büyük Çözülme: İnsanın Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşması*, (1. Baskı). (Z. Avcı, A. Aydemir, Çev.). İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Giddens, A. (1998). *Sosyoloji: Eleştirel Bir Yaklaşım*, (5. Baskı). (R. Esengünve İ. Öğretir Çev.). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Giddens, A. (2000). *Elimizde Kaçıp Giden Dünya*, (1. Baskı). (O. Akınhay Çev.). İstanbul: Alfa kitabevi.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (1. Baskı). (H. Özek- C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, (1. Baskı). (Ü. Tatlıcan, Çev.). Ankara: Say Yayınları.
- Giddens, A. (2012). Aileler ve Mahrem İlişkiler. A. Giddens içinde, *Sosyoloji*, (1. Baskı) (Z. Mercan, Çev.). 242-291, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1977). *Makaleler IV*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1991). *Türk Uygarlığı Tarihi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Gökalp, Z. (2004). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Gökalp, Z. (2007). *Kitaplar. Ş. Beysanoğlu vd. (Haz.)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleriyle İnceleme. *Hacettepe Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2), 46-67.
- Gökçe, B. (1990). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme içinde. B. Dikeçligil, ve A. Çiğdem içinde, *Aile Yazıları I* 205-223. Ankara: Bilim Serisi 5/1.
- Gökçe, B. (1994). Toplumsal Değişim Sürecinde Gecekondu Ailesi, *Aile Kurultayı*, 136-142, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı .
- Gökçe, B. (2019). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, (5. Baskı). Ankara: Savaş Yayınları.
- Gökçen, A. (2014). Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları, M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (2. Baskı) 93-113, Konya : Çizgi Kitabevi.
- Göle, N. (2000). *İslam ve Modernlik Üzerine Melez Desenler* (1. Baskı), İstanbul: Metis Yayınları.
- Güler , M. (1996). Üniversite Gençliğinin Kişilik Özellikleri, *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(8)109-119.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gür, B., Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., ve Boz, N. (2012). *Türkiye'in Gençlik Profili*. Ankara: Seta Yayınları.
- Gürses, F., ve Gürses, H. B. (1997). *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*, (2. Baskı). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, <http://www.hugaum.hacettepe.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 10.06.2021).
- Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi,
- Hancerlioğlu, O. (1986). *Toplumbilim Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Han, B.-C. (2017). *Şeffalık Toplumu* (H. Barışcan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Henslin, J. (2010). Socialization. J. Henslin içinde, *Sociology* (62-92). Boston: Tenth Edition.

- Kağıtçıbaşı, Ç.(1999). Yeni İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş (10. Baskı), İstanbul: Evrim Yayınları.Kağıtçıbaşı, Ç., ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı,*Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kalaycıoğlu, E., ve Çarkoğlu, A. (2013). *Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi Kampüsü.
- Kalaycıoğlu, E., ve Ergüder, E. (1991). *Türk Toplumunun Değerleri*, İstanbul: Türk Sanayi İş Adamları Derneği Yayınları
- Kalaycıoğlu, S., ve Diğerlerinin. (2003). *Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporu .
- Kara, S. (2013). Hz. Peygamberin Elinde Şekillenen İdeal Gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 8-29.
- Karlı, E. (2019). Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası. *Uluslararası Hukuk Ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 1-14.
- Kasapoğlu, A., ve Karkıner, N. (2012). *Aile Sosyolojisi* (3.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Keleş, R. (2000). *Kentleşme Politikası* (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Electronic Journal of Social Sciences*, 10(36) 381- 404 www.esosder.org. (Erişim Tarihi: 14.01.2021).
- Kırman, T., ve Atak, H. (2020). Yabancılaşma: Kavramsal ve Kuramsal Bir Değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 279-295.
- Kurdaş, E. M. (2017). Toplumsal Değişme Bağlamında Gençlik Sorunları. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(25), 513-534.
- Kongar, E. (1999). *21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiyenin Toplumsal Yapısı*, İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Köknel, Ö. (1970). *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği* (1.Baskı). İstanbul: Bozok Matbaası.
- Köknel, Ö. (2007). *Çatışan Değerlerimiz* (1. Baskı), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krech, D., ve Crutchfield, R. S. (2000). *Sosyal Psikoloji* (1.Baskı) (E. Güngör çev.). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kurtkan, A. (1978). *Sosyal İlimler Metodolojisi*(1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kur'an. *El-Bakara* 2/228.
- Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik Çağı ve Ülkemizde Gençlik Sorunları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*,(2), 133-144.
- Küçükcan, T. (2013). *Din Sosyolojisi*(3. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Laughy, D. (2010). *Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar* (1.Baskı). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lüküslü, D. (2005). 1960'lardan 2000'lere Gençlik Tipleri: Maddecı, Başarıcı, Manager Tipten Yuppıe'ye Tiki'ye. *Birikim Dergisi*, 196 (1), 30-37.
- Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de "Gençlik Miti" 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maden, A. (1991). Türkiye'de Akrabalık İlişkileri ve Türleri. T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi* 1 96-98. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*(1.Baskı), (O. Akıhay ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.

- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık-Değer İlişkisi İlâhiyat Fakültesi Örneği, *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 133-167.
- Merter, F. (1990). *1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler Malatya Örneği*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Memiş, M. (2012). Genelden Özele: Marjinal Gençlik Grupları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 230-256.
- Meriç, C. (2008). *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- A.S.(2013-2019).*Adli İstatistikler* Müdürlüğü.
<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adli-istatistik-2019-yayini10062020050051> (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- Nacak, İ., ve Karaarslan, F. (2014). Ailenin Yapısı: Bir Sistem Olarak Aile. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* (2. Baskı) 134-135, Konya: Çizgi Kitapevi.
- Nirun, N. (1994). *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile Ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplum Bilim*. Ankara : Tekin Yayınları.
- Özbek, A. (2005). Bir Eğitim Kurumu Olarak Ailenin Önemi. *İslamda Çocuk ve Aile Terbiyesi II* 57-74, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özensel, E. (2004). *Türk Gençliğinin Değerleri (Liseli Gençlik Üzerine Bir Araştırma)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Özkul, M., ve Kalaycı, I. (2015). Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 259-290, DOI: 10.18368/IU/sk.98114.(Erişim Tarihi: 09.01.2021).
- Özyurt, S., ve Doğan, S. M. (2002). *Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Değerşim Yayınları.
- Sağlam, H. İ. (2017). *Bir Değer ve Eğitim Merkezi Olarak Aile*, Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, H. İ. (2019). *Karakter ve Değer Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam, Ö. (2016). Küreselleşen Dünyada Tüketimin Anlamsal Çözölüşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(13), 187-221.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 75-90.
- Sarı, Ö. (2014). Aile Kurumu ve Ailenin Tanımı. M. Aydın içinde, *Sistemik Aile Sosyolojisi* 17-35, Konya: Çizgi Kitapevi.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri* (1.Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sayın, Ö. (1994). Değerşen Toplumumuz ve Aile Yapımız. *Aile Kurultayı* 143-153, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Savaş, S., ve Karataş, S. (2019). Z Kuşağı Öğrencisini Tanımak. *Öğretim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği Yayınları*, 223-237.
- Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi. (2016). *Türkiye'de Gençlik Araştırması*, İstanbul SEKAM Yayınları.
- Seyitoğlu, H. (1995). *Araştırma ve Yazma El Kitabı*, İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sezal, İ. (1981). *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*, Ankara: Birlik Yayınları.
- Sormaz, F., ve Yüksel, H. (2012). Değerşen Çocukluk, Oyun ve Oyuncanın Endüstrileşmesi ve Tüketim Kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3) 985 -1008 <http://sbe.gantep.edu.tr>. (Erişim Tarihi:18.01.2021).
- Şahinkaya, R. (1990). Türk Aileleri Hangi Yönden Farklılıklar Gösterirler içinde. B. Dikeçligil, ve A. Çiğdem içinde, *Aile Yazıları I* (37-42). Ankara: Bilim Serisi 5/1.

- Şener, S. (1977). *Türkiye ve Gençlik*. İstanbul: Suffe Yayınları.
- Şerif, M., ve Şerif, C. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş II*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması. (2011). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması*, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 117-138.
- Taylan, H. H. (2016). Sakarya Üniversitesi Öğrencileri Penceresinden Türkiye'de Aile İçi Sorunlar. *Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi* 459-474, İstanbul: Beşiz Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2019). <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropolojisi Araştırmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1991). Akrabalık İlişkileri. T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi 1* 99-103, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Yayınları.
- Tezcan, M. (2000). *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde içinde Türkiye ve Avrupa'da Gençlik*. İstanbul: Türk Demokrasi Vakfı.
- Tezcan, M. (2010). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Timur, S. (1972). *Türkiye'de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tolan, B. (1991). Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller. T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi* 208-213, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Topçu, N. (2010). *İsyan Ahlakı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak Yaşlanmanın Sosyolojisi*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Tural, N. (1991). Kadınların Çalışması ve İstihdam Sorunları. T. Y. Vakfı içinde, *Türk Aile Ansiklopedisi 2* 640-641, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Turgut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), 93-117.
- Turner, J. H., Beeghley, L., ve Powers, C. H. (2018). *Sosyolojij Teorinin Oluşumu (7. Baskı)* (Ü. Tathıcan, Çev.). Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013-2019). *Evlenme Boşanma İstatistikleri*. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37211#:~:text=T%C3%BCrkiye%20%C4%B0statistik%20Kurumu%2C%20Evlenme%20ve%20Bo%C5%9Fanma%20%C4%B0statistikleri%2C%202020vetext=Evlenen%20%C3%A7iftlerin%20say%C4%B1s%C4%B1%202019%20y%C4%B1%C4%B1nda,azalara>. (Erişim Tarihi: 15.01.2021).
- Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/akraba>. (Erişim Tarihi: 29.01.2021).
- Türkdoğan, O. (1992). *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2002). *Osmanlıdan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Uğur, S. B. (2018). Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 227-247, (Erişim Tarihi: 25.12.2020).
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler Eğitimi (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Utma, S. (2020). Aile Kurumunun Dönüşümünde Sosyal Medyanın Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71) 1017-1023 Issn: 1307-9581 (Erişim Tarihi: 01.24.2021).
- Uysal, E. (2003). Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler İslamî Erdemler. *U.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi*, 12(1) 51-69.
- Ülken , H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer*, İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ünal, C. (1981). *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ünal, Ş. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum*, 4(14),7-32.
- Wuthnow, R., ve Berger, P. (2002). *Din ve Modernlik*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Vergin , N. (1991). Toplumsal Değişme ve Türkiye'de Aile . *Aile Yazıları II (A. Çiğdem Ed.)*. 309-320,Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Yalçın, M., ve Yalçın, M. (2018). Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İçi İletişim İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57) 739- 743 Issn: 1307-9581 (Erişim Tarihi: 21. 01.2021).
- Yaman, Ö. M. (2013). Türkiye'de Gençlik Sosyolojisi Çalışmalarına Dair Bibliyografik Bir Değerlendirme. *Alternatif Politika Dergisi*, 5(2), 114-138.
- Yaman, Ö. M. (2013). *Apaçi Gençlik Gençlerin Toplumsal Davranış Ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" Alt kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Araştırma* (3. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.
- Yapıcı, A., ve Zengin, Z. S. (2003). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.
- Yasa, İ. (1973). Evlilik ve Geniş Aile Kurumunun Yazgısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi*, 28(1) DOI: 10.1501/SBFder_00000000993 (Erişim Tarihi: 16.07.2021).
- Yavuz, Ş. (2007). Değerlerin Şeceresi, Doğası, Sınırı ve Devamlılığı: Değerlerin Dini ve Sosyal Karakteri ve Sürekliliği. *Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 89-110) İstanbul: Dem Yayınları.
- Yazıcı, E. (2001). *Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili Üzerine Bir Alan Araştırması: Gazi Üniversitesi Örneği*. Ankara: G.Ü İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yazıcıoğlu, O., ve Irak, D. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya* (2. Baskı). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2014). *Toplumsal Yaşamda Aile*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yenilmez, Ç. (2012). *Aile Yapısı ve İlişkileri* (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, E., ve Canatan, K., (Ed.). (2011). *Aile Sosyolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Yılmaz, S. (2012). *Türkiye'de Ailenin Dönüşümü*, Ankara: Divan Kitap.
- Yükseköğretim Kurulu. <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi 10.06.2021).
- Yurtseven, R. H., Erkul , H., ve Kekeç, D. M. (2013). *Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353.
- Zijderveld, A. C. (2013). *Kültür Sosyolojisi* (1. Baskı). (K.Canatan, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap.

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

Bu anket çalışması Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Prof. Dr. Hüseyin Koçak'ın danışmanlığında “ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE KURUMU VE DEĞERLERİ HAKKINDAKİ YAKLAŞIMLARI: AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ ” konulu yüksek lisans tezinde saha araştırması amacıyla yapılmaktadır. Anketimize vereceğiniz bilgiler sadece araştırma çerçevesinde bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup herhangi bir üçüncü şahıs ya da kurumlarla paylaşılmayacağı gibi bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır. Vereceğiniz bilgiler çalışmanın güvenilirliği ve başarısı için önemlidir. Katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

- a. () Kadın b. () Erkek

2. Yaşınız?

- a. () 18-23 b. () 24-29 c. Diğer.....(rakamla yazınız.)

3. Babanızın mesleği nedir?

- a. () Devlet Memuru b. () İşçi c. () Çalışmıyor d. () Emekli e. () Diğer

4. Okuduğunuz Fakültenin ismi nedir?

- a. () Eğitim Fakültesi b. () Fen Edebiyat Fakültesi c. () İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

- d. () Mühendislik ve Teknoloji Fakültesi e. () Diğer

5. Kaç kardeşsiniz?

- a. () yok b. () 1 c. () 2 d. () 3 e. () 4 f. () 5 ve üzeri

6. Yaşamınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yerleşim birimi nedir?

- a. () Köy b. Kasaba c. () İlçe Merkezi d. () İl Merkezi e. () Büyükşehir

7. Anne ve babanız;

- a. () Her ikisi de sağ b. () Her ikisi de sağ değil c. () Babam sağ, annem değil

- d. () Annem sağ, babam değil

8. Anne ve babanız;

- a. () Evli b. () Boşanmış c. () Ayrı yaşıyor

9. Anne babanız ve kardeşleriniz dışında sizinle birlikte yaşayan birileri var mı?

- a. () Evet b. () Hayır

10. Ailenizin (maaş, kira, vb.) aylık gelir ve kazançlarının ortalama toplamı, aşağıdaki gelir gruplarından hangisine girmektedir?

11. Şuan kimlerle yaşıyorsunuz?

- a. () Yalnız yaşıyor b. () Arkadaşları ile evde yaşıyor c. () Yurtta Yaşıyor
d. () Ailesi ile birlikte yaşıyor.

12. Size göre kadın için ideal evlilik yaşı kaçtır?

- a. () 18-22 b. () 23-25 c. () 26-27 d. () 28-30 e. () 30 ve üzeri

13. Size göre erkek için ideal evlilik yaşı kaçtır?

- a. () 18-22 b. () 23-25 c. () 26-27 d. () 28-30 e. () 30 ve üzeri

14. Bir ailede ideal çocuk sayısı kaç olmalıdır?

- a. () 0 b. () 1 c. () 2 d. () 3 e. () 4 f. () 5 ve üzeri

	1	2	3	4	5
Maddi ve manevi sorunlar ile karşılaşıldığında başvurulması gereken ilk yer ailedir.					
Ailemin iyiliği için tüm zorluklara katlanabilirim.					
Aile içi sorunlar yalnızca eşleri ilgilendirir.					
Aile içi ilişkiler eşler kadar anne-babaları da ilgilendirir.					
Evlilik süresince aile büyüklerinin fikirleri dikkate alınmalıdır.					
Çocuklar aile büyüklerinin bulunduğu ortamda daha iyi yetişirler.					
Yakın akrabalarla sıkça görüşülmelidir.					
Çocuklar anne babalarının akrabalarını tanıyıp bilmelidir.					
Anne ve baba çocuk doğmadan önce çocuk bakımı hakkında bilgi sahibi olmalıdır.					
Anne ve babalar çocuğun yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmalıdır.					
Çocuk yetiştirmek özel bir bakım ve özen isteyen bir konudur.					
Çalışan anne- baba çocuklarını aile büyüklerine emanet etmelidir.					
Çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmeli ve iyi bir mesleğe sahip olmalıdır.					
Eşler arasındaki duygusal bağın teminatı çocuktur.					
Evliliğin temeli sadakattir.					

Evlilikte eşler her türlü fedakârlığı yapmalıdır.					
Evlilikte ekonomik sıkıntılar <u>katlanılamaz</u> bir sorundur.					
Anlaşamayan eşler boşanabilir.					
Evlilikte anlaşmazlık yaşandığı zaman çözmek için çaba sarf edilmelidir boşanmak kesin çözüm değildir.					
Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir.					
Ev işlerinde kadın kadar erkek de sorumludur.					
Ailenin geçiminden erkek sorumludur.					
Kadın mümkün olduğunca çalışarak aile ekonomisine katkı sağlamalıdır.					
Kadınların iş hayatına aktif olarak katılmaları aile hayatını olumsuz etkileyebilir.					
Evde son sözü daima erkek söyler.					
Nikâhsız aynı evi paylaşmak ve arkadaşlık etmeyi <u>yanlış görmüyorum</u> .					
Evlilik dışı cinsel ilişki asla <u>kurulmamalıdır</u> .					
Bakıma muhtaç aile büyükleri çocuklarınca aile içinde bakılmalıdır.					
Yaşlandığımda çocuğum bana bakmalıdır.					
Günlük hayat dini kurallara göre yaşanmalıdır.					
Aile, dini ve manevi değerlerine bağlı olmalıdır.					
Medya aile değerleri üzerinde etkilidir.					
Medya geleneksel cinsiyet rollerini değiştirecek etkiye sahiptir.					
Sosyal medya eşler arası sadakati olumsuz etkiler.					

Not : 1 Tamamen Katılıyorum

2 Katılıyorum

3 Kararsızım

4 Katılmıyorum

5 Hiç Katılmıyorum